

Økonomiplan 2010–2013

Budsjett 2010



AUST-AGDER
FYLKESKOMMUNE



FORORD

Fylkesrådmannen sender med dette ut vedtatt økonomiplan 2010-2013 og budsjett 2010 for Aust-Agder fylkeskommune. Økonomiplan og budsjett er utarbeidet som ett dokument. Dette dokumentet er på overordnet nivå, og er et strategisk dokument. I tillegg foreligger det en fordelingsplan for 2010, der bevilgningene for det kommende året er spesifisert.

Fylkestingets vedtak i sak 47/2009 ”Aust-Agder fylkeskommunes økonomiplan 2010-2013 og budsjett 2010” er tatt inn i sin helhet først i dokumentet.

Arendal, 31. desember 2009

Arild Eielsen

John G. Bergh

**FYLKESTINGSSAK 47/2009:
AUST-AGDER FYLKESKOMMUNE ØKONOMIPLAN 2010-2013 OG BUDSJETT 2010**

Vedtak:

1. Fylkestinget vedtar økonomiplan 2010-2013 og budsjett 2010 slik det fremgår av vedlagte dokument med følgende endringer:

	Tekst	2010	2011	2012	2013
Økte inntekter/	Likviditetsøkning til 310 mill	950	1000	1000	1000
Reduserte utg.	Redusert lønnsavsetning til 3,25%	1300	1300	1300	1300
	Bruk av udisponert ramme regionalutviklingsmidler/ handlingsprogram	675	400	200	
	Bruk av konsesjonskraftmidler (jf. Handlingsregelen)	200	200	200	200
Sum til disp.		3125	2900	2700	2500
Økte utgifter	Redusert takstøkning for periodekort, ungdomskort og studentkort til 2,5%	2100	2100	2100	2100
	Aust-Agder Musikkråd	30	30	30	30
	Tilskudd idrettskretsen-opptrapping	65	115	115	115
	Friluftsråd – økning med 50 øre pr. innbygger	55	55	55	55
	<i>Finansiert ved udisponert ramme handlingsprogram:</i>				
	Kyststier samarbeidsprosjekt*	100	200	200	
	Bemanning Arendal Stasjon	200	200		
	Tilbringertjeneste Vegårshei stasjon/togtaxi	250			
	Førerkortopplæring	125			
	Finansiert ved bruk av konsesjonskraftmidler				
	Styrking rusforebyggende tiltak i de videregående skolene	200	200	200	200
	Sum	3125	2900	2700	2500

2. Fylkestinget vedtar å ta opp lån på i alt 104 580 000 kroner. 64 mill. kroner avdras over 40 år, mens det resterende beløp på 50,58 mill. kroner avdras over 20 år.
3. For lån opptatt før 2010 knyttet til Dahlske videregående skole og Sam Eyde videregående skole endres avdragstiden fra 30 til 40 år.
4. Renteinntektene tilhørende fonds tilbakeføres ikke respektive fonds i 2010.
5. Merverdiavgiftskompensasjon fra utgifter i investeringsregnskapet skal i sin helhet benyttes til redusert låneopptak. Dette gjelder ikke investeringer finansiert over tjenester og virksomheters driftsbudsjetter.
6. Takster for tannhelsetjenesten økes i 2010 med 4,4 % utover det som følger av statsbudsjettets lønns- og prisindeks for kommunal sektor.
7. Fylkesutvalget får fullmakt til å foreta en gjennomgang av takstsystem og rutejusteringer /-tilpasninger som er nødvendige for å holde seg innenfor de økonomiske rammene til kollektivtrafikk i 2010.

8. Fylkesrådmannen får fullmakt til å disponere inntil 20 % av midlene avsatt til gratis læremidler til utvikling av digitale læremidler gjennom det fylkeskommunale fellesprosjektet NDLA (Nasjonal Digital Lærings Arena), under forutsetning av at samtlige fylkeskommuner bevilger tilsvarende prosentsats.
9.
 - a) Det utredes et mulig samarbeidsprosjekt med berørte parter for utvikling av kyststier, som legges fram som sak for fylkestinget fortrinnsvis i februar 2010.
 - b) Mulighetene og konsekvensene av gratis utleie av fylkeskommunale bygg til frivillige organisasjoner utredes og legges fram som egen sak.
 - c) Eventuell utvidelse av tannklinikken på Havstad legges fram som egen sak i april.
 - d) Det arbeides videre med en sak om etablering av et dansetilbud ved Dahlske vgs fra høsten 2011. I dette arbeidet må man også involvere Tvedestrand vgs, for å se på mulighetene for en koordinering med dansetilbudet der.
 - e) *Ny motorveg Arendal / Tvedestrand*: Aust-Agder fylkeskommune legger press på alle sentrale myndigheter i forhold til å forsere planlegging og utbygging av fire felts motorvei.
 - f) *Eydehavn*: Det er viktig å få avklart videre utbygging og økonomiske konsekvenser til Arendal Havn/Eydehavn i fylkesvegplan.
 - g) *Høvåg*: Det er viktig å få avklart kostnader for utbedring av kystveien fra Vest-Agder fylkesgrense og til Vestre Vallesverd legges.
 - h) *Universell utforming*: Aust-Agder fylkeskommune vil ha som målsetting å bli en foregangskommune for universell utforming.
 - i) *Krypsiv*: Aust-Agder fylkeskommune fortsetter å støtte det viktige arbeidet med Prosjekt krypsiv.
 - j) *Vinterkjærkrysset*: Aust-Agder fylkeskommune legger press på sentrale myndigheter i forbindelse med planlegging og utbygging av Vinterkjærkrysset ihht tidligere planforslag.

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	1
2. AUST-AGDER FØRSTEVALGET	3
2.1 Fylkesplanen	3
2.2 Det regionale bildet	4
2.3 Det gode liv	5
2.4 Kompetanse	6
2.5 Kommunikasjon	7
3. UTVIKLINGSTREKK OG RAMMEBETINGELSER	9
3.1 Utviklingstrekk	9
3.2 Rammebetingelser	11
3.2.1 Økonomi	11
3.2.2 Arbeidsmarkedet	12
3.2.3 Befolkningsutvikling	12
3.2.4 Forvaltningsreform	13
3.2.5 Det økonomiske opplegget for 2010	14
3.2.6 Skatt og rammetilskudd 2010-2013 for Aust-Agder fylkeskommune	15
3.3 Tidligere vedtak med konsekvenser for perioden.....	16
3.4 Strategi.....	18
4. ØKONOMIPLAN OG BUDSJETT	22
4.1 Generelt	22
4.2 Hovedoversikter.....	22
4.2.1 Oppsummering framlegg.....	22
4.2.2 Hovedtall	27
4.3 Sentrale styringsorganer og fellesutgifter	30
4.3.1 Mål	30
4.3.2 utfordringer.....	30
4.3.3 Hovedtrekk	31
4.3.4 Tiltak/endringer	32
4.4 Utdanning	34
4.4.1 Mål	34
4.4.2 utfordringer.....	35
4.4.3 Hovedtrekk	44
4.4.4 Tiltak/endringer	50
4.5 Tannhelse.....	53
4.5.1 Mål	53
4.5.2 utfordringer.....	53
4.5.3 Hovedtrekk	54
4.5.4 Tiltak/endringer	55

4.6 Kultur.....	56
4.6.1 Mål	56
4.6.2 utfordringer.....	56
4.6.3 Hovedtrekk	57
4.6.4 Tiltak/endringer	60
4.7 Samferdsel og veg	62
4.7.1 Mål	62
4.7.2 utfordringer.....	62
4.7.3 Hovedtrekk	63
4.7.4 Tiltak/endringer	65
4.8 Næring	68
4.8.1 Mål	68
4.8.2 Hovedtrekk	68
4.8.3 Tiltak/endringer	69
4.9 Investering og finansiering	71
4.9.1 Omtale av de enkelte prosjekter	71
4.9.2 Samlede utgifter og finansiering i planperioden	75
4.9.3 Finansiering av prosjektene i 2010.....	76
4.9.4 Nøkkeltall	76
5. FYLKESPLANENS HANDLINGSPROGRAM.....	78
5.1 Nasjonale føringer for bruk av KRD-midler	78
5.2 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	79
5.3 Regionale føringer. Bruk av konsesjonskraftinntekter	79
5.4 Felles handlingsprogram for Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner.....	80
5.5 Mulige videreføringer av tidligere igangsatte prosjekter i Aust-Agder fylkeskommunes eget handlingsprogram	85
5.6 Innspill fra regionale aktører, regioner og kommuner	85
5.7 Fylkesrådmannens forslag til disponeringer i handlingsprogrammet.....	89
6. KLIMA, MILJØ OG ENERGI.....	93
6.1 Klima	94
6.2 Miljøfyrtårn	96
6.3 Andre tiltak.....	96
VEDLEGG.....	98

1. INNLEDNING

Fylkesrådmannen legger med dette frem forslag til økonomiplan 2010–2013 og budsjett 2010.

Ved utarbeidelse av forslaget har en lagt til grunn økonomiske rammer for 2010 slik de følger av regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010. For resten av planperioden har en forutsatt at fylkeskommunene skal få en svakere reell vekst i de frie inntektene enn det en har fått de siste årene. Begrunnelsen for denne avtakende veksten er at fylkeskommunene ikke lenger står overfor en økning i tallet på elever i det videregående skoleverket. Det er også grunn til å regne med en noe strammere økonomisk politikk fra statens side de kommende årene.

Selve forslaget tar utgangspunkt i fylkesplanen for Aust-Agder 2004–2007 hvor fylkestinget har vedtatt følgende visjon for fylket: ”Aust-Agder – førstevalget”. Videre legges det opp til å følge opp de satsinger og hovedprioriteringer som følger av vedtatt økonomiplan 2009–2012 og budsjett 2009. I tillegg har en innarbeidet nye vedtak og føringer både fra sentralt og regionalt hold som har betydning for Aust-Agder fylkeskommune i kommende planperiode.

Aust-Agder fylkeskommune er ved inngangen til 2010 i en situasjon hvor de løpende utgifter er større enn inntektene. Det har derfor vært nødvendig å gjennomføre utgiftsreducerende tiltak. Ved utformingen av tiltakene har en tatt utgangspunkt i at fylkeskommunen går inn i en periode med sterk vekst i finanskostnadene blant annet som følge av utbyggingen av Sam Eide videregående skole. Disse kostnader vil være på det høyeste i 2013/2014. I tillegg til å gjennomføre utgiftsreducerende tiltak foretar en også justering av avdragslengden på en del store lån, samt bruker av disposisjonsfond som er bygd opp de siste årene nettopp for å møte denne situasjonen.

Innenfor disse rammene satses det på å bedre kvaliteten på tjenestetilbudet. Kvalitetsutviklingen har særlig fokus i utdanningssektoren, som er den største virksomheten i fylkeskommunen. Fra skoleåret 2009/10 er det vedtatt at alle elever som begynner på videregående skole i Aust-Agder skal få bærbar PC. Videre er det opprettet stillinger for IKT-koordinatorer for å følge opp denne satsingen. I tillegg har en satset betydelige ressurser for å styrke rådgivningstjenesten. Det gjennomføres systematiske kvalitetskartlegginger blant elever, læringer og pedagogisk personale. En vil hele tiden ha fokus på tiltak som kan bidra til å øke kvaliteten og læringstrykket i skolen, samt tiltak som kan redusere frafallet i videregående opplæring. Også i de øvrige sektorene arbeides det systematisk med kvalitetsutvikling av tjenestetilbudet.

Gode og hensiktsmessige skolelokaler er en viktig kvalitetsfaktor. Bygging av Sam Eyde videregående skole i Arendal er det største enkelttiltaket i den forbindelse. Den nye skolen skal erstatte Strømsbu videregående skole. Skolen vil bli plassert i umiddelbar nærhet av planlagt utbygging av idrettsanlegg i regi av Arendal kommune. Det er lagt opp til at den nye skolen kan tas i bruk høsten 2012. Kostnadsrammen er på 570 mill. kroner. I tillegg kommer kostnader for grunn- og utenomhusarbeid på 70 mill. kroner. For dagens fylkeskommune er dette en økonomisk satsing som kan sammenlignes med byggingen av E-fløyen på sykehuset for noen år siden. I tillegg legges det også opp til å videreføre satsingen på utbedring av eksisterende skolebygg i langt større grad enn tidligere år.

På Langsæ skal det gjennomføres en utbygging av Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS. Utbyggingen vil være et spleiselag mellom staten og lokale eiere, hvor Arendal kommune og fylkeskommunen vil være de største lokale bidragsyterne. Statsbudsjettet for 2010 klargjorde

ikke den statlige tilskuddsramme slik man hadde håpet på. Det må derfor nå følges aktivt opp vis a vis Kulturdepartementet på politisk nivå for å avklare endelig tidspunkt og omfang for statlig medfinansiering. Det arbeides nå med sikte på at prosjektet realiseres innen utgangen av 2013.

Det legges videre opp til at fylkeskommunen kan styrke sin posisjon som den viktigste regionale utviklingsaktøren i fylket. Dette gjøres bl.a. gjennom fylkeskommunens tjenestetilbud slik det følger av denne planen. Videre legges det avgjørende vekt på å videreutvikle samarbeidet med kommunene og partnerskapet for øvrig. Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner har en rekke fellestiltak. For 2010 er det for fjerde år utarbeidet et felles handlingsprogram for de to fylkeskommunene. Dette inngår som en del av fylkesplanens handlingsprogram.

Gjennomføring av denne økonomiplanen bør legge grunnlag for en positiv profilering av fylkeskommunen. Det er viktig at en på alle nivåer i organisasjonen har en holdning og vilje til synliggjøring og profilering som kan bidra til et mer positivt omdømme for Aust-Agder fylkeskommune.

I forbindelse med forvaltningsreformen overtar fylkeskommunene fra 1. januar 2010 ansvar for øvrige riksveger. I tillegg overføres ansvaret for oppgaver blant annet knyttet til akvakulturforvaltning, miljø- og landbruksområdet og fagskoler.

Fylkestingene i Aust-Agder og Vest-Agder har vedtatt at det skal arbeides videre med sikte på en eventuell sammenslutning av fylkene. Det er nedsatt en styringsgruppe som skal utrede dette. Det legges opp til at fylkestingene i Aust-Agder og Vest-Agder tar endelig stilling til spørsmålet om fylkessammenslutning senest i juni 2010.

Arbeidet med en regionplan for Agder er i slutfasen. Det er utarbeidet høringsdokument til planen som er sendt på høring. Regionplanen planlegges behandlet av fylkestingene i Aust-Agder og Vest-Agder i april 2010. Siktemålet med planen er å få til en helhetlig og langsiktig utvikling som kan komme hele landsdelen til gode.

2. AUST-AGDER - FØRSTEVALGET

De overordnede målene for Aust-Agder fylkeskommune er:

Aust-Agder fylkeskommune

- *skal i samarbeid med kommunene være en hovedaktør i utviklingen av fylket.*
- *har som mål å gi et fremtidsrettet og kvalitetsmessig riktig tjenestetilbud i forhold til befolkningens behov og i tråd med nasjonale føringer.*
- *skal ha en åpen og fleksibel organisasjon som kan tilpasses endringer i befolkningens behov, nasjonale føringer og andre større endringer i rammebetingelsene.*
- *har som mål å stimulere til deltakelse fra befolkningen, kommunene og frivillige organisasjoner i arbeidet med utviklingen av fylket og det fylkeskommunale tjenestetilbud.*
- *skal ha en faglig velutviklet organisasjon der en gjennom de ansattes engasjement og kompetanse legger vekt på fremtidsrettede og kvalitetsmessig gode løsninger.*

2.1 Fylkesplanen

Fylkesplanen for 2004-2007 ble vedtatt av fylkestinget 14. oktober 2003, og godkjent ved kgl. resolusjon 2. juli 2004.

Fylkestinget vedtok i desember 2005 at fylkesplanen for 2004-2007 forlenges med to år. Arbeidet med å utarbeide en felles regionplan for Aust-Agder og Vest-Agder, som skal erstatte fylkesplanene, har pågått en tid. Det foreligger nå et høringsutkast som er sendt ut til bred høring. Fylkestingene i Aust-Agder og Vest-Agder vil etter vedtatt fremdriftsplan behandle og vedta planen i april 2010.

Planforslaget har fem hovedsatsingsområder: Klima, det gode liv, utdanning, kommunikasjon og kultur. Under hvert av disse områdene er det foreslått delmål og tiltak.

Med bakgrunn i at den nye regionplanen ikke vil bli vedtatt før i april 2010 vil en formelt legge gjeldende fylkesplan til grunn for økonomiplanarbeidet. Det samme vil en gjøre for arbeidet med felles handlingsprogram. Det er godt samsvar mellom gammel og ny plan, og det legges ikke opp til radikale endringer i de veivalgene som skal gjøres.

Gjeldende fylkesplan legger disse prinsippene til grunn:

- Bærekraftig utvikling,
- Likestilling,
- Universell utforming.

Planen peker på tre hovedutfordringer i planperioden:

- Styrke sysselsettingen,
- Oppnå balansert befolkningsutvikling,
- Økt likestilling mellom kjønn, etnisitet og funksjonsnivå.

Økt sysselsetting blir pekt på som det viktigste. Etter at planen ble vedtatt har situasjonen endret seg vesentlig. En har vært gjennom en høykonjunktur hvor utfordringen har vært å skaffe nok kompetent arbeidskraft. En opplever også i vår region en usikkerhet i flere bransjer

og en økende ledighet. Gjennom de senere årene har en begynt å nærme seg flere av målene om likestilling. Det gjenstår likevel mange utfordringer innenfor dette området. En mer balansert befolkningsutvikling er et overordnet mål. Utviklingen i arbeidsmarkedet har stor påvirkning på de endringene som skjer. I et stramt arbeidsmarked er det mer innbyggernes egne preferanser for bo- og arbeidssted enn arbeidslivets tilbud av ledige stillinger, som vil avgjøre hvordan den regionale befolkningsutviklingen vil bli. Med økende ledighet må det forventes at dette kan endre seg noe.

Konsekvensen av den urolige situasjonen i verdensøkonomien er vanskelig å forutse. Det vil være viktig at fylkeskommunen har beredskap for å kunne møte de utfordringene som kan komme innen enkelte utsatte næringer i 2010. Fylkeskommunen har stor frihet til å utforme og føre en regional utviklingspolitikk. Dette arbeidet utføres i "Det regionale partnerskapet", som i tillegg til fylkeskommunen består av kommunene, diverse statlige organer, næringslivet, universitetet, forskning og frivillige organisasjoner.

I denne økonomiplanen vil en hovedsakelig konsentrere seg om å beskrive fylkeskommunens ansvar.

2.2 Det regionale bildet

Aust-Agder fylkeskommune deltar aktivt i internasjonalt arbeid. Deltagelsen i de fleste prosjektene skjer i samarbeid med Vest-Agder fylkeskommune. Flere av fylkets kommuner er også engasjert i ulike fellesprosjekt.

Aust-Agder kan nå delta i flere områder i Interregsammenheng. De aktuelle programområdene er Nordsjøområdet, Østersjøområdet og Øresund-, Kattegat- og Skagerrakområdet. Nye program er under utarbeiding for disse områdene, og det kan bli aktuelt å delta i prosjekter i alle områdene. Aust-Agders deltagelse i de nye programområdene vil bli tatt opp som egne saker. I 2009 har en fått godkjent Women in Business og Kreativ interaksjon i arbeidslivet (KIA) som KASK-prosjekter. Dersom det blir aktuelt å søke om deltagelse i andre prosjekt vil søknader bli lagt frem for fylkesutvalget til behandling før de blir fremmet.

Fylkeskommunen deltar aktivt i Agderrådet. Agderrådet brukes som en arena for koordinering av felles innsats for viktige regionale utfordringer som er nedfelt i "Felles mål for Sørlandet". De politisk valgte medlemmene av Agderrådets arbeidsutvalg utgjør styringsgruppen for arbeidet med Regionplan Agder.

For å styrke samarbeidet med Vest-Agder fylkeskommune har det vært avholdt felles fylkestingsmøter. Samarbeidet vil bli videreført i 2010, hvor en i forbindelse med bl.a. arbeidet med regionplanen også vil ha en felles fylkestingssamling.

Det er gjennom praktisk prosjektsamarbeid med Vest-Agder at en best styrker samarbeidet. Det er gjennomført flere felles prosjekter/planer. Eksempler på dette er arbeidet med Regionplan Agder, felles reiselivsstrategi, trafikksikkerhetsplan og energiplan. Fremover vil arbeidet med regionplanen være viktigst i denne sammenheng, men også prosjekter som Det Digitale Agder og areal- og transportplanprosjektet i Kristiansandsregionen (ATP) vil gi bidrag til en ønsket regional utvikling. Det vises til kapittel 5.4 hvor det er redegjort for flere felles prosjekter/planer.

2.3 Det gode liv

Aust-Agder har naturgitte forutsetninger som ved tilrettelegging og foredling gir rom for fysisk aktivitet, friluftsliv, turisme og rekreasjon. Klimamessig har Aust-Agder en rekke fortrinn. Kystområdene i fylket er kjent for mange og anerkjent som svært attraktive områder å bo og feriere i. I tillegg er avstanden fra kysten til hei- og fjellområdene relativt kort. Dette gjør landsdelen attraktiv og åpner for mange muligheter. Det ligger store utfordringer i å utvikle kystområdene og indre bygder på bærekraftig vis fremover til glede for innbyggere og tilreisende. Kystplanlegging og omstillingsarbeidet i kommunene i beltet mellom hav og hei og utbyggingen rettet mot reiseliv og fritid i fjellkommunene, er viktige satsinger for en samlet befolkning i fylket.

Fylkestinget har vedtatt at det skal bygges ny videregående skole i Arendal. Sam Eyde videregående skole vil stå ferdig medio 2012. Det er store forventninger til denne skolen og til idrettsanlegg Arendal kommune planlegger i tilknytning til anlegget.

Fylkeskommunen har i tett dialog med stat og kommuner gjennomført en stor omlegging av museums- og arkivfeltet senere år. Ombygging/utbygging av Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS på Langsæ er en prioritert satsing, som planlegges realisert innen utgangen av 2013. Fylkeskommunen og kommunene i Aust-Agder står sammen om dette omfattende utbyggingsprosjektet for å sikre den kulturhistoriske hukommelse i fylket. Forprosjekt er nå gjennomført og avklaring av statlig medfinansiering avgjør endelig fremdrift i prosjektet.

Aust-Agder er et kunst- og kulturfylke, og er festivalfylket i Norge. Utviklingen av institusjoner og arrangementer på kulturområdet har vokst i antall og omfang. Tilbudet er mangfoldig og det finnes flere tiltak som har nasjonal og internasjonal interesse. Publikum fra andre landsdeler som søker til disse arrangementene er økende, og både direkte inntekter knyttet til virksomhetene og den indirekte effekten er betydelig i en rekke kulturinstitusjoner og gir støtte til mange andre. Festivaler er på mange vis risikoaktiviteter og stiller helt spesielle krav til ledelse og styring. Dette er en stor utfordring å følge opp.

Fylkeskommunen deltar aktivt i mange kulturinstitusjoner og gir støtte til en rekke festivaler og andre kulturvirksomheter. Disse virksomhetene viser bredden i fylkeskommunens engasjement innen kultur- og opplevelsesøkonomifeltet. Omorganisering av Gründersenteret (Kulturfabrikken) er viktig i dette samordningsarbeidet fylkeskommunen bidrar til spesielt overfor nyetablerere. Ungdommens kulturmonstring og den kulturelle skolesekken som i 2010 også vil omfatte de videregående skolene er viktige formidlingsarenaer for profesjonell kunst og kultur overfor barn og unge. Det er en utfordring å dekke opp behovet for profesjonell kunstnere med regional tilknytning til denne virksomheten. Omdømme og ringvirkingsanalyser viser at større festivaler betyr mye for landsdelen også i kroner og øre.

Tyngdepunktet av arrangementer gjennomføres i sommerhalvåret. Selv om arrangementsmengden er økende også andre deler av året, er det en utfordring å tenke kunst/kultur i et sesongforlengende perspektiv. Med økt tilbud vil publikum prioritere og stille økende kvalitative krav til kunstopplevelsen eller til annen fritidsbruk. De økonomiske rammer hver enkelt rår over fremover vil også påvirke viljen til å prioritere kunst og kulturtiltak. Strategisk plan for kunstformidling 2010-2013 er nå vedtatt og vil gi føringer for prioriteringer i økonomiplanperioden på kunst og kulturområdet.

Aust-Agder skal være et inkluderende fylke, ved at universell utforming skal legges til grunn i alle utbyggingssaker. Innbyggerne skal føle seg trygge i arbeid og fritid. Folkehelsesatsingen

er også et viktig element i denne sammenheng. Gjennom et partnerskap i landsdelen vil en søke å styrke folkehelsesatsingen i bred forstand. Fra januar 2010 iverksettes egen lov om fylkeskommunens ansvar innen folkehelse. Loven stiller krav om at fylkeskommunen tar ansvar på dette området. Sammen med Vest-Agder fylkekommune utarbeides en strategisk plan for folkehelse og levekår på Agder. Denne, som blir fremmet for behandling i fylkestingene i april 2010 operasjonaliserer fylkenes ansvar på dette feltet.

Aust-Agder skal være et synlig fylke og fylkeskommunen skal være synlig i fylket. Aktiv bruk av internett og synliggjøring gjennom medier vil være viktig. Kulturnett Aust-Agder er et bidrag i denne sammenheng. En økt bevissthet og satsing på og tilrettelegging av informasjon fra fylkeskommunen vil bli prioritert. Det legges ellers til grunn at alle som mottar støtte fra fylkeskommunen skal synliggjøre dette tydelig i sin aktivitet eller virksomhet. På denne måten vil fylkeskommunens engasjement bli mer synlig for fylkets innbyggere.

Innbyggerportalen som tre kommuner i Aust-Agder og fylkeskommunen sammen har utviklet vil være et virkemiddel til å gjøre kommunene og fylkeskommunen lettere tilgjengelig og mer oversiktlig for den enkelte innbygger. Tilrettelegging av god og variert informasjon i denne portalen vil stille krav til hele den fylkekommunale organisasjonen.

2.4 Kompetanse

Aust-Agder har et omfattende tilbud innenfor kompetanseutvikling på flere nivåer. Gjennom bred satsing innenfor barnehagesektoren, grunnskolen, videregående opplæring og høyere utdanning, legges det godt til rette for å realisere kompetansemuligheter som en del av det samlede fokuset på velferd, trivsel og verdiskapning.

Gjennom stor nasjonal satsing innenfor barnehagesektoren blir det full barnehagedekning innen kort tid. Dette har bl.a. stor betydning for mange menneskers muligheter for gode barnepassordninger og følgelig mulighetene for å delta på arbeidsmarkedet og/eller realisere kompetansebehov. Dette har også stor betydning for gode oppvekstvilkår for barn.

I grunnopplæringen er skolereformen Kunnskapsløftet nå innført. Reformen inneholder nye læreplaner, nye fag, nye læringsmetoder, nye holdningsutfordringer og et forsterket samarbeid mellom kommuner og fylkeskommuner og mellom fylkeskommune og næringsliv. Innenfor videregående opplæring er det utviklet et system for kvalitetskartlegging, noe som gir viktige data og verktøy for kvalitetshevende tiltak. Gjennom undersøkelser bekrefter elevene svært høy grad av trivsel. Det er imidlertid et sentralt mål å øke elevens læringsmotivasjon, bevissthet på skoleprestasjoner samt arbeid for å redusere frafall. Alle videregående skoler i fylket har utarbeidet en handlingsplan for å motvirke mobbing.

Grunnopplæringen (grunnskole og videregående opplæring) er nå inne i en omfattende satsing på digital læringsmetodikk og elevene har stor datatilgjengelighet i skolene. Det innføres nå en ordning med bærbare PCer for alle elever i Aust-Agders videregående skoler, og elevene arbeider i stigende grad på digitale læringsplattformer. I Arendal er det etablert en internasjonale skole på grunnskolenivået og en internasjonal utdanning innenfor videregående skole (International Baccalaureate Diploma Program). Det er fortsatt behov for satsing på realfag både i grunnopplæringen og i høgskolesystemet, og det arbeides med flere prosjekter. Omtrent 350 voksne mennesker søker hvert år om et tilpasset utdanningstilbud innenfor videregående opplæring. Alle blir vurdert gjennom et system for realkompetansevurdering,

hvilket muliggjør at disse kan få godkjent erfaring som kunnskap, og får en opplæring i tråd med det behovet en har i forhold til å ferdigstille et utdanningsmål.

Utdanningstilbudene ved Universitetet i Agder er stadig under endring og forbedring, og universitetet har i dag stor bredde innenfor disiplinutdanninger, profesjonsutdanninger og forskning. Universitetet i Agders virksomhet i Arendal og Grimstad samles i 2010 på Kampus Grimstad. Universitetskampusen lokaliseres til teknologiparken og skal gi plass til 2.500 studenter og 250 ansatte. Kampus Grimstad tilrettelegges med 25 000 kvadratmeter med mulighet for ytterligere utvidelse. På området vil det også bli nær 400 hybler. Lærestedet vil i hovedsak romme ingeniør-, sykepleier, økonomi- og lærerstudenter.

2.5 Kommunikasjon

Nasjonal transportplan for perioden 2010-2019 er vedtatt av Stortinget. Fylkeskommunene er aktivt med i det forberedende arbeidet til nasjonal transportplan både administrativt og politisk. Fylkestinget har avgitt flere uttalelser til denne planen.

Et godt utbygd transporttilbud er et av de viktigste bidragene til ønsket regional utvikling. Det er derfor av stor betydning at en deltar i prosessene knyttet til arbeidet med Nasjonal transportplan. På dette området er det spesielt viktig at regionen opptrer samlet. Agderrådet fyller her en viktig funksjon med sitt arbeid gjennom bl.a. stamvegaksjonen.

Arbeidet med å få finansiert og gjennomført utbyggingen av en trygg og effektiv firefelts E18 gjennom hele fylket har høyeste prioritet. Strekningen Grimstad-Kristiansand ble åpnet i 2009. Videre vil det viktigste arbeidet være å få godkjente planer for strekningen Tvedestrand-Arendal, slik at også denne kan bli bygd ut snarest mulig. Planarbeidet er planlagt startet opp høsten 2009.

Rv9 er en viktig stamveg som binder sammen Setesdalskommunene internt og med resten av regionen. Kostnadene med utbyggingen har steget langt utover det som var forutsatt i "Setesdalspakka". De lokale bidragene er nå økt vesentlig, trafikantene betaler i tillegg sin del gjennom økte bompengesatser. Det er nå vedtatt at fylkeskommunen fra 2010 og frem til og med 2019 skal bidra med 10 mill. kroner pr. år til utbyggingen av rv9. Midlene skal brukes strategisk slik at en kan få til en statlig fullfinansiering av utbyggingen.

Riksvegnettet i fylket utgjør en viktig del av infrastrukturen. De økonomiske rammene har de senere år vært for små, slik at vegnettet ikke har blitt fornyet i takt med behovene. Spesielt i Arendalsområdet er det behov for store investeringer på dette vegnettet. Fylkeskommunen overtar ansvaret for 573 km ny fylkesveg. Det blir en stor utfordring å kunne ta vare på og utvikle dette vegnettet til beste for hele fylket. De økonomiske rammene som er overført fylkeskommunen som følge av reformen gir ikke grunnlag for at en skal klare å kunne ta igjen noe vesentlig av etterslepet.

Det er ca. 1 000 km fylkesveg i Aust-Agder fra før. Disse er en viktig del av det samlede vegnettet. Det er viktig å opprettholde et tilfredsstillende løpende vedlikehold også på dette vegnettet. Det er behov for fornyelse av deler av dette vegnettet også. Ny fylkesvegplan ble vedtatt av fylkestinget i desember 2007. Vedtatte strategier og prioriteringer i fylkesvegplanen vil bli lagt til grunn for bruken av de avsatte investerings- og driftsmidler.

For fylkeskommunen vil en sentral oppgave være å utvikle kollektivtilbudet best mulig innenfor de økonomiske rammer som er tilgjengelige. Gjennom de siste årene har det skjedd store endringer i selskapsstrukturen innen kollektivtrafikken i fylket. Dette har åpnet muligheter for å se på nye løsninger i tilbudet samtidig som en har klart å få ut en effektiviseringsgevinst. Arbeidet med å videreutvikle kollektivtilbudet må fortsette, og det må differensieres slik at en klarer å utvikle tilbudet både i de tettest befolkede områdene, og i de mer spredte bygde områdene.

Det er et overordnet mål å legge til rette transporttilbudet slik at det kan skje en overføring av godstransport fra veg til sjø. Kristiansand havn er landsdelens viktigste havn både for person- og godstrafikk. Med den utbyggingen som skjer på Eydehavn i regi av Arendal kommune, vil det også her kunne legges til rette for mer sjøtransport. Utviklingen av området må skje i et samarbeid mellom Arendal kommune, fylkeskommunen og etablerte bedrifter.

Styrking av transporttilbudet på jernbanen er også viktig som en strategi for å avlaste vegnettet. For fylkeskommunen vil arbeidet i første rekke være å påvirke sentrale myndigheter for å få vedtak om en sammenkobling av Sørlandsbanen og Vestfoldbanen. Fylkeskommunen koordinerer det meste av sitt arbeid innenfor dette området gjennom deltagelse i Jernbaneforum Sør.

Et godt rutetilbud ved Kjevik lufthavn er av stor betydning for næringslivet i regionen og for befolkningen i forbindelse med ferie- og fritidsreiser. Gjennom deltagelse i Kjevikrådet deltar fylkeskommunen aktivt i arbeidet med å forbedre rutetilbudet.

Etter at fylkeskommunen overtar ansvaret for riksvegene får en samtidig et mer overordnet ansvar for å utvikle et samlet transporttilbud. Gjennom Regionplan Agder 2020 er det i høringsutkastet foreslått at det skal lages felles regionale transportplaner (RTP) som grunnlag for å kunne prioritere utviklingen av infrastrukturen i landsdelen. Dette arbeidet må starte opp i 2010.

Prosjektet "Det Digitale DistriktsAgder" (DDA) spiller en vital rolle i utbygging av den elektroniske infrastruktur i fylket, med hovedvekt på å få etablert bredbånd til alle deltakende kommuner til en rimelig pris. Gjennom DDA-prosjektet får alle husstander og bedrifter på Agder mulighet til bredbåndstilknytning. Dessuten arbeides for at mobildekningen i landsdelen blir forbedret. Dette arbeidet er viktig for å kunne opprettholde et desentralisert bosettingsmønster og bedriftslokalisering. Fylkeskommunen har en sentral rolle i dette prosjektet.

3. UTVIKLINGSTREKK OG RAMMEBETINGELSER

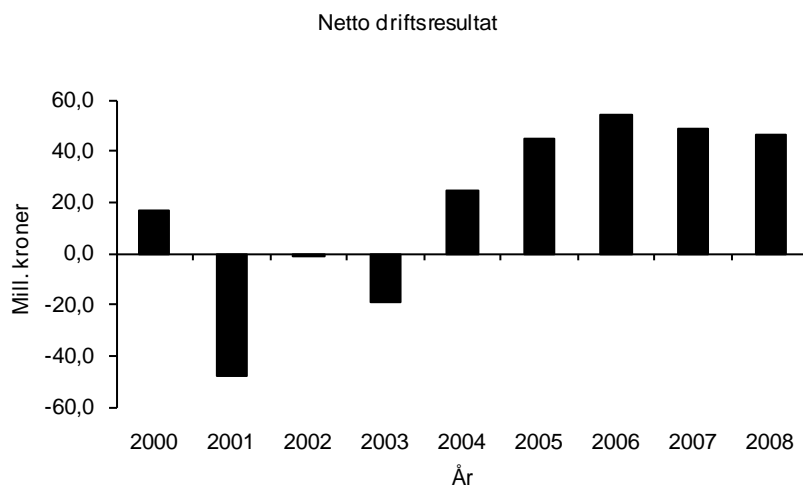
3.1 Utviklingstrekk

Utviklingen etter 2000 har vært sterkt preget av endringer i oppgavefordelingen. Den viktigste og største endringen var overføringen av ansvaret for spesialisthelsetjenesten fra fylkeskommunene til staten. Denne endringen fant sted med virkning fra 2002 og resulterte i mer enn en halvering av budsjettet og antall ansatte. Fra 2003 ble den såkalte ansvarsreformen gjennomført. Dette innebar en desentralisering av midlene i regional- og distriktpolitikken til fylkeskommunene. I 2004 ble ansvaret for rusmiddelmissbrukeromsorgen og fylkesbarnevernet også overført til staten.

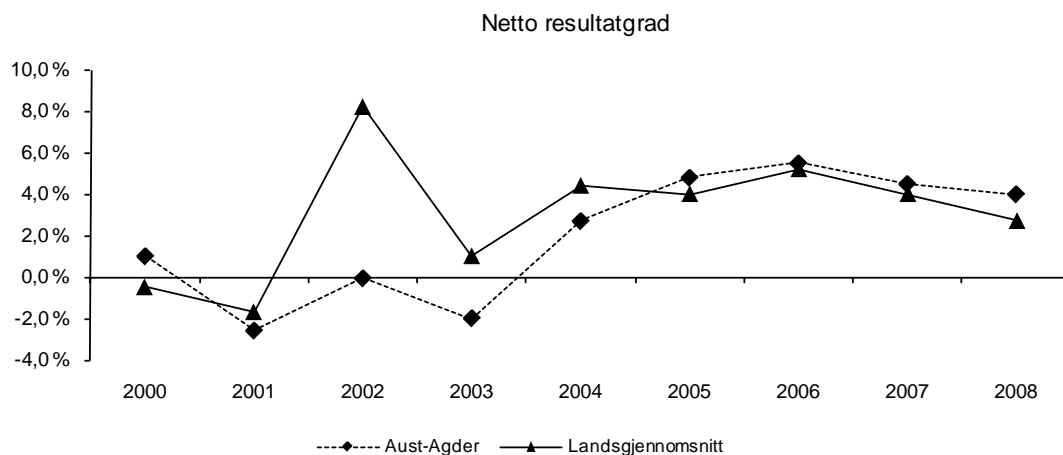
I forbindelse med forvaltningsreformen overtar fylkeskommunene fra 1. januar 2010 i all hovedsak ansvaret for det øvrige riksvegnettet. I tillegg overføres ansvaret for oppgaver blant annet knyttet til akvakulturforvaltning, miljø- og landbruksområdet og fagskoler.

Disse endringene innebærer at fylkeskommunene har fått større fokus på rollen som regional utviklingsaktør. Fortsatt har fylkeskommunene ansvar for en rekke viktige tjenester til befolkningen slik som videregående opplæring, tannhelse, kollektivtransport og fylkesveger, samt på en rekke områder innenfor kultursektoren.

I figuren som følger vises utviklingen i netto driftsresultat. Netto driftsresultat er sum driftsinntekter fratrukket driftsutgifter i sektorene, netto renteutgifter og avdrag på lån. Denne resultatstørrelsen sier noe om resultatet av årets drift. Figuren som følger viser utviklingen i netto driftsresultat i perioden 2000 til 2008.



Dersom en tar netto driftsresultat i prosent av netto driftsinntekter får en netto resultatgrad. Figuren som følger viser utviklingen i netto resultatgrad for Aust-Agder fylkeskommune og fylkeskommunene sett under ett for perioden 2000 til 2008.



Som en ser av figuren, har Aust-Agder fylkeskommune i de fire siste årene hatt et bedre resultat enn gjennomsnittet av landets fylkeskommuner.

Når det gjelder vedtatt budsjett for 2009 tok det utgangspunkt i fylkeskommunens økonomiske situasjon pr. oktober 2008 med de inntektsrammer som fulgte av regjeringens forslag til statsbudsjett for 2009.

Sammenlignet med vedtatt budsjett har det funnet sted en rekke endringer i løpet av året. De vesentligste endringene som forverrer den økonomiske situasjon er:

- økte netto utgifter til renter og avdrag på lån med 1,76 mill. kroner,
- økte utgifter til tilskudd til lærebedrifter og økte utgifter til avvikling av fag- og svenneprøver med 9,5 mill. kroner,
- økte utgifter til spesialundervisning med 2,0 mill. kroner (helårskonsekvens på 4,8 mill. kroner),
- økte utgifter til elevPCer med 2,0 mill. kroner,
- økte utgifter til IKT-bemanning ved de videregående skolene med 1,9 mill. kroner (helårskonsekvens på 4,7 mill. kroner),
- økte utgifter til ressurser til dans med 0,48 mill. kroner,
- økte utgifter til tannhelsetjenesten med 1,45 mill. kroner,
- økte utgifter til drift av båtruter med 0,35 mill. kroner,
- økte utgifter til overtallighet med 0,85 mill. kroner,
- økte utgifter til klasseoppsett med 0,34 mill. kroner,
- økte utgifter til transporttjenesten for funksjonshemmede med 0,2 mill. kroner
- økte utgifter til innføring av nye IKT systemer med 0,97 mill. kroner,
- økte utgifter til prosjektledelse i IKT-samordningsprosjektet med 0,25 mill. kroner,
- økte utgifter til oppgradering trådløse nett/infrastruktur for skolene med 1,0 mill. kroner,
- tilbakebetaling merverdikompensasjon tannhelse med 0,5 mill. kroner,
- reduserte inntekter med 1,7 mill. kroner på grunn av fallet i husbankens flytende rente i forbindelse med rentekompensasjon for skoleanlegg,
- økte utgifter til ombygging av Rykeneveien 104 med 0,25 mill. kroner,
- økte utgifter til leie av lokaler med 0,57 mill. kroner til tannhelse og 0,36 mill. kroner til videregående skoler.

De vesentligste endringene som forbedrer den økonomiske situasjonen er:

- økt skatt og rammetilskudd med 9,2 mill. kroner,
- reduserte pensjonskostnader og tilbakeføring av overskudd – KLP med 6,1 mill. kroner,
- reduserte kostnader for elev- og personalforsikringer med 0,38 mill. kroner,
- reduserte kostnader til teoriopplæring lærlinger med 0,4 mill. kroner,
- økte inntekter til landslinjer med 0,6 mill. kroner,
- økte inntekter teknisk fagskole med 0,28 mill. kroner,
- økte inntekter til utleie Frivoll videregående skole med 0,62 mill. kroner.

Det framgår av rapporten for 2. tertial at det knytter seg usikkerhet rundt en del underliggende forhold som gir store utfordringer i forhold til å få til et regnskap i balanse for 2009.

En har i 2009 mottatt 17,9 mill. kroner fra regjeringens tiltakspakke. Som en del av regjeringens tiltakspakke opprettet Enova et nytt program som skulle støtte enkelttiltak innenfor energieffektivisering i offentlige bygg. Fra Enova tiltakspakken fikk Aust-Agder fylkeskommune tildelt 16,9 mill. kroner. Aust-Agder fylkeskommune bruker i tillegg i overkant av 5 mill. kroner av egne midler i forbindelse med dette.

Fylkeskommunen vil i 2009 få et regnskapsmessig resultat som er svakere enn en har hatt de siste årene og en vil kunne få problemer med å få balanse i 2009.

3.2 Rammebetingelser

3.2.1 Økonomi

Hele 2009 har vært sterkt preget av uroen i finans- og aksjemarkeder i hele verden. Dette innebærer at det fortsatt er knyttet stor usikkerhet til den økonomiske utviklingen både i norsk økonomi og ikke minst i verdensøkonomien. Omtalen i dette avsnittet er basert på Nasjonalbudsjettet 2010.

Etter flere år med kraftig vekst, har en fra høsten 2008 hatt det kraftigste økonomiske tilbakeslaget for industrilandene siden andre verdenskrig. Mange land har iverksatt omfattende penge- og finanspolitiske tiltak. Dette har bidratt til at nedgangen i aktiviteten hos Norges handelspartnere har avtatt i styrke gjennom 2009. Også situasjonen i finansmarkedene er vesentlig bedret. Etter at Norges viktigste handelspartnere hadde en BNP-vekst på 3,3 % pr. år i perioden 2003 – 2007 og 1,1 % i 2008, ligger det nå an til en BNP-vekst på -3,5 % i 2009 og 1,2 % i 2010. Det understrekes at usikkerheten i disse anslagene er stor.

Etter flere år med sterk vekst og den sterkeste konjunkturoppgangen i norsk økonomi siden tidlig på 1950-tallet, ble konjunkturtoppen passert rundt årsskiftet 2007/2008. Aktiviteten i fastlandsøkonomien falt betydelig i 4. kvartal 2008 og 1. kvartal 2009. I 2009 anslås det en vekst på ¼ % i det private konsum, men nedgangen i Norges Banks styringsrente siden oktober 2008 og utsikter til moderat prisvekst framover bidrar imidlertid til at veksten i husholdningenes konsummotiverende inntekt kan komme opp i hele 5 % i 2009. Selv med en høyere sparerate anslås det en vekst i privat konsum på 4 % i 2010.

Med en relativ svakere vekst ligger det an til fortsatt svak utvikling i arbeidsmarkedet framover. Ledigheten i 2009 anslås til et gjennomsnitt på 3 ¼ % økende til 3 ¾ % i 2010. Lønnsveksten ligger an til å avta betydelig fra 2008 til 2009. En fortsatt krevende markeds- og lønnsomhetssituasjon og lav lønnsvekst i konkurrentlandene trekker i retning av en videre nedgang i lønnsveksten neste år. Årslønnsveksten anslås til 3 ½ % i 2010.

Samlet sett anslås BNP for fastlands-Norge å falle med ca 1,1 % i 2009. Det er 0,1 % prosentpoeng mer enn anslaget i Revidert nasjonalbudsjett 2009. For 2010 forventes en vekst i BNP for fastlands-Norge på 2,1 %. Det er en oppjustering på 1,35 prosentpoeng siden Revidert nasjonalbudsjett 2009.

Konsumprisveksten har avtatt de siste to månedene etter å ha ligget overraskende høyt tidligere i år. Prisveksten er imidlertid fortsatt høyere enn hos Norges handelspartnere. Konsumprisindeksen anslås å øke med 1 ¾ % i både 2009 og 2010.

Det norske rentenivået har falt kraftig det siste året. Siden oktober 2008 har Norges Banks styringsrente falt med 4 ½ prosentenheter. Ved utgangen av september var denne på 1 ¼ %. Anslagene til Norges Bank for framtidig rentenivå viser at styringsrenten vil stige framover.

3.2.2 Arbeidsmarkedet

Sysselsettingsveksten var rekordhøy de siste årene fram til 2008. Den sterke oppgangen hadde bl.a. et motstykke i at arbeidsmarkedstyrken økte sterkere. Arbeidsinnvandringen gikk markert opp, samtidig som yrkesdeltakelsen i den norske befolkningen økte til et svært høyt nivå både blant kvinner og menn. Siden våren 2003 steg sysselsettingen i fastlandsøkonomien og ledigheten falt til det laveste nivået på 20 år.

Høsten 2008 fikk en et merkbart omslag på arbeidsmarkedet og arbeidsledigheten begynte å stige merkbart. Ved utgangen av september 2009 var det registrert 69 600 helt ledige personer i landet. Dette tilsvarer 2,7 % av arbeidsstyrken og en økning på 66 % sammenlignet med samme tid i fjor. Arbeidsledigheten har økt innen alle arbeidsgrupper i landet sammenlignet med 2008.

Det knytter seg stor usikkerhet til utviklingen på arbeidsmarkedet i Norge de kommende årene. Det anslås at ledigheten i 2010 vil fortsette å øke.

Arbeidsledigheten i Aust-Agder var på 3,1 % i september og antallet helt ledige arbeidssøkere var 1 733.

I september 2009 ble det utlyst om lag 400 stillinger i Aust-Agder. Dette er en nær halvering fra samme måned i 2008. Flest stillinger i september ble utlyst innen helse, pleie og omsorg, bygg og anlegg og innen undervisning.

Antallet permitterte arbeidstakere i Aust-Agder er 450 i september 2009. Det er en økning på 333 personer fra sammen måned i 2008.

3.2.3 Befolkningsutvikling

Befolkningsutviklingen i Aust-Agder vil ha stor betydning for etterspørselen etter de tjenester som fylkeskommunen produserer. Folketallet i Aust-Agder pr. 1. januar 2009 var 107 359.

Aust-Agder har hatt nokså lik befolkningsvekst med landsgjennomsnittet. I 2008 hadde Aust-Agder en vekst på 1,16 %, mens landet hadde en vekst på 1,2 %.

3.2.4 Forvaltningsreform

Fra 1. januar 2010 gjennomføres forvaltningsreformen.

Den viktigste endringen er at fylkeskommunene overtar ansvaret for øvrige riksveger. Fylkeskommunene vil dermed få ansvaret for 80 % av det offentlige vegnettet (utenom kommunale veger).

Det er lagt opp til en sams vegadministrasjon, slik det også tidligere har vært for fylkesvegnettet. Det innebærer at Statens vegvesen vil administrere også det nye fylkesvegnettet på fylkeskommunenes vegne. Fylkeskommunene vil måtte styrke sin bestillerrolle overfor vegvesenet, og etablere styringssystemer som gir fylkestingene reell styring av vegsektoren.

Stikkordsmessig overføres også følgende oppgave:

- Drifts- og finansieringsansvaret for fagskolene overføres til fylkeskommunene. Fylkeskommunene skal sørge for at det finnes et fagskoletilbud i fylket som ivaretar lokale, regionale og nasjonale kompetansebehov.
- Fylkeskommunene skal veilede om og medvirke til kvalitetsutvikling på grunnskolenivå.
- Fylkeskommunene får ansvar for virkemidler knyttet til styrking av rekruttering og kompetanseheving i landbruket.
- Fylkeskommunene overtar fylkeslandbruksstyrets uttalelsesrett knyttet til landbrukspolitiske saker.
- Fylkeskommunene skal overta fylkesmannens oppgaver knyttet til bevaring av innlandsfisk/høstbare viltarter og jakt/fiske på disse.
- Midlene til regionale kulturbygg vil gradvis bli kanalisert inn i den desentraliserte ordningen for kulturhus.
- Fylkeskommunene får større ansvar for oppnevning av styreledere og styremedlemmer til region-/landsdelsinstitusjoner og knutepunktinstitusjoner.
- Vannregionmyndigheten etter forskrift om vannforvaltning overføres fylkeskommunene.
- Videre overføres oppgavene knyttet til å tilrettelegge og ivareta allment friluftsliv.
- Fylkeskommunene overtar deler av akvakulturforvaltningen og forvaltningen av viltlevende marine ressurser tilknyttet kystsel, skolekvoter, lokale fiskerireguleringer, tang og tare samt kongekrabbe.
- Fylkeskommunene skal samlet eie 49 % av Innovasjon Norge.
- SIVA vil sammen med fylkeskommunene arbeide videre for å avklare interessen for regionale innovasjonsselskap.
- Fylkeskommunens ansvar for folkehelsearbeid er blitt lovfestet i 2009.
- Det blir opprettet syv regionale forskningsfond, hvorav ett for Agder.

Til å styrke administrasjonen i fylkeskommunene for å dekke de nye oppgavene styrkes fylkeskommunenes rammetilskudd med 117,5 mill. kroner fra 2010.

3.2.5 Det økonomiske opplegget for 2010

I statsbudsjettet for 2010 legges det opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 8 mrd. kroner i 2010. Veksten i de frie inntektene er på 4,2 mrd. kroner. Av disse vil fylkeskommunene få 1,5 mrd. kroner. Av denne økningen er 1,0 mrd. kroner begrunnet med fylkeskommunenes økte ansvar på samferdselsområdet.

Veksten i de frie inntektene må blant annet sees i sammenheng med at den demografiske utviklingen antas å medføre økte utgifter for kommunesektoren i 2010. Beregninger utført av Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) indikerer at kommunesektoren kan få merutgifter i 2010 på om lag 1,5 mrd. kroner knyttet til den demografiske utviklingen dersom gjennomsnittskostnadene i tjenesteytingen holdes konstant. Av de samlede merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen anslås det at ca. 120 mill. kroner gjelder fylkeskommunene.

Kommunesektorens skatteinntekter i 2009 ble oppjustert med om lag 1,2 mrd. kroner fordelt med om lag 950 mill. kroner på kommunene og om lag 250 mill. kroner på fylkeskommunene i forhold til revidert nasjonalbudsjett. Disse økte skattene videreføres ikke til 2010.

Det økonomiske opplegget overfor fylkeskommunene er i 2010 preget av forvaltningsreformen. Fylkeskommunen tilføres samlet vel 7,6 mrd. kroner. Disse midlene tilføres i sin helhet som rammetilskudd og momskompensasjon. Dette innebærer en flytting av i underkant av 6,5 mrd. kroner som ble benyttet til de aktuelle oppgavene på statlig side i 2009, samt en styrking av områdene med om lag 1,1 mrd. kroner utover dette.

Av den samlede økingen på vel 7,6 mrd. kroner er i underkant av 7,1 mrd. kroner knyttet til overføring av ansvaret for øvrige riksveger og riksvegferjer. I dette er inkludert regjeringens forslag om å styrke fylkeskommunenes frie inntekter med 1 mrd. kroner begrunnet med det økte ansvaret på samferdselsområdet. Bevilgningen til de nye samferdselsoppgavene er fordelt med i underkant av 6,5 mrd. kroner som rammetilskudd og 0,4 mrd. kroner i merverdiavgiftskompensasjon.

Som ledd i forvaltningsreformen foreslås det å opprette en rentekompensasjonsordning for transporttiltak i fylkeskommune med en samlet investeringsramme for 2010 på 2 mrd. kroner. Bergningen av rentekompensasjonen skjer med utgangspunkt i et serielån med flytende rente, 20 års løpetid etter fem års avdragsfrihet. Det stilles ikke krav om låneopptak.

I det økonomiske opplegget er det videre inkludert 117,5 mill. kroner til årsvervskostnader. 17,5 mill. kroner er midler som har vært brukt av statlige aktører i 2009. Regjeringen vurderer det slik at fylkeskommunene vil få merkostnader til årsverk utover de midlene som overføres fra statlige aktører. Det legges derfor opp til å styrke fylkeskommunes rammetilskudd med ytterligere 100 mill. kroner.

I rammetilskuddet for 2010 har en videre som følge av forvaltningsreformen innlemmet tilskudd til fagskoler (tekniske fagskoler) på Kunnskapsdepartementets budsjett. Dette beløper seg til 388,9 mill. kroner. Tilskuddet til helsefagskoler er på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett og vil i 2010 fortsatt være en øremerket ordning.

Videre har en som ledd i forvaltningsreformen innlemmet stimuleringsmidler til partnerskap for folkehelse på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Dette beløper seg til 41,3 mill. kroner.

Ordningen med gratis læremidler ble innført i Vg2 høsten 2007. I 2008 ble ordningen utvidet til å gjelde videregående trinn 3. Fra høsten 2009 skal ordningen også gjelde videregående trinn 1. Fra 2010 legges 308 mill. kroner inn i rammetilskuddet til fylkeskommunene for å kompensere normale utskiftingskostnader.

Det legges opp til å videreføre det midlertidige tiltaket i tiltakspakken med økt tilskudd til lærebedrifter også i 2010. For å finansiere dette legges det inn 190 mill. kroner i rammetilskuddet.

På utdanningsområdet videreføres bevilgninger på om lag 400 mill. kroner til kompetanseutvikling. Departementet legger opp til at disse midlene blir brukt til et varig system for videreutdanning for lærere, til etterutdanning på prioriterte områder og til rektorutdanning. I tillegg legges det denne gangen opp til å prisjustere tilskuddene til landslinjene.

Bevilgningen til distrikts- og regionalutviklingstiltak er økt med 109,5 mill. kroner til 1 488,8 mill. kroner.

Lønns- og prisveksten i kommunesektoren anslås til 3,1 %. Denne deflatoren beregnes med utgangspunkt i en forventet lønnsvekst på 3,5 % og en prisvekst på varer og tjenester på 2,4 %. I nasjonalbudsjettet anslås veksten i konsumprisindeksen til å bli 1 ¾ % både i 2009 og 2010.

3.2.6 Skatt og rammetilskudd 2010–2013 for Aust-Agder fylkeskommune

Fra budsjettåret 2010 er det innbyggertallet pr. 1. juli året før det aktuelle budsjettår som skal benyttes ved beregning av rammetilskuddet det enkelte år. Det er særlig utviklingen i aldersgruppen 16-18 år som har betydning. I mai 2008 forelå det nye og oppdaterte befolkningsframskrivninger fra Statistisk sentralbyrå (SSB). En har i tallene nedenfor lagt disse til grunn. Tabellen nedenfor viser utviklingen i antall 16-18 åringer for landet som helhet og for Aust-Agder.

	2010		2011		2012		2013	
	Antall	Økn. i %	Antall	Økn. i %	Antall	Økn. i %	Antall	Økn. i %
Landet	192 743	-0,2 %	192 921	0,1 %	193 840	0,5 %	196 106	1,2 %
Aust-Agder	4 615	0,7 %	4 516	-2,1 %	4 542	0,6 %	4 601	1,3 %

Det framgår av tabellen at Aust-Agder fylkeskommune har en sterkere vekst fra 2009 til 2010 enn landet forøvrig. Videre har Aust-Agder en reduksjon fra 2010 til 2011, mens landet har en liten vekst. I 2012 og 2013 har Aust-Agder en vekst omtrent som landet forøvrig, men noe sterkere.

Med utgangspunkt i befolkningsframskrivingene fra SSB har fylkesrådmannen foretatt nye beregninger for skatt og rammetilskudd for økonomiplanperioden 2010-2013. En har ved beregningene forutsatt en reell vekst i frie inntekter for fylkeskommunene på 500 mill. kroner i 2010 i tråd med statsbudsjettets forutsetninger. For årene 2011-2013 har en lagt til grunn en reell vekst i frie inntekter på 300 mill. kroner. Veksten er den samme som en la til grunn i økonomiplan 2009-2012.

Forutsetningene ovenfor gir følgende beregnede inntekter for Aust-Agder fylkeskommune (løpende priser):

(tall i hele tusen kroner)	2010	2011	2012	2013
Skatt	439 900	467 800	502 000	543 800
Rammetilskudd	646 900	648 000	665 900	671 700
Sum	1 086 800	1 115 800	1 167 900	1 215 500

Ved beregningene har en tatt utgangspunkt i de statlige lønns- og prisforutsetningene for 2010. For resten av planperioden har en lagt til grunn en deflator (samlet pris- og lønnsvekst) på 3,1 %.

3.3 Tidligere vedtak med konsekvenser for perioden

Fylkeskommunens utgifter er i stor grad en konsekvens av tidligere vedtak. Utgiftsnivået for 2009 videreføres dersom man ikke iverksetter tiltak. Som et ledd i arbeidet med økonomiplan og budsjett har fylkesrådmannen sett nærmere på hvilke bindinger som ligger på utgiftssiden ved videreføring av eksisterende virksomhet. Videre er de økonomiske konsekvensene av politiske vedtak m.v. innarbeidet.

Grunnbudsjett (løpende priser, hele 1.000 kroner)	Budsjett 2010	Økonomiplan		
		2011	2012	2013
Skatteinntekter	439 900	467 800	502 000	543 800
Rammetilskudd	646 900	648 000	665 900	671 700
Andre generelle statstilskudd	2 600	3 600	3 600	3 600
Tilbakeført overskudd, KLP	1 800	1 800	1 800	1 800
Sum frie disponible inntekter	1 091 200	1 121 200	1 173 300	1 220 900
Netto finansutgifter	28 600	36 300	49 000	56 500
Netto avsetninger (forsikringsfond)	800	800	800	800
Til fordeling drift	1 061 800	1 084 100	1 123 500	1 163 600
Fordelt slik:				
Virksomheter og tjenester	1 074 850	1 108 350	1 140 850	1 174 750
Egenkapitalinnskudd, KLP	900	900	900	900
Sum fordelt drift	1 075 750	1 109 250	1 141 750	1 175 650
Til disposisjon	-13 950	-25 150	-18 250	-12 050

Det framgår av tabellen at en har en underdekning på 13,95 mill. kroner i 2010, 25,15 mill. kroner i 2011, 18,25 mill. kroner i 2012 og 12,05 mill. kroner i 2013.

Forutsetninger for skatt og rammetilskudd er omtalt tidligere, og gjentas derfor ikke her. Det vises til nærmere omtale i kap. 3.2.

Låneopptakene til Sam Eyde videregående skole er innarbeidet i grunnbudsjettet. Renteutgiftene er beregnet ut i fra en rente på 3,75 % i 2010 og 4,5 % i resten av årene i planperioden. Rente- og avdragsutgifter som følger av nye prosjekter og låneopptak er en del av tiltaksdelen i økonomiplanen og budsjettet.

En forventer en nedgang i likviditetsbeholdningen når ubundet investeringsfond belastes under byggingen av Sam Eyde videregående skole. Teknisk har en innarbeidet renteinntektene med utgangspunkt i en kontantbeholdning på 280 mill. kroner i 2010, 265 mill.

kroner i 2011, 240 mill. kroner i 2012 og 230 mill. kroner i 2013. Videre har en innarbeidet renteinntekter og -utgifter som følger av opptak av lån for videre utlån til Aust-Agder Vegfinans AS, Setesdal Vegfinans AS, Kollektivterminalen as og Fylkeshuset AS. Disse påvirker ikke balansen.

Konsekvensene av kjente lønnsoppgjør er beregnet og lagt til i rammene. Når det gjelder pensjonspremier har en for Statens pensjonskasse (SPK) lagt til grunn en premiesats på 14,18 % for hele økonomiplanperioden. Dette er en økning på 0,92 % sammenlignet med 2009. Endringen innebærer økte kostnader med 2,9 mill. kroner hvert av årene i hele økonomiplanperioden.

Forsikringspremien i Kommunal landspensjonskasse (KLP) går noe ned for 2010. Dette skyldes bl.a. endringer i folketrygdens regler, som har medført økt pensjon fra folketrygden og dermed redusert pensjon fra KLP. Premien påvirkes bl.a. av lønns- og trygdeoppgjørene, KLPs avkastning på finansplasseringene (inkl. rentenivå) og utviklingen i fylkeskommunens premiereserve. For fellesordningen er det lagt til grunn en premiesats på 16,9 % i 2010, mot 19,8 % i 2009. For ordningen for folkevalgte er premiesatsen på 44,3 % i 2010, mot 49,2 % i 2009. Endringene innebærer en reduksjon i kostnader med 5,7 mill. kroner hvert år.

De senere årene har generalforsamlingen i KLP besluttet å tilbakeføre deler av de regnskapsmessige overskuddene til kundenes premiefond. En har lagt til grunn at dette også vil bli gjort for hele økonomiplanperioden. En har lagt til grunn samme beløp som var innarbeidet i budsjettet for 2009, 1,8 mill. kroner. En har lagt dette beløpet til grunn for hele økonomiplanperioden.

Videre har KLP de senere årene krevd inn egenkapital for å styrke selskapets soliditet. Dette er nærmere omtalt i kapittel 4.9 Investeringer/finansiering, da egenkapitalinnskuddet skal føres i investeringsregnskapet. Avsetningen er på 0,9 mill. kroner hvert år.

I tillegg er det en rekke enkelt forhold som er innarbeidet. De viktigste er omtalt under.

Det er lagt inn utgifter til kommune- og fylkesvalg i 2011, samt stortingsvalg i 2013. Utgifter til felles IKT-strategi er innarbeidet i samsvar med vedtak i fylkesutvalgssak 110/2008 "Justert prosjekt – Samordning av IKT-systemer hos eierne av IKT Agder". Dette innebærer utgifter på 2,6 mill. kroner pr. år i 2010 og 2011.

Det er justert for helårskonsekvensen av klasseoppsettet, slik at det er antall klasser igangsatt høsten 2009 som er lagt til grunn. Utgifter til overtallighet er i grunnbudsjettet innarbeidet med samme nivå som høsten 2009, noe som innebærer en økning med 450 000 kroner. Det er innarbeidet i underkant av 6 mill. kroner. Videre har en justert for endringer som følger av endringer i leieavtaler. Det er innarbeidet 3 mill. kroner til kjøp av utstyr ved skolene i hele planperioden. Videre er det innarbeidet 7,4 mill. kroner til gratis læremidler. Dette er i samsvar med det beløpet som følger av statsbudsjettet.

I tråd med tidligere vedtak er det lagt inn midler til elevPC-er, slik at alle elever som starter i Vg1 høsten 2010 får PC. Videre er det lagt inn midler til styrket helsetilbud til elever i videregående opplæring, treårig prosjekt ved Blakstad og Strømsbu videregående skoler.

Rammene til tilrettelagt opplæring er økt med 4,8 mill. kroner. Dette er helårskonsekvensen av rammeøkningen på 2 mill. kroner som ble gitt i rapporten for 2. tertial 2009. I løpet av de fire siste årene har en økt rammen til tilrettelagt opplæring med om lag 17 mill. kroner.

Bevilgningen til voksenopplæring er videreført på samme nivå som i 2009, dvs 8,4 mill. kroner. Tilskudd til lærebedrifter, samt avvikling av fag- og svenneprøver er innarbeidet i samsvar med de endringer en gjorde i rapporten for 2. tertial 2009. Dette innebærer en økning på 9 mill. kroner. I tillegg kommer ekstra statstilskudd innarbeidet i statsbudsjettet for 2010 på 4,6 mill. kroner.

Innen tannhelse er det gjort endring som følge av inngått avtale om leie av lokaler ved odontologisk kompetansesenter og endring i leiekontrakt vedrørende nye klinikklokaler i Tvedestrand. Nivået på bevilgningen til utstyr på 0,6 mill. kroner er videreført i hele planperioden. I samsvar med vedtak i fylkestingssak 16/2009 "Tertialrapport pr. 30.4.2009" er forventet inntektsnivå justert ned med 1 mill. kroner som følge av endring i måltallet for antall ferdigbehandlede i prioriteringsgruppe C2 (eldre og funksjonshemmede med regelmessig hjemmesykepleie). Ved behandling av økonomiplan 2009-2012 vedtok fylkestinget at takstene innen tannhelse skal justeres med deflatoren som følger av statsbudsjettet hvert år og en har innarbeidet dette. Videre er redusert merverdiavgiftskompensasjon for innkjøp av materiell til behandling av voksne betalende pasienter innarbeidet med 100 000 kroner, jfr. fylkestingssak 29/2009 "Tertialrapport pr. 31.8.2009".

På kulturområdet er det kun gjort mindre endringer. En har innarbeidet kulturkort for ungdom i tråd med fylkestingets vedtak i sak 37/2009 "Kulturkort for ungdom – evaluering av utvidet prøveordning".

På samferdselsområdet medfører avtalene med rutebilselskapene at overføringene fra fylkeskommunen til selskapene skal indeksreguleres basert på indekser for lønn og drivstoff, samt konsumprisindeksen. Dette medfører at endelig tilskudd for 2010 ikke kan fastsettes før tidlig høst 2010 når indeksene foreligger. I følge avtalene skal partene hvert år bli enige om en foreløpig justering av godtgjørelsen. I grunnbudsjettet er det innarbeidet en foreløpig justering etter lønns- og prisforutsetningen i Statsbudsjettet på 3,1 %. Det knytter seg ut fra ovenstående en usikkerhet til størrelsen på fylkeskommunens overføringer til rutebilselskapene.

Transporttjenesten for funksjonshemmede er korrigert med statsbudsjettets deflator for lønns- og prisvekst i kommunal sektor.

3.4 Strategi

Ved utarbeiding av økonomiplanen, har fylkesrådmannen lagt opp til et samlet økonomisk opplegg som over tid kan bidra til:

- en sunn økonomisk tilpasning som legger forholdene til rette for bygging av Sam Eyde videregående skole og en utbygging av et kulturhistorisk senter på Langsæ
- en bedring av kvaliteten på tjenestetilbudet
- en positiv profilering av fylkeskommunen
- en styrket posisjon som regional utviklingsaktør
- økt satsing på miljø- og energiltak
- en vellykket gjennomføring av forvaltningsreformen.

Fylkesrådmannens forslag til økonomiplan 2010-2013 tar utgangspunkt i regjeringens forslag til statsbudsjett for 2010. En har videre forutsatt en viss avdempning av den reelle inntektsveksten i kommunesektoren i perioden 2011-2013. Elevtallsutviklingen i det videregående skoleverket tilsier også at fylkeskommunene må forvente en viss avdempning av inntektsveksten i denne planperioden.

Fylkeskommunen er ved inngangen til 2010 i en situasjon hvor de løpende utgiftene er høyere enn inntektene. Som det går frem av forrige kapittel innebærer dette at en har et salderingsproblem før tiltak i hele økonomiplanperioden. Dette beløper seg til 13,95 mill. kroner i 2010, 25,15 mill. kroner i 2011, 18,25 mill. kroner i 2012 og 12,05 mill. kroner i 2013. Ved vurdering av disse tallene må en ta hensyn til at en på inntektssiden har innarbeidet konsekvensene av elevtallsutviklingen. De tilhørende utgiftene er det imidlertid ikke tatt hensyn til. Det vil bli egne tiltak i økonomiplanen.

Videre er det tatt hensyn til de økte utgiftene som følger av vedtakene om å bygge Sam Eyde videregående skole. Denne skolen, som skal stå ferdig høsten 2012, innebærer et betydelig økonomisk løft for fylkeskommunen. Det kan sammenlignes med hva byggingen av E-fløyen på sykehuset var for datidens fylkeskommune. Renter og avdrag knyttet til bygging av skolen vil i 2014, som er det året med høyest belastning, beløpe seg til omlag 32 mill. kroner. Ved beregningene har en tatt hensyn til en egenkapital på 50 mill. kroner.

For å møte denne situasjonen, samt skape rom for enkelte høyt prioriterte tiltak, har fylkesrådmannen funnet det nødvendig å foreslå utgiftsreducerende tiltak i alle sektorer.

Videre foreslås det å stille økte krav til effektivisering i alle tjenester og virksomheter. Kravet er på ca. 1 prosentenhet av brutto driftsutgifter i 2010. Det er ikke lagt opp til at dette kravet skal omfatte lærlingtilskudd, gjesteelevsoppgjør og lignede. 1 prosentenhet av brutto driftsutgifter utgjør 6,5 mill. kroner. Slike krav til effektivisering kan, brukt på en fornuftig måte være et hensiktsmessig virkemiddel i en vanskelig økonomisk situasjon. Tiltaket har vært brukt tidligere og innebærer økt fare for budsjettoverskridelser.

Ved utformingen av tiltakene har en tatt utgangspunkt i byggingen av ny skole vil gi en sterk økning av finanskostnadene. Disse kostnadene vil være på det høyeste i 2014. En realisering av et kulturhistorisk senter på Langsæ vil forsterke dette bilde. For å unngå gjennomføring av tiltak som ikke vil være hensiktsmessige på lang sikt foreslår en bl.a. å justere avdragstiden på noen store investeringsprosjekter. Dette vil redusere avdragsbelastningen. Over tid vil dette imidlertid føre til økte renteutgifter. Det bør derfor være mål å kunne redusere avdragstiden igjen når den økonomiske situasjonen gir mulighet for det.

En sunn økonomi tilsier at en bør legge opp til en viss driftsfinansiering av investeringene. I likhet med tidligere år har en derfor i fylkesrådmannens forslag til økonomiplan lagt opp til at inntektene fra merverdiavgiftskompensasjon på investeringer benyttes til redusert låneopptak. Dette er også i samsvar med de endringene i regnskapsføringen av merverdiavgiftskompensasjon som innføres gradvis fra 2010.

Forvaltningsreformen innebærer at staten i rammetilskuddet fra 2010 har innarbeidet midler til investeringsformål. Disse midlene er knyttet opp til investeringer i de nye fylkesvegene. For Aust-Agder fylkeskommunen beløper dette seg til 57 mill. kroner. Hensynet til en langsiktig sunn økonomisk tilpasning tilsier at disse midlene bør gå til driftsfinansiering av investeringer. Fylkesrådmannen har derfor lagt dette til grunn for alle årene i økonomiplanen.

Ved inngangen til 2010 har en et disposisjonsfond på vel 40 mill. kroner. Siktemålet med dette disposisjonsfondet er at det kan disponeres inn i driften i de årene hvor rente- og avdragsbelastningen for Sam Eyde videregående skole og utgiftene til nytt kulturhistorisk senter på Langsæ er på det høyeste. Det er det også lagt opp til i fylkesrådmannens forslag.

Ved bruken av disposisjonsfondet er det viktig å være klar over at en først i 2014/2015 vil få full virkning av de økte kostnadene knyttet til disse prosjektene. Det bør derfor være et betydelig beløp igjen på disposisjonsfondet ved utløpet av denne planperioden for å unngå å måtte gjennomføre store utilsiktede innsparingstiltak i neste planperiode.

I 2010 vil Aust-Agder fylkeskommune disponere 30,09 mill. kroner fra KRD til distrikts- og regionalutviklingstiltak. Når det gjelder konsesjonskraftinntektene er de anslått til 46,2 mill. kroner. Dette innebærer at en til sammen disponerer 76,29 mill. kroner til regionale utviklingstiltak.

Fylkestinget vedtok i oktober 2008 at fylkeskommunen fortsatt skulle være medlem av Konesjonskraftfondet for Aust-Agder IKS. I den forbindelse ble det inngått en avtale med kommunene om fordeling av konsesjonskraftinntekter for perioden 1.5.2010–31.12.2019. Ny selskapsavtale for fondet ble også vedtatt.

Avtalen med kommunene innebærer at fylkeskommunen i en 10-årsperiode har forpliktet seg til årlige bevilgninger på 10 mill. kroner til utbygging av riksveg 9 og 4 mill. kroner til Setesdal regionråd. Den nye fordelingen av konsesjonskraftinntektene vil imidlertid innebære økte inntekter for fylkeskommunen.

Konesjonskraftinntektene for 2010 er likevel betydelig lavere enn tidligere forventet. Dette har sammenheng med en meget lav kraftpris. I tillegg har fylkeskommunen forpliktelser til å følge opp en rekke prosjekter av langsiktig karakter. Dette innebærer at en reelt sett har et redusert handlingsrom til regionale utviklingstiltak i 2010 sammenlignet med tidligere år. For 2011 og årene som følger vil konsesjonskraftinntektene bli høyere som følge av at den nye avtalen om fordeling vil få full årseffekt. Hvor store disse inntektene vil bli vil avhenge av utviklingen i kraftprisene.

Fylkestinget vedtok i juni 2009 egne retningslinjer for bruk av konsesjonskraftinntekter. Her legges det opp til at konsesjonsinntektene i all vesentlig grad skal brukes til utviklingstiltak og at en i første rekke anvender dem på tiltak og prosjekter som er av tidsbegrenset karakter. Videre bør en ha fokus på infrastruktur, kompetanse, omstilling og tiltak som kan bidra til å utvikle hele eller deler av fylket.

Konesjonskraftinntektene kan også anvendes innenfor fylkeskommunens virksomhetsområder. Også her skal en ha fokus på til utviklingstiltak og i første rekke anvende dem på tiltak og prosjekter som er av tidsbegrenset karakter. I retningslinjene heter det at konsesjonskraftinntektene ikke skal brukes til ordinær drift. Videre heter det at midler brukt innenfor fylkeskommunens virksomhetsområder skal begrenses til 30 % av de tilgjengelige midlene etter at det er avsatt midler til Rv 9, Setesdal Regionråd og bufferfond dog ikke ut over 20 mill. kroner. For 2010 blir denne begrensingen på 9,7 mill. kroner.

Fylkesrådmannen har i denne økonomiplanen foreslått at en bruker konsesjonskraftinntekter innenfor fylkeskommunens virksomhetsområder som beløper seg til 9,4 mill. kroner. Det er i

all hovedsak en oppfølging av fylkestingets vedtak ved behandlingen av økonomiplanen for 2009- 2012.

Aust-Agder fylkeskommune har gått foran som den første klimanøytrale fylkeskommune. Det er igangsatt og gjennomført en rekke tiltak for en mer effektiv energibruk og omlegginger til mer miljøvennlig energibruk. Fylkeskommunen har også gjennom sin rolle i Klimapartnersamarbeidet brukt sin regionale utviklingsrolle for å påvirke næringslivet til å redusere sitt klimautslipp. Miljø er også et sentralt område i regionplanen for Agder.

I 2010 vil fylkeskommunen styrke bemanningen innen energi og klimaområdet. Det vil være en prioritert oppgave å sørge for at eksisterende og nye fylkeskommunale planer er i samsvar med sentrale retningslinjer på dette området.

4. ØKONOMIPLAN OG BUDSJETT

4.1 Generelt

Fylkeskommunene utgjør sammen med staten og kommunene det offentlige Norge. Oppgavefordelingen mellom de tre forvaltningsnivåene er betydelig endret de siste årene. Fylkeskommunens rolle har som følge av dette endret seg. Fylkeskommunens oppgaver kan inndeles i tre hovedkategorier: utviklingsaktøroppgaver, tjenesteproduksjon og myndighetsutøvelse.

Fylkeskommunen skal være en regional utviklingsaktør, og har et stort ansvar for samfunnsutviklingen i regionen. Det forutsetter et aktivt lederskap i det regionale partnerskapet med alle aktører: næringsliv, kompetansemiljøer, virkemiddelaktører, interesseorganisasjoner og kommuner. Fylkeskommunens egne ansvarsområder innenfor den regionale utviklingen omfatter næringsutvikling, samferdsel, fylkesveger, kultur, internasjonalt arbeid, folkehelse og oppgaver innen areal, plan og miljø.

Fylkeskommunen skal levere de velferdstilbudene hvor fylkeskommunen er laveste effektive nivå. Drift og utvikling av fylkets ni videregående skoler er pr. i dag fylkeskommunens største tjenestetilbud. I tillegg kommer SMI-skolen, den offentlige tannhelsetjenesten, Aust-Agder bibliotek og kulturformidling, fylkesvegene og kollektivtransporten. I forbindelse med forvaltningsreformen overtar fylkeskommunene ansvaret for det øvrige riksvegnettet i 2010. I tillegg overføres ansvaret for oppgaver blant annet knyttet til akvakulturforvaltning, miljø- og landbruksområdet og fagskoler. Aust-Agder fylkeskommune har om lag 1000 årsverk, fordelt på avdelinger og virksomheter over hele fylket. Disse tjenestene utgjør også en viktig del av fylkeskommunens arbeid med regional utvikling.

Fylkeskommunens myndighetsutøvelse er innenfor tjenestekområdene planlegging og kulturminnearbeid.

4.2 Hovedoversikter

4.2.1 Oppsummering framlegg

I kapittel 4.3.-4.8. er det, med unntak av de generelle tiltakene, gitt en nærmere omtale av de ulike tiltakene som er innarbeidet i økonomiplanen 2010-2013. Her gis, for oversiktens skyld, en samlet oversikt over tiltakene fordelt på formål.

	2010	2011	2012	2013
Generelle tiltak				
Ikke avsette til forsikringsfond		800		
Effektiviseringskrav	6 500	6 700	6 910	7 120
Endret avdragsprofil, Dahlske videregående skole	1 500	1 400	1 350	1 300
Endret avdragsprofil, Sam Eyde videregående skole	250	900	2 400	3 300
Sentrale styringsorganer og felles utgifter				
Ekstraordinært vedlikehold	1 000	1 000		
Økte IKT-utgifter	-1 006	-1 020	-1 050	-1 080
Regionale forskningsfond	330	330	330	330
Opprettelse av 0,5 stilling, fagopplæring	-310	-320	-330	-340
Vedlikehold av fasader bygg 2 og 3, fylkeshuset				-3 500
Utdanning				
Endring elevtall		1 900	1 600	700
For stor kapasitet klasseoppsettet	500	1 200	1 200	1 200
Elevutveksling (gjesteelever)	1 500	2 000	2 000	2 000
Endring antall lærekontrakter	500	1 500	1 900	2 000
Dans i Tvedestrand (endret tilbud)		60	275	450
Opprettelse av 1 stilling, oppfølgingstjeneste			-650	-670
Sommerskole	-100	-100	-100	-100
Utstyr	400			
Tannhelse				
Takstøkning, harmonisering med nabofylkene	340	350	360	370
Endring i innkallingsintervaller	700	720	740	760
Kultur				
Aust-Agder kulturhistoriske senter – utbygging Langsæ		-257	-3 462	-6 533
Økning tilskudd Setesdal museet			-100	-103
Styrket satsing folkemusikkarkiv	-50	-52	-53	-55
Den kulturelle skolesekken vgs	-320	-330	-340	-350
Økt tilskudd Sørnorsk jazzsenter	-50	-52	-53	-55
Videreføre tilskudd til idrettskretsen på 2009-nivå	65	115	115	115
Reduksjon udisponert ramme kulturformål	450	460	470	480
Samferdsel og veg				
Eksisterende fylkesveger, drift og vedlikehold	500	520	540	560
Nye fylkesveger, drift og vedlikehold	700	720	740	760
Bussbransjeavtalen	-4 264	-4 396	-4 532	-4 673
Rutetilpasninger fra 2009	1 150	1 150	1 150	1 150
For mye utbetalt tilskudd 2009	1 350			
Rutejusteringer/-tilpasninger	500	1 000	1 000	1 000
Billetteringsprosjektet, drift	-535	-1 056	-1 088	-1 122
Gjennomgang av takstsystem	1 000	2 000	2 000	2 000
Sum alle tiltak	12 600	17 242	13 322	7 014

I tabellen nedenfor vises salderingen av økonomiplanen 2010-2013. Beløpene er avrundet og angitt i hele tusen kroner.

	2010	2011	2012	2013
Til disposisjon	-13 950	-25 150	-18 250	-12 050
Nye tiltak	12 600	17 200	13 300	7 000
Renter og avdrag nye investeringer	-200	-3 700	-5 700	-7 400
Rentekompensasjon skoleanlegg	500	1 600	2 500	3 400
Rentekompensasjon, veg		2 300	4 700	7 000
Rest	-1 050	-7 750	-3 450	-2 050
Avsetning til disposisjonsfond				
Bruk av disposisjonsfond	1 050	7 750	3 450	2 050
Sum	0	0	0	0

Det går fram av tabellen at en har brukt av disposisjonsfond for å komme i balanse alle årene i planperioden. Til sammen legges det opp til å bruke 14,3 mill. kroner. Disposisjonsfondet er ved inngangen av økonomiplanperioden på i overkant av 41 mill. kroner. Det vil gjenstå i underkant av 27 mill. kroner ved utgangen 2013.

Generelle tiltak

Det legges opp til at en ikke avsetter til forsikringsfond i 2011.

For å møte den vanskelige situasjonen i 2010 har fylkesrådmannen funnet det nødvendig å foreslå at det stilles økt krav til effektivisering i alle tjenester og virksomheter. Kravet er på 1 prosent av brutto driftsutgifter i 2010 og utgjør ca. 6,5 mill. kroner. Tiltaket er tenkt gjennomført i hele planperioden. Det er ikke lagt opp til at dette kravet skal omfatte lærlingtilskudd, gjesteelevsoppgjør, leieavtaler og lignede. Slike krav til effektivisering kan, brukt på en fornuftig måte være et hensiktsmessig virkemiddel i en vanskelig økonomisk situasjon. Tiltaket har vært brukt tidligere og innebærer økt fare for budsjettoverskridelser.

Videre legges det opp til å forlenge avdragstiden på lån fra 30 til 40 år for lånene knyttet til Dahlske videregående skole og Sam Eyde videregående skole. Dette reduserer lånekostnadene med 1,75 mill. kroner i 2010, 2,3 mill. kroner i 2011, 3,75 mill. kroner i 2012 og 4,6 mill. kroner i 2013.

Bruk av konsesjonskraftinntekter

Fylkestinget vedtok i juni 2009 egne retningslinjer for bruk av konsesjonskraftinntekter. Her legges det opp til at konsesjonsinntektene i all vesentlig grad skal brukes til utviklingstiltak og at en i første rekke anvender dem på tiltak og prosjekter som er av tidsbegrenset karakter. Videre bør en ha fokus på infrastruktur, kompetanse, omstilling og tiltak som kan bidra til å utvikle hele eller deler av fylket.

Konsesjonskraftinntektene kan også anvendes innenfor fylkeskommunens virksomhetsområder. Også her skal en ha fokus på til utviklingstiltak og i første rekke anvende dem på tiltak og prosjekter som er av tidsbegrenset karakter. I retningslinjene heter det at konsesjonskraftinntektene ikke skal brukes til ordinær drift. Videre heter det at midler brukt innenfor fylkeskommunens virksomhetsområder skal begrenses til 30 % av de tilgjengelige midlene etter at det er avsatt midler til rv 9, Setesdal Regionråd og bufferfond dog ikke ut over 20 mill. kroner. For 2010 blir denne begrensingen på 9,7 mill. kroner.

Under gis en oversikt over utgifter dekket ved bruk av konsesjonskraftinntekter.

(alle tall i tusen kroner)	2010	2011	2012	2013
Felles handlingsprogram for Aust-Agder og Vest-Agder				
Regionplan Agder	200			
Energiplan for Agder	50			
Aust-Agder fylkeskommunes eget handlingsprogram				
Kvalitetsutvikling i de videregående skolene	3 000	3 000	3 000	3 000
Eleverpcer	4 000	3 100	2 100	2 100
Utviklings og miljøtiltak - kollektivtransport	1 000	1 000	1 000	
Felles sekretariat	150	150	150	150
Klima-, energi- og miljøtiltak	1 000	1 000	1 000	1 000
Sum	9 400	8 250	7 250	6 250

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget følgende endringer:

1. Fylkestinget vedtar økonomiplan 2010-2013 og budsjett 2010 slik det fremgår av vedlagte dokument med følgende endringer:

	Tekst	2010	2011	2012	2013
Økte inntekter/	Likviditetsøkning til 310 mill	950	1000	1000	1000
Reduserte utg.	Redusert lønnsavsetning til 3,25 %	1300	1300	1300	1300
	Bruk av udisponert ramme regionalutviklingsmidler/ handlingsprogram	675	400	200	
	Bruk av konsesjonskraftmidler (jf. Handlingsregelen)	200	200	200	200
Sum til disp.		3125	2900	2700	2500
Økte utgifter	Redusert takstøkning for periodekort, ungdomskort og studentkort til 2,5 %	2100	2100	2100	2100
	Aust-Agder Musikkråd	30	30	30	30
	Tilskudd idrettskretsen - opptrapping	65	115	115	115
	Friluftsråd – økning med 50 øre pr. innbygger	55	55	55	55
	<i>Finansiert ved udisponert ramme handlingsprogram:</i>				
	Kyststier samarbeidsprosjekt*	100	200	200	
	Bemannings Arendal Stasjon	200	200		
	Tilbringertjeneste Vegårshei stasjon/togtaxi	250			
	Fører kortopplæring	125			
	Finansiert ved bruk av konsesjonskraftmidler				
	Styrking rusforebyggende tiltak i de videregående skolene	200	200	200	200
	Sum	3125	2900	2700	2500

2. Fylkestinget vedtar å ta opp lån på i alt 104 580 000 kroner. 64 mill. kroner avdras over 40 år, mens det resterende beløp på 50,58 mill. kroner avdras over 20 år.

3. For lån opptatt før 2010 knyttet til Dahlske videregående skole og Sam Eyde videregående skole endres avdragstiden fra 30 til 40 år.
4. Renteinntektene tilhørende fonds tilbakeføres ikke respektive fonds i 2010.
5. Merverdiavgiftskompensasjon fra utgifter i investeringsregnskapet skal i sin helhet benyttes til redusert låneopptak. Dette gjelder ikke investeringer finansiert over tjenester og virksomheters driftsbudsjetter.
6. Takster for tannhelsetjenesten økes i 2010 med 4,4 % utover det som følger av statsbudsjettets lønns- og prisindeks for kommunal sektor.
7. Fylkesutvalget får fullmakt til å foreta en gjennomgang av takstsystem og rutejusteringer /-tilpasninger som er nødvendige for å holde seg innenfor de økonomiske rammene til kollektivtrafikk i 2010.
8. Fylkesrådmannen får fullmakt til å disponere inntil 20 % av midlene avsatt til gratis læremidler til utvikling av digitale læremidler gjennom det fylkeskommunale fellesprosjektet NDLA (Nasjonal Digital Lærings Arena), under forutsetning av at samtlige fylkeskommuner bevilger tilsvarende prosentsats.
9.
 - a) Det utredes et mulig samarbeidsprosjekt med berørte parter for utvikling av kyststier, som legges fram som sak for fylkestinget fortrinnsvis i februar 2010.
 - b) Mulighetene og konsekvensene av gratis utleie av fylkeskommunale bygg til frivillige organisasjoner utredes og legges fram som egen sak.
 - c) Eventuell utvidelse av tannklinikken på Havstad legges fram som egen sak i april.
 - d) Det arbeides videre med en sak om etablering av et dansetilbud ved Dahlske vgs fra høsten 2011. I dette arbeidet må man også involvere Tvedestrand vgs, for å se på mulighetene for en koordinering med dansetilbudet der.
 - e) *Ny motorveg Arendal / Tvedestrand*: Aust-Agder fylkeskommune legger press på alle sentrale myndigheter i forhold til å forsere planlegging og utbygging av fire felts motorvei.
 - f) *Eydehavn*: Det er viktig å få avklart videre utbygging og økonomiske konsekvenser til Arendal Havn/Eydehavn i fylkesvegplan.
 - g) *Høvåg*: Det er viktig å få avklart kostnader for utbedring av kystveien fra Vest-Agder fylkesgrense og til Vestre Vallesverd legges.
 - h) *Universell utforming*: Aust-Agder fylkeskommune vil ha som målsetting å bli en foregangskommune for universell utforming.
 - i) *Krypsiv*: Aust-Agder fylkeskommune fortsetter å støtte det viktige arbeidet med Prosjekt krypsiv.

- j) *Vinterkjærkrysset*: Aust-Agder fylkeskommune legger press på sentrale myndigheter i forbindelse med planlegging og utbygging av Vinterkjærkrysset ihht tidligere planforslag.

4.2.2 Hovedtall

I forskrifter om årsbudsjett er det angitt to budsjettskjemaer som er obligatoriske. Disse følger under. I tillegg til å ta med beløpene for regnskap 2008 og budsjett 2009, har en ført opp resten av planperioden for å vise utviklingen.

Driftsbudsjettet (løpende priser, hele 1.000 kroner)	Regnskap 2008	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Økonomiplan		
				2011	2012	2013
Skatt på inntekt og formue 1)	403 108	413 600	427 900	455 800	490 000	531 800
Ordinært rammetilskudd 1)	431 335	475 200	646 900	648 000	665 900	671 700
Skatt på eiendom	-	-	-	-	-	-
Andre direkte eller indirekte skatter 2)	11 798	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Andre generelle statstilskudd 3)	78 519	5 200	3 100	7 500	10 800	14 000
Sum frie disponible inntekter	924 760	906 000	1 089 900	1 123 300	1 178 700	1 229 500
Renteinntekter og utbytte 4)	36 144	22 584	9 750	12 700	11 600	11 100
Renteutgifter, prov., finansutg.	29 859	17 120	17 063	26 310	32 480	36 300
Avdrag på lån	16 980	19 700	18 550	23 090	29 070	33 100
Netto finansinntekter/-utgifter	10 695	14 236	25 863	36 700	49 950	58 300
Til dekn. av tidl. års r.messige merforbruk	-	-	-	-	-	-
Til ubundne avsetninger 5)	24 528	-	-	-	-	-
Til bundne avsetninger	140 762	1 800	800	-	800	800
Bruk av tidl. års r.messige mindreforbruk	-	-	-	-	-	-
Bruk av ubundne avsetninger	16 767	-	1 000	6 900	2 200	2 800
Bruk av bundne avsetninger	118 760	5 700	-	-	-	-
Netto avsetninger	29 763	-3 900	-200	-6 900	-1 400	-2 000
Overført til investeringsbudsjettet	11 882	3 600	82 920	109 940	81 500	82 800
Til fordeling drift	872 420	892 064	981 317	983 560	1 048 650	1 090 400
Sum fordelt fra drift (fra skjema 1B)	872 420	892 064	981 317	983 560	1 048 650	1 090 400
Merforbruk/mindreforbruk = 0	0	0	0	0	0	0

Noter

- 1) Forutsetninger for skatt og rammetilskudd er omtalt i kapittel 3.2. For ordens skyld gjentas at beregningene er gjort med utgangspunkt i statsbudsjettet for 2010 og at en for perioden 2011-2013 har lagt til grunn en vekstforutsetning på 300 mill. kroner pr. år for fylkeskommunene samlet. Av rammetilskuddet i 2010 gjelder 41,6 mill. kroner budsjettert inntektsutjevning.
- 2) Beløpet gjelder naturressursskatt, og må sees i sammenheng med øvrige skatteinntekter.
- 3) Andre generelle statstilskudd omfatter alle årene i økonomiplanperioden rentekompensasjon fra staten for investeringer i skoleanlegg og veganlegg.
- 4) Renter og avdrag. Når det gjelder renteinntekter har en tatt utgangspunkt i en innskuddsrente på 3,15 % i 2010 og 4,4 % i resten av årene i planperioden. Renteinntektene er

beregnet med utgangspunkt i en kontantbeholdning på 280 mill. kroner i 2010 avtagende til 230 mill. kroner i 2013.

Rente- og avdragsutgiftene er beregnet med utgangspunkt i allerede opptatte lån og det investeringsbudsjettet som fremgår av kapittel 4.9. Videre har en forutsatt et rentenivå på 3,75 % i 2010 og 4,5 % i resten av årene i planperioden.

For lån som skal finansiere investeringsutgiftene i 2010 har en innarbeidet renter tilsvarende to måneder. De nye investeringene eksklusiv Sam Eyde videregående skole, gir økte kostnader med 0,2 mill. kroner i 2010, 3,7 mill. kroner i 2011, 5,7 mill. kroner i 2012 og 7,4 mill. kroner i 2013. Videre har en forutsatt at en reduserer låneopptakene med merverdiavgiftskompensasjonen knyttet til investeringene.

Det er lagt til grunn følgende avdragstid:

- ny videregående skole i Arendal, 40 år
- investering bygninger og veg, 20 år

For allerede opptatte lån følges nåværende avdragstid unntatt lån til utbyggingen av Dahlske videregående skole hvor en foreslår å forlenge avdragstiden fra 30 til 40 år.

Fylkeskommunen har i tillegg til de ordinære lånene tatt opp lån til videre utlån til Aust-Agder Vegfinans AS, Setesdal Vegfinans AS, Kollektivterminalen as og Fylkeshuset AS. Disse lånene har ikke betydning for Aust-Agder fylkeskommunes utgifter, da disse refunderes fullt ut.

5) "Til ubundne avsetninger" gjelder 0,8 mill. kroner avsetning til forsikringsfond.

Til fordeling drift

Etter forholdene som er omtalt over får en et beløp til fordeling i driftsbudsjettet. Hvordan disse midlene er foreslått brukt fremgår av kapitlene 4.3-4.8.

Avskrivninger

I følge regnskapsforskriftene skal det føres avskrivninger i driftsregnskapet. Utgiften belastes de tjenester der investeringen er utgiftsført. For at dette ikke skal få resultatteffekt for kommuner og fylkeskommuner skal det samlede avskrivningsbeløpet føres til inntekt på en samlepost. I budsjettet for 2010 har en innarbeidet i alt 23,8 mill. kroner i avskrivninger. Utgangspunktet for budsjetteringen er regnskapet for 2008, samt tilgang i løpet av 2009. I oversikten nedenfor som viser netto utgifter til det enkelte formål har en ikke innarbeidet avskrivninger på det enkelte formål.

I nedenstående tabell sees budsjett 2010 og økonomiplan 2011 til 2013 fordelt på formål.

Til fordeling drift (løpende priser, hele 1.000 kroner)	Regnskap 2008	Buds jett 2009	Buds jett 2010	Økonomiplan		
				2011	2012	2013
Til fordeling drift (fra skjema 1A)	872 420	892 064	981 317	983 560	1 048 650	1 090 400
Fordelt slik:						
Tilbakeført overskudd, KLP		-1 800	-1 800	-1 800	-1 800	-1 800
Sentrale styringsorg., fellesutgifter m.v.	61 429	116 897	115 229	118 841	122 566	126 406
Utdanningsformål	529 067	530 294	551 005	539 800	591 102	618 637
Helseformål	51 469	41 260	41 857	43 155	44 492	45 872
Kulturformål	67 286	37 158	36 879	38 068	39 241	40 452
Samferdsels- og vegformål	158 494	176 058	245 259	252 533	260 090	268 088
Næringsformål	4 677	-7 803	-7 112	-7 037	-7 042	-7 254

Mål og aktivitetsforutsetninger fremgår av dokumentet for øvrig.

4.3 Sentrale styringsorganer og fellesutgifter

4.3.1 Mål

Sentrale styringsorganer og fellesutgifter omfatter:

- politisk virksomhet
- kontrollorganer
- sentraladministrasjon og støttefunksjoner
- ulike fellesutgifter

Mål for sektoren:

Fylkestinget/fylkesutvalget

- *har et overordnet ansvar for fylkeskommunens arbeid med å utvikle Aust-Agder.*
- *skal trekke opp mål og rammer samt utøve resultatvurdering og kontroll av virksomheten.*
- *skal legge forholdene til rette for enkle, åpne og oversiktlige beslutningsprosesser.*
- *skal gjennom sin virksomhet øke interessen for fylkeskommunal politikk blant innbyggerne, bl.a. gjennom politiske prosesser som aktivt trekker inn kommuner og frivillige organisasjoner.*

Sentraladministrasjonen

- *skal sørge for at politiske organ får et beslutningsgrunnlag som legger forholdene til rette for politiske prioriteringer og vedtak, samt sørge for iverksetting og gjennomføring av disse.*
- *har et overordnet ansvar for ledelse og koordinering av den samlede fylkeskommunale virksomhet, og skal gjennom veiledning og støtte bidra til at virksomhetene når de fastsatte mål.*
- *skal være organisert på en måte som ivaretar hensynet til forsvarlig saksbehandling, herunder direkte service overfor publikum. Den skal videre være fleksibel og omstillingsdyktig for å møte nye og endrede krav og forutsetninger.*

4.3.2 utfordringer

Sentraladministrasjonen vil fortsette arbeidet med å utvikle kvaliteten på de oppgaver og tjenester som fylkeskommunen leverer.

Utvikling av organisasjonen for å kunne løse nye oppgaver som følger av forvaltningsreformen vil være et prioritert område i 2010.

Realiseringen av Sam Eyde videregående skole i Arendal og utbyggingen av Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS på Langsæ vil også stå sentralt framover. Videre er det viktig å fortsette arbeidet innenfor regionalutvikling i samarbeid med kommunene og andre aktører.

Regionplan for Agder skal behandles i fylkestingene i april 2010.

I 2010 vil en som et ledd i samarbeidsprosjektet med de andre eierne i IKT Agder IKS ta i bruk flere nye portalløsninger.

4.3.3 Hovedtrekk

Politisk virksomhet og kontrollorganer

I tillegg til løpende arbeid i fylkesutvalg og fylkesting vil påvirkningsarbeid overfor sentrale myndigheter og samhandling med andre (kommuner, fylkeskommuner, regional stat og organisasjoner) fortsatt være svært viktig. Det legges opp til å videreføre aktiviteten på samme nivå som i 2009.

Fra 1. september 2009 er det gjort endringer i fylkestingets organisering ved at komiteene er omgjort til tre fagkomiteer, utdannings- og helsekomiteen, samferdsels- og miljøkomiteen og kultur- og næringskomiteen. De vedtatte endringer i godtgjørelse som følger av dette er innarbeidet.

Valg

I 2011 skal det avholdes kommune- og fylkestingsvalg, mens det i 2013 skal avholdes stortingsvalg. Utgiftene knyttet til dette er innarbeidet.

Sentraladministrasjonen

Viktige oppgaver for sentraladministrasjonen vil være å følge opp rollen som regionalutviklingsaktør, tilrettelegge for arbeidet i virksomhetene, tilrettelegge for politiske beslutninger, gjennomføre politiske beslutninger og videreføre samarbeidet med Vest-Agder fylkeskommune.

Innsparinger

Innsparinger i sentraladministrasjonen er videreført på samme nivå som i vedtatt budsjett for 2009. Det samlede innsparingskravet er på 2,0 mill. kroner pr. år.

Lønnsavsetning

Ved beregning av lønnsavsetningsposten har en tatt utgangspunkt i statsbudsjettets forutsetninger om en lønnsvekst på 3,5 % i 2010. Dette innebærer økte lønnsutgifter i 2010 på 11,2 mill. kroner.

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å redusere avsetningen til 3,25 %, 1,3 mill. kroner hvert av årene i planperioden-

Tilskudd til diverse organisasjoner

Tilskudd til diverse organisasjoner er videreført på samme nivå som i 2009. Det vises til nærmere omtale i fordelingsplanen under ansvar 505 fylkesrådmannen.

Kantine fylkeshuset

Kantinen og resepsjonsområdet er ombygd og rehabilitert i 2009. Nytt driftskonsept planlegges satt i gang primo januar 2010.

Vedlikehold fylkeshuset

Fylkeshuset har et økende behov for vedlikehold. Det er budsjettet 2,1 mill. kroner årlig til vedlikehold. Løpende vedlikehold utgjør 1–1,2 mill. kroner årlig. En arbeider med å sette opp

en prioritert vedlikeholdsplan for de vedlikeholdsmidler som ikke brukes til det løpende vedlikeholdet.

Seniorpolitiske tiltak

Midler til seniorpolitiske tiltak er innarbeidet i tråd med de endringer som fylkestinget vedtok i sak 21/2008 "Seniorpolitiske tiltak – endring av retningslinjer" i hele økonomiplanperioden. Ordningen innebærer at den tjenesteprodukerende delen av virksomheten kompenseres både for lønnsmidler og ekstra fridager, mens en ikke kompenserer for ekstra fridager for den administrative delen av virksomheten.

For 2010 er det avsatt 3 mill. kroner, mens det er innarbeidet 3,7 mill. kroner i 2011, 4,3 mill. kroner i 2012 og 4,7 mill. kroner i 2013. Avsetningen er beregnet med utgangspunkt i den arbeidsstokken man har høsten 2009. Årsaken til økning av kostnader er flere ansatte i målgruppen.

Fylkesrådmannen legger opp til at en i løpet av 2010 vil evaluere ordningen.

Folkehelse

Lov om fylkeskommuners oppgaver i folkehelsearbeidet vedtas og trer i kraft fra 1.januar 2010.

Det avsettes 1,0 mill. kroner til arbeidet med folkehelse hvert av årene i planperioden.

Tiltak som kan være aktuelt å prioritere:

- bistand til prosjekter og tiltak for å styrke folkehelse i egen virksomhet,
- initiere satsning på fysisk aktivitet, riktig ernæring og rus- og tobakksforebyggende arbeid i videregående skole,
- bistand til iverksetting av prosjekter som gir oversikt over helse- og levekårstilstanden i fylket, blant annet prosjektet "Regional monitor for levekår i Agder",
- nettverksbygging i folkehelsearbeidet som nyorganisering av partnerskapet,
- bistand til iverksetting av diverse tiltak i kommunene herunder kommunal planer,
- bistand til implementering av "Helsekilden" (livstilsendingsprogram) i nye kommuner.

Kommunene som er viktige samarbeidspartnere på dette området vil nå få tilført midler til dette som del av samhandlingsreformen. Dermed frigjøres midler som tidligere er brukt til overføringen til kommunene til andre tiltak.

4.3.4 Tiltak/endringer

Ekstraordinært vedlikehold

Bevilgningen til ekstraordinært vedlikehold av fylkeskommunens eiendommer er i sin helhet gitt i driftsbudsjettet. For årene 2010 og 2011 foreslås det å redusere avsetningen med 1 250 000 kroner. Det gir en bevilgning på 4 250 000 kroner i årene 2010 og 2011, mens den for 2012 og 2013 er innarbeidet med 5,5 mill. kroner. Bruk av bevilgningen er nærmere omtalt i fordelingsplanen under ansvar 512 bygge- og eiendomstjenesten.

Økte IKT-utgifter

I løpet av 2009 og første halvdel av 2010 tas flere nye IKT-systemer i bruk som følge av IKT-samordningsprosjektet for alle eierne av IKT Agder IKS hvor det legges opp til felles IKT-

løsninger for alle eierne. Dette innebærer økte utgifter til systemer som en ikke har fra før samtidig som skifte av for eksempel lønns- og personalsystem innebærer reduserte utgifter. Videre øker antall brukere av systemene, og en får flere elever knyttet til Agderskolen. Samlet gir dette økte kostnader med i overkant av 1,0 mill. kroner i 2010.

Stillinger

I forbindelse med forvaltningsreformen er det innarbeidet 117,5 mill. kroner til styrkning av fylkeskommunene som følge av nye oppgaver. Aust-Agder fylkeskommunes andel av dette utgjør 2,8 mill. kroner noe som gir rom for å øke bemanningen med fire stillinger. I fylkestingssak 29/2009 "Tertialrapport pr. 31.8.2009" ble det opprettet fire stillinger. Stillingene er tenkt benyttet innen veg, næring, plan og utdanning.

Noen av oppgavene en får overført i forbindelse med forvaltningsreformen vil det være mest hensiktsmessig å løse ved å kjøpe tjenester fra fylkesmannen da samlet arbeidsmengde knyttet til disse oppgavene er for liten til at en kan ha nødvendig kompetanse i egen organisasjon. Dette gjelder bl.a. innen området høstbare vilt og fuglearter. Det er innarbeidet 150 000 kroner til dette.

Utredningen "Kvalitet i opplæringen" som legges fram for fylkestinget i desember skisserer flere områder innen utdanningssektoren hvor det er behov for å øke bemanningen. Fylkerådsmannen foreslår i økonomiplan 2010-2013 at det som følge av dette opprettes 0,5 stilling innenfor fagopplæring fra 1.1.2010 og 1,0 stilling innenfor oppfølgingstjenesten fra 2012. Videre vil en av de nye stillingene som ble opprettet i rapporten for 2. tertial 2009 bli benyttet innenfor utdanningssektoren slik utredningen anbefaler.

Ordringen med regionale forskningsfond innebærer at en kan finansiere deler av lønns- utgiftene knyttet til arbeidet innenfor de tildelte midlene. En legger i økonomiplanen opp til at en kan finansiere tilsvarende 0,5 stilling på denne måten.

I 2009 har en, som en følge av IKT-samordningsprosjektet med de andre eierne i IKT Agder IKS, skiftet lønns- og personalsystem. En har nå samme leverandør av lønns- og personalsystem som regnskapssystem. Dette gir en innsparing i utgiftene til drift av disse systemene på 0,9 mill. kroner sammenlignet med utgiftene i 2009. Fra 2008 til 2010 er innsparingen på om lag 1,5 mill. kroner. Nytt lønns- og personalsystem medfører at en del oppgaver som tideligere ble løst av leverandør nå må løses lokalt. Dette medfører at en har behov for å øke bemanningen ved fylkeskassa med 0,6 stilling som sekretær. Stillingen er innarbeidet i grunnbudsjettet og er i sin helhet finansiert ved økte inntekter fra de selskapene en fører regnskap for.

Vedlikehold av fasader bygg 2 og 3, fylkeshuset

Fasadene på hus 1 ble sikret i 2008. Det gjenstår arbeidet med å sikre fasadene på hus 2 og 3. Dette er estimert til 3,5 mill. kroner. Dette er lagt inn i økonomiplanen i 2013.

4.4 Utdanning

4.4.1 Mål

Fylkeskommunens ansvar for opplæring er fastsatt i opplæringsloven. Virksomheten omfatter videregående opplæring i skole og arbeidsliv, voksenopplæring, realkompetansevurdering, pedagogisk-psykologisk tjeneste, oppfølgingstjeneste, undervisning i sosiale og medisinske institusjoner, fengselsundervisning og botilbud for elever i videregående skole.

Aust-Agder fylkeskommune legger til grunn følgende visjon, hovedmål og strategier på utdanningsområdet:

Visjon

Læring for alle – utvikling for den enkelte.

Hovedmål for utdanningssektoren

- *Aust-Agder fylkeskommune skal gi en likeverdig og inkluderende opplæring tilpasset den enkelte.*
- *Aust-Agder fylkeskommune skal aktivt arbeide med kompetanseutvikling innen videregående opplæring.*
- *Aust-Agder fylkeskommune skal legge forholdene til rette for økt medvirkning for elever, lærlinger, lærekandidater og foresatte.*
- *Aust-Agder fylkeskommune skal ha et nært samarbeid med lokalt næringsliv, kommuner og andre organisasjoner/aktører.*
- *Aust-Agder fylkeskommune skal gjennom effektiv ressursutnyttelse gi tilbud om videregående opplæring til riktig kvalitet i tråd med nasjonale føringer.*

Strategier

1. Den lærende organisasjon

Den lærende organisasjon er en organisasjon hvor alle til stadighet øker sin evne til å skape resultater som de virkelig ønsker å oppnå – hvor organisasjonen oppmuntrer til nye måter å tenke på, hvor den kollektive visjon om å skape det beste er satt i fokus, og hvor alle lærer hvordan man lærer sammen.

2. Den inkluderende organisasjon

Den inkluderende organisasjon er en organisasjon som kjennetegnes ved at ansatte, elever og lærlinger trives i et inkluderende og godt arbeids- og læringsmiljø. Ansatte, elever og lærlinger bidrar til hverandres læring, og pedagogisk organisering og gjennomføring er lagt til rette slik at alle lærer med basis i sine forutsetninger. Elever og lærlinger stimuleres til nysgjerrighet og medvirkning, og erfaringslæring er satt i system.

3. Den digitale organisasjon

Den digitale organisasjon er en organisasjon som har gjort det til et vesentlig trekk å ha tilgjengelig moderne datateknisk utstyr til bruk i administrativ og pedagogisk sammenheng og hvor brukerne har et høyt kompetansenivå som muliggjør interaktiv læring gjennom god

tilrettelegging. Den er en organisasjon som kjennetegnes ved kvalitativt og tilstrekkelig undervisningsutstyr som muliggjør høy læringsaktivitet og læringskvalitet.

4. Den samarbeidende organisasjon

Den samarbeidende organisasjon kjennetegnes ved at det legges vekt på å skape gode arenaer for problemløsning, koordinering og kompetanseutvikling på tvers av nivåer og sektorer. Sentrale aktører inkluderes gjennom ulike prosesser for å utvikle felles oppfatninger om utfordringer, mål og handlinger, for å lære av hverandre og for å sikre samordning av ressurser og tiltak. I den samarbeidende organisasjon viser man respekt for samarbeidspartners ulike ståsted og roller og er tydelig på hva som er forventet og ønsket av hverandre.

4.4.2 Utfordringer

Nasjonale føringer og forventninger

I juni 2008 la regjeringen fram St.meld. nr. 31 Kvalitet i skolen. Bakgrunnen for meldingen var en bekymring for at kvaliteten på viktige områder av norsk grunnopplæring ikke er god nok. Innsatsområdene i meldingen berører særlig grunnskolen, men omhandler også videregående opplæring. I meldingen blir det satt 3 mål for kvalitet i grunnopplæringen. For videregående opplæring er disse målene konkretisert i punktene 2 og 3, med syv underpunkter som kvantitative målindikatorer for kvalitet i VGO:

2. Alle elever og lærlinger som er i stand til det, skal gjennomføre videregående opplæring med kompetansebevis som anerkjennes for videre studier eller i arbeidslivet.

- Andelen som fullfører ordinær videregående opplæring fordelt på yrkesforberedende og studieforberedende opplæringsprogrammer
- Andelen som oppnår planlagt kompetanse på lavere nivå blant de som ikke gjennomfører ordinær videregående opplæring.

3. Alle elever og lærlinger skal inkluderes og oppleve mestring.

- Andelen som trives godt
- Andelen som mobbes
- Andelen som får nok utfordringer i skolen
- Andelen som oppgir at opplæringen er tilpasset deres nivå
- Andelen som får faglige tilbakemeldinger.

I forhold til videregående opplæring er mye av kvalitetstenkningen knyttet opp mot den relativt lave gjennomføringsgraden i dette nivået. En rekke forskningsrapporter slår fast at manglende gjennomføring i stor grad kan relateres til forhold i grunnskole- og førskolealder, og dette har medført at mye av oppmerksomheten og innsatsen er rettet mot dette nivået. Det betyr selvsagt ikke at videregående skoler og lærebedrifter har mindre ansvar for elevers og lærlingers læringsutbytte. Kvaliteten på videregående opplæring vil fortsatt være utslagsgivende for om ungdom velger å gjennomføre opplæringen med det læringsutbyttet som deres evner og interesser skulle tilsi.

Fylkeskommunens rolle som skoleeier

St.meld. nr. 31 Kvalitet i skolen (2007-2008) innvarsler en sterkere nasjonal styring av skolen. Samtidig blir krav og forventninger til skoleeier understreket i alle

styringsdokumenter. Kravet om at skoleeier etablerer forsvarlige vurderings- og oppfølgings-systemer, og at man følger opp resultatene fra virksomhetsbaserte (skolebaserte) vurderinger, er sentralt. Det innebærer krav til rutiner for kommunikasjon og samhandling mellom fylkesrådmann og underliggende virksomheter i organisasjonen.

Fylkeskommunen har som skoleeier ansvar for kvaliteten i utdanningen. Det innebærer at fylkeskommunen må ha en oppfatning av hva som er god kvalitet både i egne virksomheter og i lærebedrifter, at kvaliteten vurderes og at resultatene av vurderingen følges opp. God kvalitet må omfatte både læringsresultater i vid forstand, lærings- og arbeidsmiljø, selve læringsarbeidet samt ulike rammevilkår.

De seneste års systematiske innhenting av data om grunnopplæringen i Norge har synliggjort store utfordringer for hele grunnopplæringen i Aust-Agder. Elevene i Aust-Agder forlater grunnskolen med karakterer som er blant de svakeste i landet. Forskning har påvist klar sammenheng mellom svake resultater i grunnskolen og frafall i videregående opplæring. Det er videre påvist sammenheng mellom levekårsindeks og skolerresultater. Både når det gjelder frafall/gjennomføring og resultater (karakterer) scorer elever i videregående opplæring i Aust-Agder tilsvarende landsgjennomsnittet. Utfordringer knyttet til læringsutbytte og frafall er felles for hele landet, men videregående opplæring i Aust-Agder må kanskje i enda større grad enn andre ha oppmerksomheten rettet mot elevgruppen med dårlig utgangspunkt fra grunnskolen.

En helt annen utfordring for fylkeskommunen er å møte statens forsterkede trykk på tilsyn og kontroll med grunnopplæringen. Første systemrevisjon i det ”nye” statlige tilsynet i forhold til skoleeiers rettslige ansvar ble foretatt i 2006/2007 og er fulgt opp av årlige tilsyn på utvalgte områder. Vekten som nå legges på tilsyn og kontroll betinger en svært ressurskrevende innsats, både på virksomhetsnivå og fra fylkesrådmannens side. Statlig kontroll på dette nivå står i kontrast til det uttalte mål med styringsreformen – desentralisert beslutningsansvar. I tillegg innebærer denne kontrollen at administrative ressurser hos fylkesrådmannen belastes i økende grad.

Krav til dokumentasjon kommer parallelt med innføring av reformer og pålegg om nye satsingsområder. For fylkeskommunen som skoleeier vil det være viktig å vurdere ethvert forslag til nye satsinger og utviklingsprosjekter i lys av tid og ressurser til primærvirksomheten som er undervisning og tid sammen for elever og lærere, lærlinger og instruktører.

Nye oppgaver til utdanningssektoren

Stortinget har vedtatt at ansvaret for fagskoleloven fra 2010 overføres til fylkeskommunene. Dette innebærer at drifts- og forvaltningsansvaret for fagskolene fullt ut skal ivaretas av fylkeskommunene. Fylkeskommunene skal sørge for at det eksisterer et fagskoletilbud i fylket som ivaretar lokale, regionale og nasjonale kompetansebehov. For utdanningstilbudene innenfor tekniske fag vil statlige tilskudd bli innlemmet i rammetilskuddet basert på omfanget av antall studenter. Statlig støtte til fagskoleutdanning innenfor helse- og sosialfag vil i 2010 fortsatt bli gitt som øremerket tilskudd fra helsedirektoratet. Det er planer om at dette tilskuddet innlemmes i rammetilskuddet fra og med 2011.

Fylkesrådmannen vil bemerke at en på ny bør vurdere et samarbeid med Vest-Agder fylkeskommune angående drift av fagskoletilbudene på Agder. En antar at det samlede fagskoletilbudet på Agder står sterkere som tiltak gjennom et samarbeid, enn å fortsette med relativt liten søkning til tilbudene hver for seg. Fylkesrådmannen vil komme nærmere tilbake til dette.

Videre er det vedtatt at fylkeskommunene får en rolle i å veilede om og medvirke til kvalitetsutvikling på grunnskolenivå. Dette forventes å gi god sammenheng mellom grunnskolen og videregående opplæring. Kunnskapsdepartementet har bebudet at det vil komme forskrifter som klargjør ansvarsområdet.

Helhetlig kvalitetssystem og årlig kvalitetsrapport

Opplæringsloven § 13-10 krever at fylkeskommunen skal kunne dokumentere "eit forsvarleg system for vurdering av om krava i opplæringslova og forskriftene blir oppfylte" og "eit forsvarleg system for å følgje opp resultatata frå desse vurderingane og nasjonale kvalitetsvurderingar som departementet gjennomfører med heimel i § 14-1 fjerde ledd".

Nasjonale tilsyn de tre siste årene har medført en skjerping av kravene til skoleeiers helhetlige kvalitetssystem, blant annet om skriftliggjøring, risikoanalyser og avviksrapportering og at systemet skal være kjent og operativt i alle deler av organisasjonen.

Det er en utfordring å utvikle og etablere et helhetlig kvalitetssystem i henhold til kravene i opplæringsloven. Både i St.meld. nr. 31 Kvalitet i skolen og i forslag til statsbudsjett bebudes flere nasjonale tilsyn med grunnopplæringen.

Som et tillegg i opplæringslovens § 13-10 er det fra 01.08.09 innført krav til skoleeier om utarbeidelse av en årlig rapport om tilstanden i videregående opplæring. Rapporten skal utarbeides ut fra en nasjonal standard og omfatte en rekke indikatorer på kvalitet, spesielt med fokus på læringsresultat, frafall og læringsmiljø. Årlig kvalitetsrapport vil bli lagt frem for fylkestinget til politisk behandling.

Kvalitetsutvikling i skolen

En har hvert år siden 2005 gjennomført kvalitetsundersøkelser i de videregående skolene. Resultatene fra elevdelen av undersøkelsen dokumenterte at det er utfordringer knyttet til å tilrettelegge for, og gjennomføre tilpasset opplæring, elevmedvirkning og til motivasjon. Personaldelen av undersøkelsen beskriver utfordringer knyttet til skoleutvikling, samt fokus på det kollegiale fellesskapet. Resultatene fra undersøkelsene følges opp både fra fylkeskommunen sentralt gjennom strategier, handlingsplaner og eventuelle enkeltvedtak og fra skolene selv gjennom systematisk arbeid med spesifikke resultater. Resultatene fra undersøkelsene er sentrale tema i styringsdialogen mellom fylkesrådmannen og skolene. Fylkesrådmannen har i 2009 initiert to utviklingsprosjekter på bakgrunn av resultatene. Slike undersøkelser er et helt sentralt element i fylkeskommunens systematiske arbeid med skolebasert vurdering og kvalitetsutvikling. Det planlegges nye undersøkelser i 2011 og 2013.

Fylkeskommunen vil tydeliggjøre en satsing på kvalitetsutvikling gjennom bedre tilrettelegging av bygningsmasse, satsing på undervisningsutstyr, satsing på digital undervisning og digitalt utstyr og satsing på kompetanseutvikling. Der det ligger til rette for det vil særlige utfordringer kunne møtes med dedikerte utviklingsprosjekter.

Fylkeskommunens videregående skoler har et akkumulert behov for både utskifting og supplering av nytt undervisningsutstyr, delvis på grunn av gammelt og uhensiktsmessig utstyr, nye utdanningstilbud og delvis på grunn av ny tilbudsstruktur i Kunnskapsløftet. Det er et mål i planperioden å øke mulighetene for å etterkomme dette behovet.

Kompetanseutvikling

Lærere med høy faglig og pedagogisk kompetanse er en viktig forutsetning for elevers læring. Ansatte i utdanningssektoren i Aust-Agder fylkeskommune har gjennomgående høy kompetanse. Andelen lærere uten formell pedagogisk kompetanse i de videregående skolene i Aust-Agder er lavest i landet (3 %), og bare i Oslo/Akershus og Hordaland er andelen lektorer og adjunker med opprykk høyere enn i Agder-fylkene. Innen enkelte fagområder kan det likevel være vanskelig å rekruttere lærere med de ønskede kvalifikasjoner. Det er også relativt liten interesse for å søke lederstillinger i skolene, og skolelederne har lite formell kompetanse i skoleledelse. Gjennomsnittsalderen i skolene er høy, og i perioden 2010-2014 vil mange av dagens lærere og skoleledere nå pensjonsalder.

Fylkestinget vedtok i juni 2009 "Handlingsplan for kompetanse - kompetansetiltak 2009". Planen har et samlet omfang på 5,7 mill kroner og dekker de mest påtrengende behovene. Tiltakene finansieres dels innen fylkeskommunens budsjett, dels av statlige tilskudd til etter- og videreutdanning. Staten setter også i gang et nasjonalt utdanningstilbud i skoleledelse fra høsten 2009, og målet er at alle rektorer i Norge etter hvert skal få slikt tilbud om utdanning i regi av et universitet eller en høyskole.

Fylkesrådmannen vil i 2010 fortsette en offensiv satsing på kompetanseutvikling innenfor utdanningssektoren i tillegg til de nasjonale satsingene som er bebudet i St.meld. nr. 31 og i forslag til statsbudsjett for 2010. Fylkeskommunens egen satsing vil først og fremst komme innenfor:

- et forsterket samarbeid med grunnskolene
- øke omfanget av praktisk-pedagogisk utdanning for lærere uten slik kompetanse
- høyskoleutdanning for rådgivere i videregående skoler, spes. i karriereveiledning
- kompetansetiltak i pedagogisk bruk av IKT
- kompetansetiltak i individvurdering, motivasjon og læring
- kompetansetiltak i klasseledelse
- kompetansetiltak på fagområder både for lærere, instruktører i lærebedrifter og prøvenemndsmedlemmer
- lederutdanning (rektorskolen), masterutdanning i skoleledelse
- etablering av et helhetlig kvalitetssystem som tilfredsstillende bestemmelser i opplæringslovens § 13-10
- en forsterket satsing på tiltak mot frafall og bortvalg i videregående opplæring
- initiere utviklingsprosjekter ved skolene, prosjekter som i første rekke knytter seg til å ta i bruk andre og nye læringsarenaer, utvide spekteret av mulighetene innenfor læringsmetodikk og nye måter å organisere læring på
- initiere utviklingsprosjekt i samarbeid med kommuner/grunnskoler knyttet til sammenhengen mellom resultater i grunnskolen og frafall i videregående opplæring, særskilt i kommuner med svake score på levekårsindeksen.

Kunnskapsløftet, nye fag og gratisprinsippet

Kunnskapsløftet er komplisert både i faglig innhold og i struktur. På studieforberedende utdanningsprogram er utfordringen spesielt knyttet til at det er mest ressurseffektivt hvis elevgrunnlaget er stort. Dette har sammenheng med valgretninger innenfor matematikk og fremmedspråk på Vg1 og en rekke forskjellige fordypningsretninger på Vg2 og Vg3. Små skoler med lite elevgrunnlag vil ha betydelige problemer med å kunne tilby tilfredsstillende valgmuligheter uten tilførsel av ekstra ressurser. I første rekke gjelder dette for studiefor-

beredende utdanningstilbud i østregionen (Risør vgs og Åmli vgs) og i Setesdal. Til dels også Møglestu vil ha utfordringer her.

På yrkesfaglige utdanningsprogram er utfordringen spesielt knyttet til den faglige bredden både på Vg1 og Vg2. Utfordringen ligger spesielt i å operasjonalisere læreplanmålene på en slik måte at tilstrekkelig bredde i undervisning gis i fagene. På skoler med lite elevgrunnlag vil dette kunne bety problemer med å kunne tilby tilstrekkelig faglig bredde uten tilførsel av ekstra ressurser.

Med grunnlag i Kunnskapsløftet er det innført nye fag og læreplaner for både grunnskolen og videregående opplæring. Faget utdanningsvalg i grunnskolen krever et nært og omfattende samarbeid mellom videregående opplæring og grunnskolen og faget prosjekt til fordypning krever tilsvarende nært samarbeid mellom videregående opplæring og bedrifter/bransjer. Begge disse fagene gir betydelige merutgifter uten at det er kompensert i rammeoverføringer. Fylkesrådmannen har beregnet merutgiften til begge disse til i overkant av 2 mill. kroner pr. år. For faget Utdanningsvalg i ungdomsskolen er det kommunene som har ansvaret. Her er det innført en ordning hvor grunnskolene (kommunene) betaler for ungdomsskoleelevens utprøving i videregående skole. Ordningen skal evalueres.

Kunnskapsdepartementet har i 2007 fastsatt at all videregående opplæring skal være gratis for elevene. Dette innebærer at skoleeier ikke lenger kan ta egenandeler fra elever som del av elevenes forbruk av undervisningsmateriell eller egenandeler for deltakelse i reiser, ekskursjoner, utflukter etc. Videregående opplæring har lange tradisjoner for elevers delbetaling i form av egenandeler for materialkostnader innenfor yrkesfag, kopipenger og egenandeler ved reise. Ekskursjoner og studieturer har vært en relativt omfattende del av undervisningen. Gratisprinsippet medfører store merutgifter uten at det er kompensert i rammeoverføringer. Fylkesrådmannen har beregnet merutgiften til ca. 6 mill. kroner, men har ikke mulighet til å kompensere dette i virksomhetsbudsjettene. I stor grad har virksomhetene måttet legge om noe av undervisningen for å redusere materialkostnader og reiseutgifter.

Frafall/bortvalg og satsing på karriereveiledning

Nasjonale oversikter viser at mange elever velger bort eller slutter i videregående opplæring før opplæringen er fullført. Mange elever bruker lengre tid enn normert opplæringstid. Dette området er komplekst og forklaringene er sammensatte. Frfall/bortvalg opptrer både i overgangen fra grunnskole til videregående opplæring, underveis i opplæringsløpet i videregående skole og i særlig grad i overgangen fra videregående skole til opplæring i bedrift.

Det gjennomføres nå en nasjonal satsing for å redusere frafallet og for å få flere elever til å gjennomføre videregående opplæring på normert tid. En slik satsing omfatter både styrking av yrkes- og utdanningsveiledningen, herunder rådgivningstjenesten, og mulighetene for mer fleksible utdanningsveier. Særlig gjelder dette for elever innenfor yrkesfaglig utdanning.

Aust-Agder fylkeskommune arbeider, i tillegg til nasjonale satsinger, systematisk med de utfordringer en ser i egne skoler. Nedenfor gis eksempler på noe av dette:

- ✓ det er etablert særskilte frafallsprosjekter ved noen skoler,
- ✓ det er gjennomført en betydelig styrking av rådgivnings- og veiledningstjenesten,
- ✓ det er innført dedikert tilleggsutdanning på høgskolenivå for rådgivere,
- ✓ det fokuseres sterkere på utdanningsvalg i samarbeid med grunnskolene,
- ✓ det fokuseres sterkere på prosjekt til fordypning i videregående skole,

- ✓ det planlegges alternative utdanningsløp innenfor noen yrkesfaglige utdanninger,
- ✓ det er etablert avtaler om partnerskap og karrieresenter med NAV,
- ✓ det gjennomføres omfattende kompetanseutvikling generelt.

I medhold av partnerskapsavtalen mellom fylkeskommunen og NAV Aust-Agder, etableres det i perioden 2009-2010 flere karrieresentre. Det første senteret åpner høsten 2009 i Risør, så følger Grimstad like etter og karrieresenteret i Arendal planlegges åpnet i løpet av første halvår 2010. I Setesdal er det i første omgang aktuelt å samarbeide om karrieresenter med prosjektet Ungdommens Kompetansehus. Det er en utfordring å kunne avsette tilstrekkelige ressurser til karrieresenterarbeid hvis det blir stor pågang fra publikum. Fra fylkeskommunens side vil arbeidet i sentrene primært omfatte voksenopplæring og rådgivning/veiledning både angående utdanning og i samarbeid med NAV angående arbeidsmarkedsmuligheter.

Fylkeskommunens oppfølgingstjeneste ble omorganisert i 2007 ved at tjenesten i hovedsak ble lokalisert til fire skoler under rektors ledelse. Tjenesten er organisert i fire regioner. OT skal ha direkte oppfølging av ungdom som ikke søker eller tar i mot skole- eller lære plass og de som avbryter opplæringen før de når planlagt kompetanse. Det har ikke vært økning i antall stillinger siden tjenesten ble etablert i 1994 med fire stillinger. Samtidig er målgruppen utvidet med ett årskull, og arbeidsområdet er noe utvidet ved at tjenesten også arbeider forebyggende ved å gå inn i et samarbeid rundt elever som står i fare for å avbryte utdanningen. Lav kapasitet har medført at lærlinger og lærekandidater nok har fått noe dårligere oppfølging fra OT.

Det har i 2009 vært gjennomført et prøveprosjekt med sommerskole for elever som har strøket på vg1 i matematikk. Tiltaket har vært gjennomført med stor suksess og de aller fleste av deltakere oppnådde ståkarakter ved eksamen. Dette er et klart frafallsforebyggende tiltak.

Opplæring i bedrift

Med et godt arbeidsmarked har det de senere år vært god tilgang på lære plasser. Ved utgangen av 2008 var det 1290 løpende lærekontrakter i Aust-Agder, mot 700 i 2004. Likevel var det om lag 60 søkere som ikke hadde fått lære- eller skoleplass pr. 1.10.2009. Mange av disse hadde stort fravær i skolen og/eller ikke bestått i ett eller flere fag. Hovedutfordringen er å gi disse søkerne et tilpasset opplegg i vg3 i lærefaget. En del av de søkerne som ikke får lære plass etter Vg2 tegner imidlertid kontrakt og går opp til fagprøven på et senere tidspunkt. Men likevel må en si at det er en hovedutfordring å gi et Vg3-tilbud til de som ikke får lære plass.

Andel som har bestått fagprøve har de senere årene ligget over landsgjennomsnittet. I 2008 sank imidlertid andelen til 88,7 % (landsgjennomsnittet var på 91,6 %).

I planperioden blir det en utfordring å holde et høyt antall lære plasser totalt sett fordi en både har mange elever som vil etterspørre lære plass og mange voksne som tar yrkesfaglig utdanning. Det er imidlertid noe færre elever som har valgt yrkesfag de par siste årene. I Kunnskapsløftet er antall Vg2-fag redusert med nærmere 50 % i forhold til Reform94. Det er en ny og utfordrende situasjon som lærebedriftene skal forholde seg til.

Kunnskapsløftet har ført til økt teoretisering av yrkesopplæringen, men gir likevel mange muligheter for å lage fleksible gjennomføringsmodeller tilpasset den enkelte elev, med rom for differensiering i både tempo, nivå og organisering. For å redusere bortvalg/fracfall i yrkesopplæringen, kan disse mulighetene utnyttes i større grad, for eksempel gjennom mer veksling

mellom skole og bedrift som læringsarena, eller tilbud om opplæringsløp mot en kompetanse på lavere nivå i et lærefag. Flere elever enn i dag bør veiledes inn i lære kandidatordninger med mulighet for å lykkes i et planlagt utdanningsløp og få dokumentert kompetanse innen et fag.

Fra og med 2008 er det iverksatt en omfattende opplæring av instruktører og faglige ledere i bedriftene og medlemmer av prøvenemndene. Mange opplæringskontor har arbeidet godt med kompetanseutvikling, men enkelte bransjer har dårlig kursdeltakelse. Opplæringskontor og lærebedrifter som ikke har tilfredsstillende instruktørkompetanse vil kunne få problemer med godkjenning for å tegne lærekontrakter etter Kunnskapsløftet.

Økning i antall søkere til læreplass har ført til forsinkelser i fylkeskommunens formidling av lærlinger og godkjenning av lærekontrakter. Aktivt arbeid for å få redusert frafall innenfor yrkesfag vil kreve økte ressurser både i fagopplæringen og i oppfølgingstjenesten.

Det er et mål i 2010 å fullføre planlagt kompetanseutvikling for aktørene innenfor opplæring i bedrift, både instruktører i lærebedriftene og prøvenemndsmedlemmer.

Kunnskapsløftet og digital undervisning

Et sentralt virkemiddel innen tilpasset og differensiert opplæring er bruk av digitale verktøy/ pedagogisk bruk av IKT. Elevene kan i større grad arbeide ut fra evner og forutsetninger, nivå og tempo gjennom tilrettelagte opplæringsløp ved hjelp av IKT.

Som ledd i Kunnskapsløftet har fylkeskommunen satset på en gradvis innføring av digital undervisningsmetodikk hvor digitale læringsplattformer i økende grad tas i bruk og hvor en anskaffer bærbare PCer til elever og lærere. Alle elever som begynte i Vg1 høsten 2009, fikk tilbud om bærbar PC gjennom fylkeskommunen. Digitale verktøy i fullskala i de videregående skoler krever høy kompetanse i skolene både i forhold til teknisk tilrettelegging, teknisk drift og support, en velfungerende infrastruktur, samt digitalt kompetente lærere. Det er en utfordring å utvikle målrettede kompetansetiltak og å dimensjonere teknisk tilrettelegging og infrastruktur maksimalt. I løpet av 2009 er det gjort omfattende investeringer i driftstekniske installasjoner og ansatt flere personer til teknisk drift.

Utvikling av nye fag og forbedring av eksisterende fag på digitale plattformer gjennom Nasjonal Digital LæringsArena (NDLA) bør intensiveres og det bør for 2010 vurderes å avsette inntil 20 % av de statlige tilskudd til gratis læremidler til dette utviklingsarbeidet. Dette vil sikre at tilstrekkelig mange nye fag får alternative læringsressurser og at også små fag, hvor det er problemer med trykte læremidler, blir en del av det digitale tilbudet.

Spesialundervisning og minoritetsspråklige

Spesialundervisning er hjemlet i opplæringsloven § 5-1 Rett til spesialundervisning hvor det heter: "Elevar som ikkje har eller som ikkje kan få tilfredsstillande utbytte av det ordinære opplæringstilbodet, har rett til spesialundervisning."

Tilpasset opplæring er et gjennomgående prinsipp i hele grunnopplæringen, hjemlet i opplæringsloven. En skole som skaper en inkluderende skolekultur og som differensierer den vanlige undervisningen gjennom allmennpedagogiske styrkingstiltak, skal kunne ivareta en større andel av elevene innenfor tilpasset opplæring. I dette ligger systemrettet rådgivning. I visse situasjoner kan imidlertid enkeltvedtak om spesialundervisning være nødvendig for å oppfylle plikten til å gi tilpasset opplæring.

På landsbasis har bruken av spesialundervisning i grunnskolen steget på alle trinn de siste tre årene, og andelen elever som får spesialundervisning er høyere i Aust-Agder enn landsgjennomsnittet. Elever som får spesialundervisning i grunnskolen vil ofte automatisk søke om spesialundervisning også i videregående opplæring. Det har vært flere klager på enkeltvedtak om spesialundervisning, og de fleste klagerne har fått medhold hos Fylkesmannen som er klageinstans. Noen elever har så store hjelpebehov at de trenger oppfølging av mer enn én person hele skoledagen, og for enkelte vil skoletilbudet ha et stort innslag av omsorg/pleie, med opplæringsmål som ligger langt unna de ordinære læreplanene.

Sakkyndige uttalelser fra kommunene kan ikke legges til grunn for enkeltvedtak for Vg1-elever, og PPT er pålagt å skrive langt flere og mer utfyllende sakkyndige vurderinger. Dette er ressurskrevende arbeid, og det er en utfordring å få økt kapasitet til å drive systemrettet arbeid sammen med ledelsen ved den enkelte skole for å planlegge en helhetlig organisering av tilpasset opplæring og spesialundervisning.

Fra 1.8.2008 fikk elever fra språklige minoriteter samme rett til særskilt norskopplæring i videregående opplæring som de har i grunnskolen. De kan også, om nødvendig, ha rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring og inntil to år ekstra opplæringstid. Det er en utfordring både å få på plass saksbehandlingsprosedyrer og praksis som tilfredsstillende formelle krav i henhold til nytt regelverk, og å utvikle kvalitativt gode tilbud som oppfyller elevenes rettigheter. Det er forholdsvis få elever fra hver språkgruppe i fylket, de bor spredt, og de fordeler seg på mange ulike utdanningsprogrammer/programområder. For skoleåret 2009/10 er minoritetsspråklige elever inntatt på alle de videregående skolene. Det kan være hensiktsmessig å utvikle noen sentraliserte tilbud ved skoler som har/får mer spesialisert kompetanse i forhold til denne elevgruppen.

Elevtall i videregående opplæring og voksne søkere

I perioden 2007-2009 har en hatt flere elever i videregående opplæring enn en hadde for få år siden. Fra og med 2010 flater antallet noe ut.

Voksnes rett til videregående opplæring ble fra 1.8. 2008 endret slik at voksne nå har rett til videregående opplæring fra det året de fyller 25 år, dersom de ikke tidligere har fullført slik opplæring. Dette har medført økt søkning. Utviklingen på arbeidsmarkedet og økt innvandring er også forhold som påvirker søkningen. Det er grunn til å anta at antall voksne søkere til videregående opplæring fortsatt vil øke.

Det er både krevende å organisere og kostbart å drive videregående opplæring spesielt organisert for voksne på grunn av det omfattende kravet til fleksibilitet og tilpasning. I tillegg mangler mange av de voksne utdanningssøkerne kunnskap både om utdanningssystemet og om arbeidsmarkedet, noe som fører til feilvalg og eventuelt skoleavbrudd. Økt kapasitet til individuell rådgivning og veiledning vil gi høyere effektivitet og et mer tilfredsstillende resultat for de utdanningssøkende.

Landslinjer innenfor anleggsgagnene

Aust-Agder fylkeskommune har et omfattende og kostnadskrevende landslinjetilbud innenfor anleggsgagn. Ut fra fylkeskommunens størrelse er tilbudet i Aust-Agder sannsynligvis landets mest omfattende med i overkant av 100 elevplasser. Landslinjer er en ordning hvor staten i prinsippet skal ivareta et økonomisk driftsansvar og ansvar for utstyrsinvesteringer. Over tid har de statlige bevilgninger verken til drift eller utstyr fulgt pris- og lønnsvekst. Landslinjetilskuddene er ikke justert siden 1993, bortsett fra en mindre justering i 2008 og i 2009.

Forsiktig anslått utgjør den manglende reguleringen mellom 6 og 7 mill. kroner sett i forhold til den alminnelige kostnadsutviklingen i sektoren. Aust-Agder fylkeskommune dekker dermed i dag en langt større andel av kostnadene ved landslinjene enn forutsatt og også en større andel enn flere andre fylkeskommuner som har tilsvarende tilbud.

Fylkesrådmannen vil komme tilbake til hvordan en best mulig kan møte de økonomiske utfordringene knyttet til fylkeskommunens landslinjedrift for anleggsgagnene.

Sam Eyde videregående skole

Fylkestinget har vedtatt igangsetting av bygging av ny videregående skole i Arendal. Skolen har ved vedtak fått navnet Sam Eyde videregående skole. Det er byggstart på den nye skolen i løpet av mars/april 2010 og skolen vil være ferdig sommeren 2012 for å kunne tas i bruk pr. 1.8.2012. Dette er et stort prosjekt og et betydelig kostnadsmessig løft. Skolen bygges samtidig med, og i tilknytning til, det nye idrettsanlegget som Arendal kommune planlegger å bygge. Alle fasiliteter knyttet til kroppsøvningsfag og utdanningsprogrammet idrettsfag vil en inngå leieavtale med Arendal kommune om. Skolen vil bli langt mer driftseffektiv enn dagens Strømsbu videregående skole og en antar at noe av driftsutgiftene kan reduseres betydelig fra og med høsten 2012. En har imidlertid ikke beregnet dette nå. På den andre siden må en beregne noe høyere utgifter knyttet til leie av idrettsanlegget i tilknytning til skolen, særlig på grunn av etablering av idrettsfag. Heller ikke dette er beregnet ennå, men en har innledet vurderinger sammen med Arendal kommune om dette.

Regional utviklingsrolle

Videregående opplæring representerer fylkeskommunens mest omfattende tjenestetilbud. Fylkeskommunens rolle som regional utviklingsaktør får betydning for planleggingen og organiseringen av tjenestetilbudet innen utdanningssektoren, og de videregående skolene må i økende grad samarbeide med kommuner og lokalt næringsliv for å møte utfordringene innen regional utvikling. Selve grunnlaget for regional utvikling er verdiskaping i næringslivet, som igjen skal bidra til å opprettholde et godt velferdssamfunn. Det er en utfordring å la skolene bli en lokal arena for samhandling mellom ulike partnere, der både kompetanse og økonomiske virkemidler samordnes for å skape utvikling. Et desentralisert videregående skoleverk i fylket er en synlig del av fylkeskommunens regionalutvikling.

Ny utredning innenfor utdanningssektoren

Fylkestinget vedtok i sak 27/2005 mål, strategier og handlingsplan 2005 - 2010 for videregående opplæring i Aust-Agder. Visjon for dette ble kalt "Læring for alle – utvikling for den enkelte". Dette dokumentet ble hovedføringen for implementering av utdanningsreformen Kunnskapsløftet i Aust-Agder. I 2009 er Kunnskapsløftet fullt integrert i videregående opplæring og det er behov for å legge nye strategier innenfor utdanningssektoren.

Fylkestinget får seg forelagt en ny utredning om utfordringer, mål, strategier og tiltak innen videregående opplæring for perioden 2010 – 2014 samtidig med økonomiplanen. Utredningen har tittelen "Kvalitet i opplæringen". Flere tiltak som foreslås i utredningen er foreslått innarbeidet i denne økonomiplanen.

4.4.3 Hovedtrekk

Elevutvikling

Innenfor ordinær videregående opplæring for elever i aldersgruppen 16-19 år har en over tid hatt utfordringer knyttet til effektivisering. Det har bydd på problemer å få til en tilbudsstruktur som både muliggjør høy grad av innfrielse av elevenes ønsker og best mulig kostnadseffektivitet. Elevinntaket de siste årene har vist at rundt 90 % av søkerne er kommet inn på førsteønske om skole og utdanningsprogram. Tabellen under viser utviklingen i antall grupper, beregnet oppfylingsgrad, antall elever (eksklusiv delkurselever og voksne) og antall ledige plasser. Tabellen viser også andel elever inntatt på førsteønske.

	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Grupper	220	215	211	214	213,5	221,5	218,5	224
Oppfylingsgrad	91	92	94	93	92	91	90	92
Antall elever	3 968	3 913	3 998	3 914	3 939	4 015	3 976	4 133
Antall ledige plasser	385	354	246	290	322	403	421	368
Andel tatt inn på 1. ønske	96	96	89	89	90	93	90	90

Elevers utdanningsvalg

Det har i flere år vært en reduksjon i søkningen til studieforberevende utdanningsprogram og en økning i søkningen til yrkesforberedende utdanningsprogram. Denne tendensen snudde noe i 2008. En fikk da en økning i søkningen til studiespesialisering, musikk, dans og drama og medier og kommunikasjon. Denne tendensen fortsetter i 2009 idet tallet på yrkesfag er på omtrent samme nivå som i 2008, mens søkningen til studieforberevende utdanningsprogram fortsatt øker. Størst økning finner en imidlertid når det gjelder fagskoleutdanning. Her øker studenttallet markant både på tekniske fag og helsefag.

Innad på yrkesfaglige utdanningsprogram øker søkningen til medier og kommunikasjon, teknikk og industriell produksjon og service og samferdsel, mens det er redusert søkning til restaurant og matfag. For de andre utdanningsprogrammene er det kun mindre endringer.

Elever fordelt på utdanningsprogram	Skoleår							
	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10
Yrkesforberedende utdanningsprogrammer (tidl. yrkesfag):								
Byggfag	245	248	273	299	168			
Tekniske byggfag	27	41	31	29	12			
Trearbeidsfag	22	23	34	27	10			
Bygg- og anleggsteknikk					148	300	291	284
Formgivingsfag	270	269	260	288	178	66	14	
Design og håndverksfag					108	143	192	186
Elektrofag	177	173	165	125	115	119	130	124
Helse- og sosialfag	389	425	431	422	421	448	417	429
Medier og kommunikasjon	43	65	85	100	129	167	182	228
Naturbruk	58	47	59	66	70	67	65	61
Hotell- og næringsmiddelfag	203	214	204	153	55			
Restaurant- og matfag					77	158	166	125
Salg og service	117	136	147	160	75			
Service og samferdsel					117	219	228	243
Mekaniske fag	317	319	306	307	145	44		
Teknikk og industriell produksjon (TIP)					175	271	239	289
Sum	1 868	1 960	1 995	1 976	2 003	2 002	1 924	1 969
Studieforberedende utdanningsprogrammer (tidl. allmennfag):								
Idrettsfag	74	66	64	50	62	61	66	85
Musikk, dans og drama	127	118	112	96	89	79	83	87
Allm., øk. og adm.fag	1 899	1 769	1 827	1 792	1 238	733		
Studiespesialisering					547	1 088	1 827	1 914
Alternativ opplæring						52	76	78
Sum	2 100	1 953	2 003	1 938	1 936	2 013	2 052	2 164
Sum	3 968	3 913	3 998	3 914	3 939	4 015	3 976	4 133

Ved innføringen av Kunnskapsløftet har det skjedd endringer i de tidligere studieretningene ved at det er innført utdanningsprogrammer. I tabellen ovenfor er de studieretninger som har endret navn/er slått sammen satt opp etter hverandre.

Alternativ opplæring lå før innføringen av Kunnskapsløftet i tallene for allm., øk. og adm.fag

IB-linjen (International Baccalaureate) ved Arendal videregående skole er med i tallene for studiespesialisering.

Fagskoleutdanning	Skoleår							
	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10
Tekniske fagskole								
Antall elever	77	66	60	66	54	54	56	81
Elever omregnet til helår	77	66	60	60	49	44	46	67
Oppfylingsgrad	64 %	55 %	50 %	50 %	41 %	37 %	38 %	56 %

Antall studenter til teknisk fagskole gikk ned frem til og med 2004, varierte i perioden 2005 til 2009 og økte igjen høsten 2009. Økningen i 2009 skyldes både interesse for denne utdanningsmuligheten i en tid med uro på arbeidsmarkedet og en særskilt rekrutteringsinnsats. Sett i forhold til en kapasitet på 120 plasser er imidlertid oppfyllingen fortsatt lav.

Fagskoleutdanning Helsefag	Skoleår							
	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09	09/10
Antall elever	26	25	28	32	0	15	13	51

På helsefag har en i perioden 2002 til 2006 stort sett hatt tilbud om utdanning innenfor psykisk helsevern. Studenttallet har variert noe disse årene. Høsten 2009 økte imidlertid studenttallet og helsefagdelen har nå både utdanningstilbud innen psykisk helsevern og eldreomsorg. I tillegg gjennomføres en gruppe innenfor barsel- og barnepleie på vegne av Fagskolen på Gjøvik.

Elevutveksling

Aust-Agder fylkeskommune har flere elever i andre fylker enn andre fylker har elever i Aust-Agder. Den mest omfattende elevutvekslingen har en med Vest-Agder. Netto elevutveksling sank i perioden 2002 til 2004, økte mye i 2005 og en hadde høyest elevutveksling i skoleåret 2008/09. Aust-Agder har ikke økt tallet på elever i andre fylker, men andre fylker – i hovedsak Vest-Agder – har langt færre elever i Aust-Agder enn tidligere. Reduksjonen er på 40 % i løpet av noen få år. Elevutvekslingen bør gjennomgås grundigere med sikte på om samarbeidet med andre fylker om elevutveksling er hensiktsmessig.

	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10*
Elever i andre fylker	169	167	170	188	167	174	176	166
Elever fra andre fylker	89	95	101	85	80	80	60	61
Netto elevutveksling	80	72	69	103	87	94	116	105

* tallene for skoleåret 2009/10 er et anslag pr. 1.10.2009

I tabellen over er ikke elever ved VKII/Vg3 gull- og sølvarbeid, landslinjetilbud og fagskole med.

Lærekontrakter – fag-/svenneprøver

Antall inngåtte lærekontrakter har økt betydelig hele perioden 2001 – 2009 sett under ett. En antar imidlertid at inngåtte lærekontrakter vil reduseres noe i årene fremover. Det er mange usikkerhetsmomenter til et slikt anslag da elevers utdanningsvalg vil variere over tid og at arbeidsmarkedets svingninger direkte og indirekte påvirker oppslutning rundt valg av yrkesutdanning. Antall fag- og svenneprøver sank noe i begynnelsen av perioden, men økte markert fra 2006. Et realistisk anslag vil også her være en moderat reduksjon fremover.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009*
Inngåtte kontrakter	400	395	463	468	513	535	540	500
Fag- og svenneprøver	573	553	554	490	553	523	570	570

* Tallene for 2009 er anslag pr. 1.10.2009

Opplæring i bedrift

De siste årene har det vært noe bedre muligheter for å skaffe læreplass til elever med opplæringsrett som har fullført skoledelen av yrkesfagutdanningen, og er kvalifisert for opplæring i bedrift. Opplæringsplasser i bedrift for kandidater som ikke har opplæringsmål om fag-/svennebrev, dvs. lærekandidatene, er imidlertid både vanskelig og ressurskrevende å fremskaffe. Det kreves tett samarbeid mellom skole, bedrift og fylkeskommunen for at slike opplæringsløp skal fungere best mulig. Utplassering i bedrift kan være aktuelt for å øke mulighetene for formidling til læreplass. Opplæringskontorene spiller en sentral rolle i forhold

til utviklingen av fagopplæringen. Det er av stor betydning at fylkeskommunen har et godt samarbeid med de bransjevise opplæringskontorene som har medlemsbedrifter i Aust-Agder. En vurderte høsten 2008 at finanskrisen ville svekke mulighetene for å skaffe lære plasser, men dette har ikke slått til i det omfang en fryktet. Det er selvsagt noe vanskeligere enn tidligere å skaffe lære plasser i noen bransjer. For å redusere frafallet kreves det en tett oppfølging og god tilrettelegging for elever som ikke får lære plass.

Spesialundervisning og særskilt tilrettelagt opplæring

I tråd med sentrale føringer, har man gradvis endret organiseringen av spesialundervisning og tilrettelegging fra en sterk satsing på særskilte opplæringstilbud i mindre grupper til tilpasset opplæring innenfor ordinære grupper. Alle videregående skoler gir derfor opplæring til elever som har rett til spesialundervisning. Det vil likevel fortsatt være slik at en del elever ikke kan få tilfredsstillende utbytte av opplæringen i ordinære grupper, og noen får derfor all opplæring i mindre grupper. Det er spesielt på Møglestu, Strømsbu og Tvedestrand videregående skoler at en har etablert spesielle utdanningstilbud gjennom en særskilt organisering i mindre grupper. I tråd med Kunnskapsløftet vil fylkeskommunen i planperioden arbeide med å forbedre mulighetene for tilpasset opplæring i den ordinære undervisningsdelen, og at antall elever som får spesialundervisning etter enkeltvedtak reduseres mest mulig.

Antall nye søkere til alternativ opplæring har økt betydelig de siste årene. Dette er søkere som har rett til videregående opplæring i 3–5 år fremover. På bakgrunn av opplysninger fra grunnskolen i Aust-Agder må en regne med at omfanget av elever som søker alternativ opplæring fortsatt vil øke noe. Det er ni elever som har videregående opplæringstilbud ved Langemyr skole, skoleåret 2009/10. De videregående skolene kan imidlertid gi tilbud til samtlige søkere med ungdomsrett, og fylkesrådmannen regner med at antallet kan reduseres i løpet av planperioden.

Når det gjelder omfanget av opplæringstilbud for språklige minoritetsgrupper er dette vanskelig å anslå. Selv om det nå foreligger en presisering i lovverket angående ansvarsforholdet mellom fylkeskommune og kommune, er det knyttet stor usikkerhet til hvor mange som vil søke videregående opplæring.

Pedagogiske støttfunksjoner – rådgivning og pedagogisk-psykologisk tjeneste

Fylkestinget har i sak 33/2007 vedtatt et økt omfang av rådgivning i videregående skoler gjennom flere rådgiverstillinger og en klarere kompetanseskille mellom sosialpedagogisk rådgivning og rådgivning innenfor yrkes- og utdanningsveiledning. En omfattende satsing på rådgivning i videregående skole er et sentralt element i fylkeskommunens satsing på tiltak mot frafall. I tillegg understrekes viktigheten av et godt rådgiversamarbeid mellom grunnskole og videregående skole. Fylkeskommunen har et særlig ansvar for at rådgivere i grunnskolen har en tilstrekkelig kompetanse om videregående opplæring. Aust-Agder fylkeskommune administrerer felles rådgiversamlinger i hele grunnopplæringen i Aust-Agder, utvikler faglige kursprogrammer og koordinerer høgskoleutdanning i rådgivning og karriereveiledning for hele grunnopplæringen.

Pedagogisk-psykologisk tjeneste fikk i 2008 en økning med en fagstilling. Bakgrunnen for denne ressursøkningen er at tjenesten opplever store utfordringer på grunn av at det er flere elever som krever individuell sakkyndig vurdering og at nasjonale tilsyn innenfor tilpasset opplæring og spesialundervisning i 2007, har medført omlegging av rutiner og kvalitetsforbedringer på dette fagfeltet. Det er viktig at tjenesten arbeider systemrettet overfor

virksomhetene. Stor gjennomtrekk og mange permisjoner har imidlertid ført til at det systemrettede rådgivningsarbeidet overfor skolene ikke har hatt det ønskede omfang.

Kunnskapsløftet – digitale læremidler og bærbare PCer til elever

Regjeringen bevilget i 2007 50 mill kroner til en satsing på utvikling av digitale læremidler. Fylkeskommunene ble invitert til å søke på dette, og 18 fylkeskommuner utenom Oslo har nå i to år samarbeidet om utviklingen av digitale læringsressurser innenfor det som kalles Nasjonal Digital Lærings Arena (NDLA). De 18 fylkeskommunene som bidrar til utviklingen av NDLA, har i 2008 og 2009 avsatt 10 % av de øremerkede midlene til gratis læremidler.

Fra høsten 2009 tilbyr NDLA fullverdige nettressurser i syv fag på Vg1; norsk, naturfag, kroppsøving, engelsk, matematikk og helse- og sosialfag. Det utvikles en rekke fagtilbud innen Vg1 og Vg2 som vil være fulldekket i løpet av skoleåret 2009/10. Flere av fylkets videregående skoler benytter tilbudet fra NDLA som supplement til den tradisjonelle læreboka. Det forventes en stadig utvikling i kvalitet og innhold av læringsressursene i NDLA, slik at disse blir en naturlig del av det totale læremiddeltilfanget som skolene kan velge i for årene som kommer.

I tillegg til NDLA benytter skolene også i stor grad de tilpassede nettressursene som følger de ulike læreverkene fra forlagene og andre nettressurser. Inneværende år har Aust-Agder fylkeskommune dessuten forhandlet fram en gunstig fylkesavtale for elever og lærere for bruk av et komplett ordboktilbud i norsk og fremmedspråk.

Med bakgrunn i fylkestingets vedtak i sak 3/2007, fylkesutvalgets vedtak i sak 74/2007, samt vedtak i fylkestingssak 040/08 om krav om kjøp av bærbar PC gjennom fylkeskommunens innkjøpsordning, er den gradvise innføringen av bærbare elevPCer på Vg1 nå på plass. Fra høsten 2009 benytter alle elever på Vg1 bærbare PCer i læringsarbeidet. I tillegg vil et antall elever på Vg2 og Vg3 (som har vært en del av prosjektet med bærbare PCer) bruke verktøyet daglig i opplæringen.

Dette store antallet nye PCer i verksted og klasserom har utfordret skolene og lærerne i varierende grad, og spesielt i forhold til brukerstøtte og teknisk support. I tillegg har det vært utfordringer knyttet til nettverk og infrastruktur. Fylkestingets vedtok i sak 15/2009 å opprette 10,3 nye stillingshjemler til skolene fra 1. august 2009 for utvidet IKT-faglig brukerstøtte, support og service. I tillegg er skolene rustet opp både i forhold til kablet og trådløse nettverk.

Karriereveiledning – partnerskap fylkeskommunen og NAV

Fylkesutvalget har i sak 121/2008 vedtatt en overordnet partnerskapsavtale mellom fylkeskommunen og NAV Aust-Agder. Avtalen regulerer en felles satsing på tiltak innenfor kompetanse, rådgivning, veiledning og samarbeid innenfor livslang læring. I samme sak ble det også vedtatt en avtale om dannelse av fire karrieresentre i Aust-Agder. Det første senteret er allerede etablert i østregionen med adresse Risør. Hovedmålgruppen er voksne utdannings- og eller arbeidssøkende. Innholdsmessig vil karrieresentrene tilby

- karrieresamtaler både individuelt og i gruppe
- informasjon om utdanningstilbud og yrkesvalg og bestemmelser/regler her
- avklaring om opplæringsrett og individbasert veiledning og rådgivning
- realkompetansevurderinger og yrkesprøving
- interesse- og ferdighetstester
- bistand til utfylling av søknader

- arrangement av karrieredager med bistand fra skolerådgivere, opplæringskontor, bransjeorganisasjoner og enkeltbedrifter
- læringsarena for skolerådgivere og rådgivere i NAV.

Aust-Agder fylkeskommune mottar øremerkede statlige midler til partnerskapssamarbeidet med NAV. Midlene vil dekke utgifter til lokaliteter, infrastruktur og noe faglige ressurser.

Voksenopplæring/kursvirksomhet

Befolkningen i Aust-Agder har et utdanningsnivå tilsvarende landsgjennomsnittet, hvis Oslo (hvor andelen med høyere utdanning naturlig nok er svært høy) holdes utenom. Voksenopplæringen og kursvirksomheten gir voksne mennesker nye sjanser, bidrar til å øke utdanningsnivået i fylket og gir arbeids- og næringsliv etterspurt kompetanse. Informasjon om voksenopplæring skjer gjennom brosjyrer som distribueres til alle offentlige instanser, inkludert bibliotekene, og gjennom store avisannonser. I tillegg legges det ut særskilt informasjon gjennom NAV.

Karriereveiledning for voksne minoritetsspråklige representerer en særskilt utfordring. Mange har lite kjennskap til norsk utdanningssystem og arbeidsliv og kan ha urealistiske utdanningsmål. Svake norskkunnskaper vil forsterke problemet.

Innenfor voksenopplæring er det viktig å få fram en fleksibel tilbudsstruktur med ulike alternativer når det gjelder komprimerte løp, deltidsstudier og modulbasert opplæring. Voksne søkere har et stort behov for veiledning og rådgivning både angående valg av utdanning og selve gjennomføringen av en ønsket opplæring. Her er det relativt mange som har urealistiske utdanningsønsker eller utdanningsønsker som korresponderer veldig lite med arbeidsmarkedets behov. Det er et sentralt mål å bidra til at de voksne gjennom ny kompetanse får muligheter til raskt å kunne komme i arbeid.

Realkompetansevurdering i yrkesfag og yrkesrettet allmennfag gjennomføres ved tre service-sentre lagt til Blakstad, Dahlske og Risør videregående skoler. Realkompetansevurdering i studiekompetansefagene blir gjennomført ved Arendal videregående skole.

Antall voksne søkere til videregående opplæring økte sterkt frem til 2004, men avtok i 2005 og med ytterligere reduksjon i 2007. I 2008 økte imidlertid søkertallet igjen, og økningen forsterket seg i 2009. Mange deltar kun på moduler, og ikke fulle opplæringsløp. Søkertallsutviklingen til voksenopplæring har vært:

Voksenopplæring	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Antall søkere	260	338	396	300	314	272	296	360

På grunn av synkende etterspørsel de siste årene, er kurs- og ressursentervirksomheten ved fylkeskommunens videregående skoler redusert. Ressursentervirksomhet drives nå kun ved Blakstad, Dahlske og Risør videregående skoler. Noen flere skoler har kursvirksomhet, men også det noe mer sporadisk enn tidligere.

Andre utdanningsformål

SMI-skolen har ansvaret for å gi grunnskoleundervisning til beboere i sosiale og medisinske institusjoner, inkludert privat barnevern. I samarbeid med den enkelte institusjon skal SMI-skolen tilrettelegge et tilpasset, trygt og strukturert læringsmiljø, som gir elevene mestringsopplevelser og motivasjon til å kunne utnytte sine evner og ressurser ut i fra individuelle

forutsetninger. Tilbudet gis enten som kjøp av tjenester i normalskolen, fulltidstilbud ved en av institusjonsskolene, kombinasjon av disse eller som hjemmeundervisning ved en av institusjonene. Aktiviteten er knyttet til Sørlandets sykehus HF Arendal og det regionale barnevernet. En lovendring i 2006 innebærer at SMI-skolen nå har fått ansvar for langt flere elever enn tidligere. Dette innebærer at en også får ansvar for elever fra andre fylker når disse er på godkjente institusjoner i Aust-Agder.

Fylkeskommunen har også ansvar for fengselsundervisning. Det gis statstilskudd til denne undervisningen, og opplæringen gjennomføres innenfor disse rammene. Det er Blakstad videregående skole som har ansvaret for undervisningen ved Arendal fengsel i Arendal. Fengselsundervisningen ved Arendal fengsel avdeling Evje gis av Setesdal videregående skule.

4.4.4 Tiltak/endringer

Dimensjonering av utdanningstilbudet

En vesentlig del av Kunnskapsløftet er tilbudsstrukturen i videregående opplæring. Økonomiplan 2010-2013 og budsjett 2010 bygger på fastsatt tilbudsstruktur. På denne bakgrunn foreslås en dimensjonering av opplæringstilbudet på basis av:

- antall elever i de aktuelle aldersgrupper,
- elevenes valg av utdanningsprogram høsten 2008 og 2009,
- elevenes valg av Vg2-tilbud høsten 2009 og antatte valg av Vg2-tilbud høsten 2010,
- tilgjengelighet på læreplasser i de ulike bransjer/bedrifter,
- de enkelte skolers undervisningskapasitet knyttet til skolebygg og utstyr,
- samarbeid med andre fylkeskommuner og gjesteelevsutveksling,
- forhold knyttet til skolevei, avstander og kommunikasjonsforhold.

En gjør oppmerksom på at tilgjengelige læreplasser i ulike bransjer er svært vanskelig å vurdere. Noen bransjer er mye mer ømfintlig for svingninger i konjunkturer enn andre.

Elevtallet utvikler seg slik i årene fremover:

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Midtregionen	1 894	1 866	1 827	1 823	1 828	1 826	1 812	1 775	1 765	1 711
Vestregionen	1 464	1 466	1 499	1 503	1 483	1 458	1 446	1 449	1 433	1 359
Østregionen	832	736	766	771	834	817	808	802	767	676
Setesdalsreg.	343	337	329	347	356	364	361	337	321	292
Sum	4 533	4 405	4 421	4 444	4 501	4 465	4 427	4 363	4 286	4 038

Tabellen ovenfor viser tallet på avgangselever fra grunnskolen. Ved dimensjonering av tilbudet i videregående opplæring i økonomiplanperioden har en lagt disse tallene til grunn. En gjør oppmerksom på at elevtallet i fylkeskommunens videregående skoler er lavere enn antallet avgangselever fra grunnskolen. Dette skyldes bl.a. at en del elever tar utdanning utenfor fylket, primært Vest-Agder. Det bemerkes også at antatt mobilitet (inn- og utflytting) ikke er tatt med her.

Endring i elevtall er beregnet å ha en redusert kostnad på 1,9 mill. kroner i 2011, 1,6 mill. kroner i 2012 og 0,7 mill. kroner i 2013. Dette foreslås innarbeidet i økonomiplanen.

Fylkesrådmannen foreslår at i det foreliggende forslag til klasseoppsett beregnes en klasse uten budsjettmessig dekning fra og med skoleåret 2010/11. Dette vil gi en innsparing på 0,5 mill. kroner for 2010 og ha en helårsvirkning på 1,2 mill. kroner fra og med 2011.

Elevutveksling

Elevutvekslingen mellom Aust-Agder og andre fylker har endret seg de siste årene. Aust-Agder fylkeskommune har kjøpt elevplasser på omtrent samme nivå i flere år, mens andre fylkeskommuners kjøp av elevplasser i Aust-Agder er vesentlig redusert. Dette har ført til en betydelig økning i netto utgifter til elevutveksling. Fylkesrådmannen vil ta initiativ til å se nærmere på om dagens ordninger og avtaler angående elevutveksling er hensiktsmessige og om ordningene praktiseres i tråd med intensjonene.

Fylkesrådmannen mener det er grunnlag for å redusere kjøp av elevplasser i andre fylker, spesielt Vest-Agder, gjennom en mer restriktiv praksis, uten at dette går ut over foreliggende avtaler. I økonomiplanen har en beregnet en reduksjon med ca. 20 betalbare elevplasser i andre fylker fra høsten 2010. Dette gir en innsparing på 1,5 mill. kroner i 2010 og 2 mill. kroner pr. år i resten av perioden.

Opplæring i bedrift – fagopplæring

Fylkesrådmannen har beregnet at antallet nye lærekontrakter i 2010 blir ca. 500, det samme som i 2009. Beregninger med bakgrunn i elevtall og markedssituasjonen er grunnlaget for anslaget. Når det gjelder antall fag- og svenneprøver legges til grunn det antall lærlinger som synes å kunne avlegge prøve i 2010 og foreslår samme plantall som 2009, altså 570 prøver. En understreker imidlertid at det er usikkerhet knyttet til plantallene.

Etter fylkesrådmannens oppfatning kan det være grunnlag for å redusere tilskuddet til lærebedrifter noe fra og med 2010. Dette har sammenheng med at det er ca. 80 færre elever i 2008 og 2009 som har valgt yrkesfaglig utdanning enn for årene før 2008. Det indikerer at det er færre elever som skal ut i lære allerede høsten 2010. En har i utgangspunktet lagt til grunn at det tegnes ca. 20 færre nye lærekontrakter fra høsten 2010. Dette vil gi en moderat reduksjon i utgifter til tilskudd til lærebedrifter, og fylkesrådmannen foreslår å redusere budsjettallet med 0,5 mill. kroner i 2010, 1,5 mill. kroner i 2011, 1,9 mill. kroner i 2012 og 2,0 mill. kroner i 2013.

Fylkesrådmannen understreker at det er stor usikkerhet knyttet til beregning av budsjettnivå på tilskudd til lærebedrifter.

Tilbudet om dans ved Tvedestrand videregående skole

Aust-Agder fylkeskommune har igangsatt et tilbud om dans for elever ved studie-spesialiserende utdanningsprogram i Tvedestrand. Tilbudet er omfattende, med 5 timer pr. uke på Vg1 og 10 timer pr. uke på Vg2 og Vg3. Tilbudet er relativt lite omsøkt, og ved inntaket høsten 2009 var det kun 6 søkere til tilbudet på Vg1.

Fylkesrådmannen foreslår at tilbudet endres til et omfang med 5 timer pr. uke på Vg1 og Vg2. Dette vil i omfang være likt med ekstratilbud ved andre skoler, for eksempel håndball- og fotballtilbudet ved Arendal videregående skole. Forslaget innebærer ingen budsjettmessig endring i 2010, men en reduksjon med 60 000 kroner i 2011, 275 000 kroner i 2012 og 450 000 kroner i 2013. Dette kan føre til at flere elever velger dette tilbudet.

Teknisk fagskole og helsefagskole

Statstilskudd til drift av teknisk fagskole er nå lagt inn i rammetilskuddet, mens helsefagskolen fortsatt er finansiert med øremerkede midler. Det knytter seg usikkerhet til fremtidig finansiering. Den manglende forutsigbarheten gjør at det er vanskelig å anslå grunnlaget for helsefagskoletilbud. Fylkesrådmannen vil komme tilbake til dette når statstilskuddsordningen blir mer klarlagt. Fylkesrådmannen har i økonomiplansammenheng tatt høyde for at det er grunnlag for å drive fagskoletilbud i et omfang tilsvarende nivået på de statlige driftstilskuddene.

Kunnskapsløftet – gratis læremidler

Fylkesrådmannen slutter seg til fylkeskommunenes satsing på utvikling av digitale læremidler gjennom fylkeskommunenes eget selskap Nasjonal Digital LæringsArena (NDLA). Fylkesrådmannen anbefaler at inntil 20 % av det årlige statstilskuddet til gratis læremidler reserveres til utvikling og vedlikehold av digitale læremidler i NDLA, som følgelig stilles gratis til disposisjon for de videregående skolene. En slik satsing vil redusere behov for innkjøp av trykte læremidler.

Ny stilling i oppfølgingstjenesten

Oppmerksomheten rundt frafall i videregående opplæring bør særlig settes inn på den gruppen elever som etter endt Vg2 i yrkesfaglig utdanningsprogram i skole, ikke søker læreplass eller ikke får læreplass. Oppfølgingstjenesten, i samarbeid med fagopplæringsdelen, opplæringskontorene, NAV og enkeltbedrifter, vil være et hensiktsmessig og kompetent tiltak for å imøtekomme denne utfordringen. Fylkesrådmannen foreslår at det opprettes en fagstilling i oppfølgingstjenesten fra 2012.

Sommerskole

Aust-Agder fylkeskommune gjennomførte forsøk med sommerskole i 2009. Mange elever sliter med å oppnå resultater i realfag og undersøkelser tilsa at matematikk på Vg1 er det mest optimale faget som sommerskoletilbud. Resultatene fra forsøket var meget gode. Fylkesrådmannen foreslår at en innarbeider 100 000 kroner til sommerskole for hver av årene i planperioden. En antar at kapasiteten vil være ca. 30 elever, fordelt på to grupper.

Utstyr

Fylkesrådmannen foreslår at budsjettet til utstyr i 2010 reduseres til 2,6 mill. kroner. Bakgrunnen for dette er at det i 2010 kun foreslås en begrenset endring i klasseoppsettet som betinger nytt undervisningsutstyr. Rammen økes igjen til 3 mill. kroner pr. år fra 2011.

Førerkortopplæring

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å avsette 125 000 kroner til førerkortopplæring i 2010.

Styrking rusforebyggende tiltak i de videregående skolene

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å avsette 200 000 kroner til styrking rusforebyggende tiltak i de videregående skolene hvert av årene i planperioden.

4.5 Tannhelse

4.5.1 Mål

Fylkeskommunen har driftsansvar for den offentlige tannhelsetjenesten. Denne virksomheten reguleres etter "Lov om tannhelsetjenesten". Av § 1-3 fremgår det at tjenesten skal organisere forebyggende tiltak for hele befolkningen, samt gi et regelmessig og oppsøkende tilbud til følgende grupper:

- barn og ungdom fra fødsel til og med det året de fyller 18 år,
- psykisk utviklingshemmede,
- grupper av eldre, langtidssyke og uføre i institusjon og hjemmesykepleien,
- ungdom fra 18 år til og med det året de fyller 20 år,
- rusmisbrukere under kommunal omsorg og andre det er fattet vedtak om i godkjent plan.

I tannhelseplan for Aust-Agder 2005-2009 er det satt følgende mål for tannhelsetjenesten:

- *Tannhelsetjenesten skal utvikle og yte et tilbud til prioriterte grupper i tråd med de nasjonale føringer og lovgrunnlaget, til rett tid med høy faglig kvalitet gjennom effektiv ressursbruk og nødvendig tilgjengelighet der en vektlegger forebygging.*
- *Tannhelsetjenesten skal gi tilbud til voksne, betalende pasienter der hvor behovet ikke dekkes av privatpraktiserende tannleger.*
- *I arbeidet med utviklingen av tannhelsetjenesten legges det vekt på å kunne tilpasse behandlingstilbudet til framtidige krav til tjenesten.*
- *I utvikling av tannhelsetjenesten legges det vekt på å fremme de ansattes engasjement og utvikle den kompetanse de ansatte representerer, for å få et kvalitetsmessig riktig tjenestetilbud.*

4.5.2 utfordringer

I St.meld. nr. 35 (2007-2008) foreslås en styrket offentlig tannhelsetjeneste på regionalt nivå. Regjeringen vil innføre et "følge med" ansvar for fylkeskommunene, samtidig som "sørge for" ansvaret videreutvikles. Det er foreløpig ikke kjent når ny lov med forskrifter blir vedtatt. Ny lov med forskrifter vil innebære betydelige utfordringer for tannhelsetjenesten i Aust-Agder.

Det er fortsatt vanskelig å skaffe kvalifiserte søkere til ledige stillinger i innlandskommunene. Rekrutteringssituasjonen preges av konkurranse både i forhold til andre fylker og mellom offentlig og privat sektor. De fleste kandidatene uttrykker ønske om å arbeide i større faglige og sosiale fellesskap.

Regnskapstallene for 2008 viste et merforbruk på 3,3 mill. kroner. Av dette ble 2 mill. kroner overført til 2009. Merforbruket hadde i første rekke sammenheng med en nedgang i salgsinntektene. Inntektene for kjeveortopedisk behandling er redusert som følge av redusert bemanning innen området. Den høye andelen av nyutdannede tannleger har ført til noe lavere produktivitet.

Tannhelsetjenesten har etablert og iverksatt en rekke innsparingstiltak. Det er fortsatt potensial for ytterligere innsparing ved omlegging av rutinene for kjøp av tanntekniske tjenester. Endringene vil føre til at en større andel av de tanntekniske arbeidene utføres i lavkostland. Det forutsettes at kvalitetsnivået ikke reduseres. I tillegg er utstyrsinnkjøp begrenset til det høyst nødvendige, det brukes mindre eksterne vikarer og rutinene for innkjøp av forbruksmateriell er endret.

Det er etablert et enkelt rapporteringssystem som synliggjør produksjon og kostnadseffektivitet på de enkelte tannklinikkerne.

Det forutsettes at enkelte stillinger holdes vakant i perioder.

Regnskapsutviklingen i 2009 indikerer at en også dette året vil få et merforbruk.

4.5.3 Hovedtrekk

Det foreslås fortsatt å konsentrere aktivitetsmålene til andelen ferdigbehandlede pasienter. For de yngste, 0-2 åringene, settes det ikke aktivitetsmål. I denne gruppen kalles det ikke inn til kontroll og behandling, men de er under tilsyn og kan få tjenester ved behov. Når det gjelder eldre og uføre i institusjoner, settes det heller ikke mål for ferdigbehandlede. Hele gruppen skal være under tilsyn, og institusjonene skal ha besøk to ganger pr. år.

Følgende mål settes for tannhelsetjenesten for 2010:

Gruppe	Befolknings- grunnlag 1.1.2009	Ferdigbehandlet		
		Budsjett 2010	Budsjett 2009	Regnskap 2008
a. 3-18 år	22 842	75 %	75 %	83 %
b. Psykisk funksjonshemmede	349	100 %	100 %	91 %
c1. Eldre/ uføre i institusjon	857	Tilsyn 2 ganger Årlig	Tilsyn 2 ganger årlig	Tilsyn 100 %
c2. Eldre/ uføre med hjemmesykepleie	1 744	50 %	50 %	50 %
d. 19 – 20 år	2 810	50 %	50 %	59 %
e. Rusavhengige	278			45 %

I tannhelseplanen er det i tillegg målsetting om å redusere andelen av 12-åringer med fem eller flere sykdomsrammede tenner fra 11 % til 6 %, og andelen 18-åringer med 10 sykdomsrammede tenner fra 16 % til 8 % i planperioden.

I fylkestingssak 16/2009 "Tertialrapport pr. 30.4.2009" ble det vedtatt at den årlige målsetting for ferdigbehandlede i prioriteringsgruppe c2 (eldre og funksjonshemmede mennesker med hjemmesykepleie) skulle økes fra 30 % til 50 %. Tannhelsetjenesten ble tilført 1 mill. kroner til dette for 2009. Disse midlene videreføres.

Ny tannhelseplan for perioden 2010-2014 er under arbeid og vil bli lagt fram for fylkestinget våren 2010.

Tannhelsetjenestens kompetansesenter Sør (TKS) ble 4.2.2009 etablert som et interkommunalt selskap (IKS) med Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner som eiere. Hver fylkeskommune bidrar med en basisfinansiering til senteret. I 2010 vil dette utgjøre 516 000 kroner fra hver av deltakerne.

Tannhelsetjenesten i Aust-Agder bruker deler av lokalene og utstyret ved kompetansesenteret til egne funksjoner. Denne virksomheten dekkes av et årlig beløp fra fylkeskommunen på 572 000 kroner. IKS'et kjøper støttefunksjoner fra fylkeskommunen.

Det skal legges til rette for samarbeid mellom kompetansesenteret, praktiserende tannleger, tannlegespesialister, universiteter osv.

4.5.4 Tiltak/endringer

I økonomiplanen 2009-2012 vedtok fylkestinget at takstene skulle økes i takt med lønns- og prisforutsetningene i statsbudsjettet. Dette er lagt til grunn i økonomiplanen.

Takstøkning harmonisering med nabofylkene

Det ble i 2009 foretatt en harmonisering av takstene i forhold til nabofylkene, slik at takstene i 2009 er på nivå med 2008-takstene for tannhelsetjenestene i Vest-Agder fylkeskommune og Telemark fylkeskommune.

En foreslår en ytterligere harmonisering av takstnivået slik at takstene i 2010 vil komme på samme nivå som nabofylkene. Dette utgjør en økning på 4,4 % utover den innarbeidede økning med lønns- og prisforutsetningene i statsbudsjettet. Dette vil gi en ekstraintekt på 340 000 kroner.

Endring i innkallingsintervallene.

Halvparten av gruppe a (3-18 år) har kariesfrie tenner. Barn/ungdom med kariesfrie tenner kalles inn til kontroll med ca. 16 måneders intervaller. Det er fullt ut faglig forsvarlig å øke innkallingsintervallet for barn/ungdom med kariesfrie tenner til 20 måneder. Dette vil friggi tid som kan brukes til behandling av betalende brukere. Dette vil gi en beregnet ekstraintekt på ca. 700 000 kroner.

4.6 Kultur

4.6.1 Mål

Dette kapitlet omfatter bibliotek, kunst og kunstformidling, kulturinstitusjoner, kulturvern, kulturbygg, idrett, friluftsliv og folkehelse.

Mål for sektoren er:

Aust-Agder fylkeskommune skal

- *ta vare på og formidle fylkets kulturhistorie og videreutvikle fylkets kulturelle særtrekk gjennom faglig veiledning, kompetanseoppbygging og iverksetting av konkrete tiltak.*
- *bidra til formidling av profesjonell kunst innen alle genre til/fra fylket og bidra til kulturell kompetanseoppbygging i befolkningen.*
- *bidra til å sikre, etablere og utvikle gode områder og anlegg for rekreasjon, fysisk aktivitet og kulturell utfoldelse der estetikk og mellommenneskelige forhold prioriteres.*
- *bidra til god oversikt over folkehelsestanden i fylket og iverksette tiltak til å forbedre helsestilstanden og velværet i befolkningen.*

4.6.2 utfordringer

Det er vedtatt egen kulturlov. Hensikten med loven er:

- å gi kultursektoren ytterligere tyngde og status som offentlig ansvarsområde,
- å tydeliggjøre det ansvaret offentlige myndigheter har for å legge til rette for et bredt spekter av kulturvirksomhet,
- å sikre at alle kan få anledning til å delta i kulturaktiviteter og oppleve et mangfold av kulturuttrykk,
- å sikre et mangfold av kulturaktiviteter,
- å sikre at alle har tilgang til et profesjonelt kunst- og kulturtilbud.

Kulturloven forutsetter at fylkeskommunen prioriterer kulturfeltet på en aktiv måte.

Strategisk kulturformidlingsplan 2010–2013 vil bli behandlet av fylkestinget i desember 2009, og vil gi føringer for kulturformidlingssatsingen i planperioden.

Sektorplan for idrett, friluftsliv, fysisk aktivitet og folkehelse – lokal og regionale kulturbygg 2010- 2013 vil også bli behandlet av fylkestinget i desember 2009 og vil gi føringer for satsingen på disse områdene i planperioden.

Felles plan for folkehelse og levekår i Agder er under utarbeidelse og vil bli behandlet i fylkestingene i Vest- og Aust-Agder i april 2010. Denne planen vil gi føringer for felles satsinger i Agder og særskilte satsinger i hver av fylkene.

Eksisterende festivaler i fylket er i stadig utvikling og nye tiltak kommer til. Festivalfeltet er blitt svært omfattende i Aust-Agder med over 30 festivaler og festivallignende tiltak. Hovefestivalen er i en særklasse med hensyn til størrelse og omsetning. Festivalene i fylket er i likhet med festivalene ellers i landet avhengig av sterk økonomisk styring, i tillegg til at

festivalene må tilfredsstillende publikums behov. Gjennom etablering av festivalforum og andre satsinger i Gründersenteret (tidl. Kulturfabrikken) Aust-Agder søker en, i samarbeid med festivalene, å styrke festivalkompetansen på en rekke områder.

Museumssektoren er i utvikling og omstilling. Sentralt i dette er den planlagte utbygging og ombygging av Aust-Agder kulturhistoriske senter (AAks) IKS sitt anlegg på Langsæ. Forprosjektet vil komme til behandling i fylkestinget i desember. Det har vært positive signaler fra statlig hold. Statsbudsjettet for 2010 klargjorde ikke statlig tilskuddsramme som forventet. Det må derfor nå følges aktivt opp vis a vis Kulturdepartementet både administrativt og politisk for å avklare endelig tidspunkt og omfang for statlig medfinansiering. Alle kommunene i fylket har vedtatt å delta i utbyggingen. Det arbeides nå med sikte på at prosjektet realiseres innen utgangen av 2013.

Agder folkemusikkarkiv markerer sitt tiårsjubileum i 2009 blant annet med egen cd-utgivelse. Virksomhetens omfang og omgivelsenes forventninger til virksomheten gjør at ett årsverk knyttet til driften er i minste laget.

Lov om fylkeskommuners oppgaver i folkehelsearbeidet er vedtatt og trer i kraft 1.1.2010. Fra og med 2010 vil tidligere øremerkede midler til folkehelse som var 1,6 mill. kroner i 2009 til Aust-Agder fylkeskommune inngå som del av rammeoverføringen til fylkeskommunen, som er på 1 mill. kroner i 2010. Samtidig vil nå kommunene få overtatt midler som en del av samhandlingsreformen.

Arendal kommune planlegger utbygging av et større idrettsanlegg enn fylkeskommunen for sin virksomhet i utgangspunktet trenger i tilknytning til Sam Eyde videregående skole. Anlegget vil inneholde en storhall – tre normalhaller med publikumskapasitet på 2 400, turn, tennis og treningsaktiviteter - samlet areal på 13 000 m². Kostnadsrammen antas å være ca. 260 mill. kroner. Spillemiddelendelen vil være ca. 27 mill. kroner og det forventes noe støtte fra Arendal tennisklubb og Arendal turnforening. I tillegg til å være et viktig areal for videregående skole vil anlegget være et regionalt anlegg for en rekke hallidretter. Fylkeskommunen vil legge frem egen sak for fylkestinget i desember med forslag til et fylkeskommunalt bidrag dekket av regionale utviklingsmidler.

4.6.3 Hovedtrekk

Samordningstiltak for bibliotekene

Som en videreføring av flere større samarbeidstiltak/prosjekter mellom folke-, fylkes- og universitetsbibliotekene i Aust-Agder og Vest-Agder, vil det bli søkt om statlige midler (prosjekttilskudd fra ABM-utvikling) til andre år av profileringsprosjektet "Biblioskopet". Prosjektet ble tildelt 500 000 kroner for 2009. Aust-Agders egenandel i prosjektet dekkes innen ramme for Aust-Agder bibliotek og kulturformidling (AAbk).

Bibliotekplan

Stortingsmelding nr. 23 (2008-2009), Bibliotek. Kunnskapsallmenning, møtestad og kulturarena i ei digital tid, spisser fylkeskommunenes rolle som utviklingsaktør på bibliotekfeltet. Viktige føringer fra meldingen er tatt inn i utkast til rullert kulturformidlingsplan. Følgende tiltak foreslås:

- Det bør inngås samarbeidsavtale mellom Aust-Agder fylkeskommune og ABM-utvikling for å utvikle og gjennomføre nasjonale målsettinger og satsingsområder for bibliotekområdet i Aust-Agder.

- Det skal utarbeides bibliotekplan for Aust-Agder.
- Det skal utvikles ulike typer modellbibliotek i partnerskap mellom fylkeskommunen og et utvalg kommuner.

Bibliotekplanarbeidet planlegges igangsatt i 2011. Som et forprosjekt planlegges et prosjekt med modellbibliotek i tre forskjellige kommuner. Bistand til dette utviklingsarbeidet vil gis innen rammen for AAbk. Det vil bli søkt om tilskudd fra ABM-utvikling. Det kan også være aktuelt å legge fram egen sak med tanke på fylkeskommunal innsats.

Den kulturelle skolesekken

Stortinget har vedtatt at Den kulturelle skolesekken skal utvides til å omfatte videregående skolars elever, gjennom en opptrapping fram til år 2010. Aust-Agder har hatt i gang en prøveordning fra skoleåret 2008/09, og har fått tildelt 600 000 kroner for det første skoleåret og 1 mill. kroner for 2009/10.

Kulturkort for ungdom

Kulturkort for ungdom ble satt i gang som et prøveprosjekt for ett år i 2008, med forlenget prøveperiode ut 2009. Tilbudet er markedsført som "Kulturrota". Det ble lagt fram en evaluering av prøveperioden til fylkestinget i oktober 2009. Det ble vedtatt at tilbudet skal videreføres. Det legges til grunn en budsjettramme på 550 000 kroner i nettoutgift for fylkeskommunen i 2010. Ordningen evalueres i 2010.

Kulturinstitusjoner

Aust-Agder fylkeskommune er medeier i Agder Teater, Kortfilmfestivalen i Grimstad, Sørnorsk Filmsenter, Canal Street jazz og bluesfestival og i Sørlandets Kunstmuseum. I tillegg har fylkeskommunen inngått avtale med Risør kommune om Kammermusikkfesten i Risør. Det er innarbeidet midler til disse virksomhetene i tråd med foreliggende avtaler og føringer gitt i Statsbudsjettet.

For å styrke driften i Fjæreheia, er det etablert et eget driftselskap sammen med Grimstad kommune, Agder Teater og Kastellet kultursenter. Det er innarbeidet midler over tre år til oppstart og utvikling av dette selskapet. Dette finansieres av regionale utviklingsmidler.

Større kulturarrangement/Festivaler

I 2009 ble Hovefestivalen nyetablert i Arendal og er en av de største og betydeligste rock-festivalene i Skandinavia. Festivalen har mottatt støtte fra fylkeskommunen både i 2007, 2008 og 2009. Canal Street Jazz- og Bluesfestival i Arendal markerer seg sterkt også nasjonalt. Aust-Agder fylkeskommune har gått inn på eiersiden i denne festivalen.

En har i 2009 bidratt med tilskudd til videreutvikling av flere festivaler i fylket. Denne satsingen ønskes videreført i økonomiplanperioden.

Sørnorsk Jazzsenter

Sørnorsk Jazzsenter etablerer nettverk for rytmisk musikk i samarbeid med Rock city i Vest-Agder og folkemusikkfestivalen i Telemark. Sammen skal disse bygge opp et rytmisk nettverk for å legge til rette for etablering og utvikling av forholdene for rytmisk musikk i regionen. Dette er en del av en nasjonal satsing. Sørnorsk jazzsenter mottar statstilskudd på 1,66 mill. kroner.

Museer

Konsolideringsprosessen innen museumssektoren er i godt gjenge og de fire konsoliderte museene utvikles i tråd med forutsetningene. Statstilskuddene for 2010 har moderat vekst og fylkeskommunens tilskudd reguleres av avtaler med vertskommunene. Det kan være aktuelt å justere avtalen med Setesdalskommunene om Setesdalsmuseet i planperioden. Det forutsettes også at kommunene er villige til å endre sine tilskudd.

Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS arbeider med å utvikle avtaler om samordning/samarbeid med de mange lokale museer i fylket og utvikler dessuten større utstillinger med fokus på skipsfart/kystkultur og industrihistorie. Av til sammen 11 museer har fem inngått samarbeidsavtaler med AAKs til nå. Om de øvrige ønsker å inngå avtale med AAKs er opp til det enkelte museum.

Grunnlovsjubileet 2014 - satsing i Aust-Agder

Fylkeskommunen vil som en del av sitt engasjement i markeringen av 200 år for grunnloven gi et betydelig bidrag til Næs jernverksmuseums utgivelse av biografien om Jacob Aall. Fylkestinget har vedtatt at fylkeskommunen skal bidra aktivt til denne utgivelsen ved samlet å bevilge 5 mill. kroner frem mot 2014. Bevilgningen vil bli fordelt som følger: 1,5 mill. kroner i 2010, 1 mill. kroner i 2011, 2012 og 2013, og 0,5 mill. kroner i 2014. Beløpet dekkes av regionale utviklingsmidler.

En vil komme tilbake til fylkeskommunens markering av jubileet for øvrig på et senere tidspunkt.

Kulturvern

Det er en rekke prosjekter som er i gang satt innen arbeidet med kulturminnevern. Prosjektet Gjennomgang av eldre fredningssaker startet opp i juni 2006. Det er beregnet at prosjektet vil være ferdig i løpet av sommeren 2010. Det legges opp til at prosjektet videreføres i form av et bokverk om fredete hus i Aust-Agder.

Prosjektet Arkeologiske kulturminner vil gå ut på innlasting og kvalitetsheving av data om arkeologiske kulturminner i den nasjonale databasen "Askeladden", skjøtsel og pleie av arkeologiske kulturminner, samt formidling. I tillegg er det ønskelig å slutføre innlasting av data om registrerte kulturminner i vassdrag.

Prosjektet Kulturminneløype med tema sjømerker startet opp våren 2009 i forbindelse med Kulturminneåret 2009. Første fase gikk ut på å etablere og beskrive en kulturminneløype langs kysten, der fyr og historisk interessante sjømerker er beskrevet. Kulturminneløypa ble i sommer digitalt publisert av Kulturminneåret 2009. Det legges opp til å videreføre prosjektet, med ferdigstilling sommeren 2010. I denne fasen er målet å kople den digitale løypa til mobilnettet, eventuelt GPS, slik at båtfolket får beskjed på sin mobil/GPS når de nærmer seg et av de sjømerkene som er omtalt.

Kulturhistorisk museum starter i 2010 arbeidet med en heldigitalisering av tidligere Oldsaks-samlingens arkiv i 10 fylker. Det er nødvendig å sammenstille Kulturhistorisk museums arkiv med Aust-Agder fylkeskommunes kopiarkiv for å få fylt hullene i arkivet. Regional kulturminnevernmyndighet bruker dette arkivet aktivt daglig. Kulturhistorisk museum har satt av 60 000 kroner til å arbeide med Aust-Agder i 2010. Det foreslås at Aust-Agder fylkeskommune bidrar med samme beløp. En kommer tilbake til spørsmålet om finansiering av dette.

Idrett, kulturanlegg og friluftsliv

Det legges til grunn at spillemiddeltilskuddene videreføres på samme nivå som i 2009. Det er lagt til grunn et tilskudd på 18 mill. kroner. Det legges videre til grunn et tilskudd på 1,6 mill. kroner til kulturbygg i 2010. Arbeidet med utarbeidelse av sektorplan for idrett, fysisk aktivitet, friluftsliv og folkehelse – lokale og regionale kulturbygg sluttbehandles i desember 2009.

4.6.4 Tiltak/endringer

Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS

Det avsettes ressurser i økonomiplanperioden for å følge opp fylkeskommunens kostnader i forbindelse med utbyggingen på Langsæ. I påvente av endelig statlig finansiering blir avsetningen i 2010 videreført samme på samme nivå som i 2009 med nesten 1,1 mill. kroner. Videre avsettes det 1,3 mill. kroner i 2011 og 4,5 mill. kroner i 2012 og 7,6 mill. kroner i 2013. Det er Aust-Agder kulturhistoriske senter IKS som vil være utbygger, med fylkeskommunens bygge- og eiendomstjeneste som operativ utbygger.

Konsoliderte museer

Det avsettes 100 000 kroner som ramme for en eventuell økning av tilskuddet til Setesdal museet i 2012.

Agder folkemusikkarkiv

Arkivets kostnad dekkes med 60 % av Vest-Agder og 40 % av Aust-Agder fylkeskommuner. Etablering av ny 40 % stilling ved arkivet gir merutgift for Aust-Agder på 50 000 kroner. Det legges opp til å etablere denne stillingen i 2010.

Den kulturelle skolesekken

Fra og med 2010 vil rammeoverføringen til dette formålet utgjøre 1 mill. Det foreslås en netto utgiftsøkning for fylkeskommunen på 320 000 kroner hvert år i økonomiplanperioden som inkluderer en 50 % stilling til administrasjonen av ordningen som i prøveperioden.

Sørnorsk jazzsenter

Det foreslås et tilskudd på 100 000 kroner hvorav 50 000 kroner dekkes innen rammen til AAbk.

Aust-Agder idrettskrets

Ved behandling av økonomiplan og budsjett for 2009-2012 vedtok fylkestinget opptrapping av tilskudd til Aust-Agder idrettskrets med 65 000 kroner i 2009, 130 000 kroner i 2010 og 180 000 kroner i 2011 og 2012. Det foreslås å videreføre 2009-nivået på tilskuddet som er på 1 045 000 kroner.

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å øke tilskuddet til idrettskretsen med 65 000 kroner i 2010 og 115 000 kroner hvert av årene i resten av planperioden.

Aust-Agder musikkråd

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å øke tilskuddet til Aust-Agder musikkråd med 30 000 kroner hvert av årene i planperioden.

Friluftsråd

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å øke tilskuddet til friluftsrådene med 50 øre pr. innbygger, 55 000 kroner, hvert av årene i planperioden.

Kyststier samarbeidsprosjekt

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å sette av 100 000 kroner i 2010 og 200 000 kroner i 2011 og 2012 til samarbeidsprosjekt kyststier.

4.7 Samferdsel og veg

4.7.1 Mål

Aust-Agder fylkeskommune skal

- *delta aktivt i utvikling av infrastruktur knyttet til bil, båt, bane og fly til og fra regionen,*
- *bli en god vegeier,*
- *utvikle et godt stamrutetilbud innen kollektivtransporten med en god tilbringertjeneste. Videreutvikle alternative kollektivtjenester i områder med svakt passasjergrunnlag.*

4.7.2 utfordringer

Kostnadene til kollektivtrafikk øker fortsatt mer enn den generelle kostnadsutviklingen. Dette skyldes den nye bransjeavtalen, som er inngått mellom arbeidslivspartene i rutebilnæringen. Avtalen medførte en kraftig kostnadsøkning fra 2008 til 2009 og en ytterligere kostnadsøkning fra 2009 til 2010.

Det er ikke gitt kompensasjon for bransjeavtalen fra statens side.

Kostnadsøkningen for kollektivtrafikken var en av de største økonomiske utfordringene i økonomiplanen 2009-2012. Økningen fra 2009 til 2010 representerer også en betydelig utfordring. Fylkesrådmannen kan ikke se at det er økonomisk rom for å øke rammene til kollektivtrafikk i takt med kostnadsøkningen. Det foreslås derfor tiltak som reduserer fylkeskommunens utgifter.

Stortinget har vedtatt å overføre en stor del av riksvegnettet til fylkeskommunene fra 2010. I Aust-Agder overføres ansvaret for 573 km veg fra staten til fylkeskommunen. Fra 2010 vil staten ha ansvar for E18, rv9 og rv41 i Aust-Agder. Premissene for overtakelsen av vegansvaret er gitt gjennom behandlingen i Stortinget av forvaltningsreformen, kommuneøkonomiproposisjonen og statsbudsjettet. Fylkeskommunene vil fra 2010 ha både det formelle vegeieransvaret og det økonomiske ansvaret. I budsjettet for 2010 vil en skille mellom ressurser til eksisterende og nye fylkesveger. Etter hvert som bindingene reduseres og de vedtatte prosjektene er gjennomført vil en operere med en samlet ramme til fylkesveger.

Et godt utbygd vegnett vil være rammeverket i regionen og en forutsetning for at regionen skal kunne bli en felles arbeids-, bolig- og serviceregion. Det vil være en utfordring å opprettholde kvaliteten på vegnettet i en periode med trange økonomiske rammer.

Arbeidet med å påvirke beslutningstakerne slik at E18 blir bygd ut til motorvegstandard er svært viktig. Utbyggingen av E18 gjennom Aust-Agder er godt i gang, men det vil ta tid før hele strekningen er utbedret. Når det gjelder utbygging av E18 Arendal – Tvedestrand, er det etablert en prosjektorganisasjon og planarbeidet er startet opp. Målsettingen er å ha godkjent kommunedelplan i 2011.

På jernbanesiden vil en gjennom Jernbaneforum Sør arbeide for å utvikle jernbanen mellom Oslo og Stavanger.

4.7.3 Hovedtrekk

Bussruter

Målsettingen for planperioden er i størst mulig grad å opprettholde nivået på rutetilbudet i tråd med gjeldende behov.

I fylkestingssak 33/2008 ble det vedtatt å inngå nye avtaler med nåværende selskaper fra 2009 og fram til og med 2012, med mulighet for forlengelse i ytterligere fire år. I løpet av 2010 bør det tas stilling til om avtalene skal forlenges, eller om kollektivtransporten skal konkurranseutsettes. Om det vil være lov til å forlenge avtalene vil bl.a. avhenge av innholdet i et nytt EU-direktiv som er under innføring i norsk lovverk. En konkurranseutsetting medfører tidkrevende og omfattende forberedelser.

Avtalene med selskapene medfører at overføringene fra fylkeskommunen til selskapene skal indeksreguleres basert på indekser for lønn og drivstoff, samt konsumprisindeksen. Dette medfører at endelig tilskudd for 2010 ikke blir fastsatt før indeksene foreligger tidlig høst 2010. I følge avtalene skal partene hvert år bli enige om en foreløpig justering av godtgjørelsen. I forhandlinger med selskapene er en foreløpig justering på 3,1 % lagt til grunn. Det knytter seg derfor en viss usikkerhet til størrelsen på fylkeskommunens overføringer til ruteselskapene.

Nytt elektronisk billettsystem vil bli tatt i bruk første halvår 2010. Takstsystemet vil bli lagt om i forbindelse med dette, og vil innebære endringer i takststrukturen.

Våren 2009 er det foretatt store omlegginger av rutetilbudet i østregionen. Høsten 2009 ble det gjennomført store endringer i rutetilbudet mellom Arendal og Kristiansand i forbindelse med den nye motorveien som ble åpnet i august. Endringene i østregionen medførte en effektivisering av produksjonen. Endringene mellom Arendal og Kristiansand medførte en økning av ruteproduksjonen som følge av at vegnettet som skal dekkes med bussruter er blitt utvidet. Endringene har medført bedre tilbud for et stort flertall av trafikkantene og gir et potensial for passasjerøkning. Deler av det nye ruteopplegget mellom Arendal og Kristiansand (linje 40 og linje 39) skal evalueres høsten 2010.

Fylkesrådmannen forutsetter ellers at ruteopplegget som kjøres i november 2009 i hovedsak videreføres i 2010.

Utviklings- og miljøtiltak

I henhold til avtalene med rutebilselskapene er det avsatt 1 mill. kroner i året i avtaleperioden til utviklings- og miljøtiltak innen kollektivtransporten i fylket. Dette dekkes av konsesjonskraftinntekter.

Økt tilskudd fra Areal- og transportplanprosjektet (ATP) i Kristiansandsregionen

I forbindelse med de vedtatte ruteomleggingene i Grimstad og Lillesand ble det forutsatt at prosjektet ble tilført økte ressurser fra ATP-prosjektet. ATP-prosjektet har blitt tildelt betydelige midler fra den statlige belønningsordningen. For 2010 er det forutsatt at 2 mill. kroner av disse midlene skal gå til å utvikle kollektivtilbudet i Aust-Agder. Av disse midlene er 0,8 mill. kroner bundet opp til avtalene knyttet til linje 5, mens 1,2 mill. kroner vil gå til det utvidede tilbudet som ble igangsatt høsten 2009. Det er vedtatt at det utvidede tilbudet i Grimstad og Lillesand er et prøveprosjekt som skal evalueres høsten 2010. Da vil en samtidig få avklart om prosjektet kan tilføres belønningsmidler for 2011.

Takstøkninger

Fylkestinget vedtok i økonomiplanen for 2009-2012 at takstene i 2010 justeres med 8,5 % og at takstene fra 2011 justeres årlig med 5 %. Dette er lagt til grunn for denne økonomiplanen.

Båtruter

Det er ikke foreslått endringer i båtrutetilbudet i planperioden. Avtaleperioden for bårutene i Tvedestrand er basert på tilbud som gikk ut 31.5.2009. Avtalen kan forlenges for ett år av gangen fram til 31.5.2012. Fylkesrådmannen vil vurdere om det er hensiktsmessig å inngå en lengre avtale med operatøren som kan sikre en nødvendig fornyelse av båtmateriellet.

Transporttjenesten for funksjonshemmede

Det forutsettes at tjenestetilbudet opprettholdes på dagens nivå i hele økonomiplanperioden. Dette innebærer at satsene knyttet til ordningen prisjusteres med lønns- og prisforutsetningene for kommunal sektor i statsbudsjettet.

Eksisterende fylkesveger

Fylkesvegplanen for perioden 2008–2011 ble behandlet av fylkestinget i sak 50/2007. Planen beskriver standarden på fylkesvegnettet, mål for planperioden og prioriteringer mellom prosjekter. I forbindelse med at fylkeskommunen skal overta ansvaret for øvrige riksveger foreslås det at en legger opp til å fullføre de prosjektene som er prioritert i gjeldende fylkesvegplan før en lager en felles prioriteringsplan for hele det nye fylkesvegnettet.

Fylkesvegplan, økonomiplan og årsbudsjett er sentrale styringsdokumenter for fylkesvegene. Fylkesrådmannen har lagt gjeldende fylkesvegplan til grunn ved utarbeidelsen av økonomiplan for perioden 2010-2013.

Nye fylkesveger

Aust-Agder fylkeskommune får økte inntekter med til sammen 133 mill. kroner til de nye fylkesvegene i 2010. Økningen i rammeoverføringen fordeler seg med 69,7 mill. kroner til drift og vedlikehold, 33 mill. kroner til investeringer, 21 mill. kroner i styrking av frie inntekter samt 9,5 mill. kroner i kompensasjon for merverdiavgift.

Fylkestinget vedtok i sak 30/2009 "Nye fylkesveger fra 2010. Forslag til handlingsprogram for 2010–2013" å sende forslag til handlingsprogram for de nye fylkesvegene på høring til kommunene og interesseorganisasjoner. Endelig behandling av forslaget til handlingsprogram for 2010-2013 vil skje i fylkestinget i februar 2010.

Funksjonskontrakter

All drift av fylkesvegene utføres i entrepris i henhold til en gitt standard. Aust-Agder er i denne sammenheng delt inn i fire kontraktsoner som omfatter både riks- og fylkesveger. Statens vegvesen har ansvar for å rullere kontraktene med nye anbudsrunder. Funksjonskontrakter som er fornyet de siste årene, har fått en vesentlig kostnadsøkning. Det må forventes tilsvarende kostnadsøkning på de kontraktene som skal anbudsutsettes i 2010. Bakgrunnen for at disse kontraktene får en kostnadsøkning utover den generelle prisveksten, er at entreprenørene har undervurdert kostnadene med de mengdeavhengige delene av kontraktene. Før nye avtaler inngås, vil en i samarbeid med vegkontoret vurdere ulike alternativer som kan redusere kostnadsveksten i kontraktene, samtidig som en vil vurdere hvordan risikoen i kontraktene bør fordeles mellom vegeier og entreprenør.

Bompenger

Innkreving av bompenger på E-18 i Gjerstad og Grimstad startet opp i november 2001. Fylkeskommunen har ansvar for prosjektet gjennom Aust-Agder Vegfinans AS.

Innkreving av bompenger på rv9 i Setesdal ble igangsatt i juni 2003. Fylkeskommunen har ansvar for prosjektet gjennom Setesdal Vegfinans AS.

Etter anbudskonkurranse er det fra sommeren 2009 videreført kontrakter med Agder Bomdrift AS.

For Aust-Agder Vegfinans AS var det en resultatforbedring på 1,1 %. For Setesdal Vegfinans AS var det en reduksjon i salgsinntekter i 2008 på 21,9 %. Reduksjonen skyldes nedlegging av bomstasjon i Bygland i juni 2008.

Status utbygging rv9

Arbeidene på strekningen Tveit - Krokå - Langeid er startet opp. Det forventes et par års byggetid fram til Krokå. Det arbeides med planavklaring på strekningen Krokå – Langeid. Etter at prosjektet Tveit – Langeid er ferdig, er det en usikkerhet omkring videre utbygging. I samarbeid med de berørte kommuner er arbeidet med å utarbeide en strategi for videre utbygging startet opp. Det vil de neste 10 årene bli satt av 100 mill. kroner av konsesjonskraftinntektene til utbygging. Siktemålet med disse midlene er at de skal bidra til å utløse statlige midler slik at utbyggingen kan bli gjennomført.

Øvrige samferdselsformål

Utover det som er beskrevet, drives den samlede virksomhet videre på dagens nivå, der rutesaker, tilskudd, løyver, skoleskyss og planoppgaver er en betydelig del av virksomheten. Kontakt med kollektivtransportoperatører og andre samarbeidsorganer har høy prioritet.

4.7.4 Tiltak/endringer

Drift og vedlikehold

Det er foreslått en reduksjon av rammene til drift og vedlikehold for både eksisterende og nye fylkesveger på 1 %. Til sammen gir det en innsparing på 1,2 mill. kroner.

Ny bransjeavtale og andre kostnadselementer

Kostnadene til bransjeavtalen var i 2009 7,5 mill. kroner. Det er anslått at merkostnadene til bransjeavtalen i 2010 vil koste ca. 4,3 mill. kroner i tillegg til generelle kostnadsøkning. Dette er innarbeidet i økonomiplanen.

Utgiftsreduserende tiltak

Fylkesrådmannen kan som tidligere nevnt ikke se at det er økonomisk rom for å øke rammene til kollektivtrafikk i henhold til kostnadsøkningen. Som følge av dette ser fylkesrådmannen seg derfor nødt til å foreslå flere tiltak for å kunne framlegge en økonomiplan og budsjett i balanse.

For mye utbetalt tilskudd i 2009

I forbindelse med at Nettbuss overtok Risør og Tvedestrand bilruter ble det gjennomført en ruteomlegging øst for Arendal. Ruteomleggingen medførte en innsparing i ruteproduksjonen. Deler av den innsparte ruteproduksjonen er brukt til å opprettholde og videreutvikle kollektivtilbudet langs E18 og rv420, jfr. fylkesutvalgssak 139/2009 "Forbedret kollektivtilbud

Grimstad – Kristiansand”. Redusert ruteproduksjon medfører en netto innsparing på 1,35 mill. kroner i 2009. Beløpet for 2009 motregnes mot Nettbuss sitt tilskudd i 2010.

Rutetilpasninger fra 2009

Reduserte kostnader på 1,15 mill. kroner pr. år i forbindelse med helårseffekt av de samlede endringene av ruteopplegget i 2009.

Rutejusteringer/-tilpasninger

Det legges opp til en gjennomgang av rutetilbudet i dialog med selskapene. Dersom det er tilbud som har svært lave trafikk tall vil en se på alternativ bruk av ressursene. Det forutsettes at en slik gjennomgang vil kunne medføre en innsparing på 0,5 mill. kroner i 2010 og helårseffekt resten av perioden på 1 mill. kroner. Forslag til vesentlige endringer vil bli lagt fram for fylkesutvalget til godkjenning.

Nytt billetteringssystem

I tråd med vedtak i fylkestingssak 6/2007 vil man i 2010 ta i bruk nye billetteringsmaskiner med tilhørende baksystem. Det er inngått en avtale med Agder Kollektivtransport AS om felles drift av billettsystemene i begge Agderfylkene. I økonomiplanen for 2009–2012 ble det opplyst at det er knyttet stor usikkerhet til kostnaden for nytt billetteringssystem. Den årlige driftskostnaden vil første året være 1,9 mill kroner og 2,5 mill kroner for de følgende år. De økte kostnadene foreslås innarbeidet med 535 000 kroner i 2010 og i overkant av 1 mill. kroner i resten av planperioden.

Nytt takstregulativ/gjennomgang av takstsystem

I forbindelse med nytt billetteringssystem arbeides det med et nytt takstsystem. Takstsoner og takstprodukter vil bli vurdert i denne sammenheng. En tar sikte på mest mulig harmonisering med takstsystemene i Vest-Agder. Det vil bli foretatt en helhetlig gjennomgang av korttyper og rabatter. Det forutsettes at dette kan gi en inntektsøkning på 1 mill. kroner i 2010. I den forbindelse vil en vurdere studentrabatten på enkeltbilletter. Helårsvirkning for resten av planperioden utgjør 2 mill. kroner. Forslag til nytt takstsystem vil bli lagt fram som egen sak.

Kollektivtilbud i distriktene 2009 - 2012

Ved behandlingen av økonomiplan og budsjett for 2009 vedtok fylkestinget å opprettholde tilbudet med togtaxi til Vegårshei stasjon. For 2009 er det gitt statstilskudd til tiltaket fra Samferdselsdepartementets forsøksordning for kollektivtransport i distriktene. Tiltak innenfor denne ordningen krever minst 50 % lokal egenandel. En videreføring av tilbudet vil fortsatt kreve et betydelig tilskudd fra fylkeskommunen. Tilskuddsandelen pr. passasjer var i 2008 295 kroner. Det er grunn til å anta at det må påregnes behov for tilsvarende beløp fremover dersom takstene ikke økes vesentlig. Med de mange utfordringene fylkeskommunen har innen kollektivtrafikken mener fylkesrådmannen det ikke kan forsvares å videreføre tilbudet. Fylkesrådmannen vil legge frem egen sak til fylkesutvalget hvor ordningen vil bli foreslått nedlagt. På dette grunnlag er det ikke avsatt midler til videreføring av ordningen i 2010.

De tradisjonelle togbussene mellom Risør og Gjerstad stasjon ble lagt ned fra 2009. I forbindelse med behandlingen av tilskuddsavtalene med busselskapene for 2009 vedtok fylkesutvalget at det skulle utredes en alternativ organisering av togbusstilbudet til Gjerstad stasjon fra Risør. I praksis vil dette si at en har vurdert et eget togtaxitilbud. Arbeidet er startet opp, men en har ikke funnet frem til en endelig løsning ennå. Det er grunn til å anta at det er behov for et større tilskuddsbeløp på denne strekningen enn til Vegårshei siden avstanden er ca. 7 km lengre, mens trafikkgrunnlaget er i samme størrelsesorden. Fylkesrådmannen mener

en bør se tilbudet til Vegårshei og Risør samlet, og vil ut fra dette legge frem en samlet sak for fylkesutvalget hvor tilbudet til Vegårshei avvikles og at en ikke utreder togtaxi for Risør videre.

Tilbringertjeneste Vegårshei stasjon/togtaxi

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å bevilge 250 000 kroner til å opprettholde tilbudet til Vegårshei stasjon i 2010.

Bemanning Arendal stasjon

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget å sette av 200 000 kroner til bemanning ved Arendal stasjon i 2010 og 2011.

Takstøkninger

Fylkestinget vedtok i økonomiplanen for 2009-2012 at takstene i 2010 justeres med 8,5 % og at takstene fra 2011 justeres årlig med 5 %. Dette er lagt til grunn for denne økonomiplanen.

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget redusert takstøkning for periodekort, ungdomskort og studentkort til 2,5 % for hvert av årene i planperioden, 2,1 mill. kroner.

4.8 Næring

4.8.1 Mål

Aust-Agder fylkeskommune skal

- *legge forholdene til rette for økt verdiskapning ved å stimulere til nyetableringer og iverksettelse av tiltak som kan bidra til nyetablering, videreutvikling og styrking av eksisterende næringsliv*
- *samarbeide tett og aktivt med de ulike aktører som bidrar til næringsutvikling i fylket og regionene gjennom planmessige og samordnende strategier og tiltak.*

Fylkeskommunens hovedoppgave innen næringssektoren er å være pådriver og tilrettelegger for næringsutvikling i hele fylket, med utgangspunkt i fylkesplanens handlingsprogram og årlig disponible virkemidler til regional- og næringsutvikling.

Etter en periode med mangel på arbeidskraft i flere bransjer er en nå i en situasjon hvor arbeidsledigheten er økende. Denne utviklingen vil trolig fortsette i 2010. Den teknologiske utviklingen blir stadig mer avansert og utskifting av produkter skjer raskere enn før. Dette stiller nye krav til utvikling, nyskaping og høyere kompetanse både hos ledelse og arbeidstakere. Samtidig gir denne utviklingen også muligheter for nye næringer.

I dag ligger Aust-Agder høyt på statistikken når det gjelder antall personer som mottar en eller annen form for helse relatert ytelse. Det er en utfordring å få deler av denne gruppen over i det ordinære arbeidsmarkedet, både i forhold til næringslivets behov for arbeidskraft og i forhold til velvære og trivsel for den enkelte.

Blant utfordringene kan nevnes:

- Internasjonal finanskriser med "kapitaltørke" og nedgang i innlands- og utenlands etterspørsel.
- Store utfordringer for særlig konjunkturfølsomme næringer; eksempelvis fritidsbåtbransjen og bygge- og anleggsbransjen.
- Fortsatt mangel på arbeidskraft innen noen områder og utfordringer knyttet til dette, samtidig som det er økende ledighet innen andre områder.
- Opprettholde bosettingen i alle deler av fylket (stedsutvikling, næringsutvikling og befolkningsutvikling).
- Noen bedrifter produserer fremdeles for fullt pga. store ordreserver, men samtidig er det svært viktig at bedriftene er utviklingsorientert og innovative.
- Antall nyetableringer i fylket er kraftig redusert, samtidig som antall konkurser har økt.

4.8.2 Hovedtrekk

Olje/gass- og offshore relaterte virksomheter har et fortsatt høyt produksjonsnivå i 2009 på grunn av store langsiktige ordreserver. Også en del av disse bedriftene har nå redusert virksomheten noe. Maritim sektor og olje-/gassrelaterte virksomheter i Aust-Agder har hatt store ordreserver for 2009 og 2010, men melder nå inn usikkerhet mot 2011 fordi reservene avtar i takt med varierende etterspørsel, konjunkturforhold og investeringer internasjonalt. I Aust-Agder er det mange små og mellomstore bedrifter og få av tunge industribedrifter. Fylket har sterke bedriftsmiljøer innen shipping, maritim sektor, IKT og høyteknologiske utviklingsbedrifter.

Tilskudd til næringsformål finansieres av konsesjonskraftinntekter og statlige tilskudd. Størrelsen på disponible midler for 2010 er på 46,2 mill. kroner i konsesjonskraftmidler og statlige KRD-midler på 30,09 mill. kroner.

4.8.3 Tiltak/endringer

I økonomiplanens kap. 5 framkommer fylkesplanens handlingsprogram, som viser fylkesrådmannens forslag til disponering av midlene til næringsutvikling. Nedenfor omtales noen av tiltakene.

Behov for nyskaping og omstilling i næringslivet er økende, og det er derfor viktig med tiltak som stimulerer til dette. Et kontinuerlig etablerertilbud, som bidrar til nyskaping og nyetableringer på litt lengre sikt, er et viktig bidrag til denne fornyelsen. Denne innsatsen vil videreføres i regi av vårt regionale Gründersenter (tidl. Kulturfabrikken).

Gründersenteret skal bidra til å realisere ideer gjennom prosjekt- og nettverksarbeid i grenseflaten mellom kultur, næringsliv, kapital, FoU og offentlig virksomhet, hvor målet er å bidra til økt verdiskaping gjennom kulturinnovasjon. Formålet er å etablere levedyktige bedrifter innen feltet og bidra til styrket bostedskvalitet og stedsutvikling lokalt og regionalt i tillegg til å utvikle kunst- og kulturfeltet regionalt.

Ett av målene i fylkesplanen er å bygge ut en god infrastruktur for elektroniske informasjonsnett. Innkjøp av bredbånd og målet om den digitale allemannsretten er i hovedsak nådd i Agder. Prosjektet "Digitale Distrikts Agder" er i en driftsfase hvor en viktig oppgave er å følge opp kontrakten med leverandøren.

Når det gjelder mobildekning i kommunene, er det så langt gjennomført en grundig kartlegging i alle kommunene i de to fylkene. Det planlegges oppstart av et hovedprosjekt dersom man får statlig medfinansiering av prosjektet. Prosjektet er nærmere omtalt i felles handlingsprogram, kap. 5.

I Norges Forskningsråds satsing på innovasjon i norske regioner *Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI)*, er det overordnede målet å fremme kunnskapsutvikling, innovasjon og verdiskaping. Dette skjer gjennom regional samhandling og en forsterket FoU-innsats i og for regionene. De mest sentrale aktørene i VRI er: Det regionale partnerskapet, FoU-institusjoner og bedrifter og bedriftsnettverk. Det arbeides med fire utvalgte satsinger: kultur- og opplevelsesnæringene, IKT-næringen, prosessindustrien og olje- & gassleverandørnæringen, samt energi. Søknad for neste programperiode vil bli utarbeidet i løpet av 2010.

Som en del av forvaltningsreformen opprettes det regionale forskningsfond fra og med 2010. Dette arbeidet ble påbegynt i 2009, og Aust- og Vest-Agder utgjør en av syv fondsregioner. Målsetningen for fondet er:

- å styrke forskning for regional innovasjon og regional utvikling,
- å mobilisere til økt FoU-innsats i regionene,
- å bidra til økt forskningskvalitet og utvikling av gode og konkurransedyktige FoU-miljøer i regionene,
- å skape utviklings- og læringsarenaer der regionale erfaringer kan drøftes i forhold til nasjonal og internasjonal kunnskap og aktiviteter,
- å sørge for tett samspill mellom aktiviteter i regionene og deres relasjoner til andre nasjonale og internasjonale programmer og aktiviteter.

Det fremmes en egen sak for fylkestinget desember 2009 vedrørende samarbeidsavtaler (mellom Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner, samt mellom fylkeskommunene og Norges Forskningsråd), valgkomité for styrerepresentanter, samt bestillingsbrev til styret.

Videre samarbeider Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner gjennom felles handlingsprogram, sammen med bl.a. Havforskningsinstituttet i Arendal om et 5-årig rammeprogram for marin verdiskaping. Målet er å øke kunnskapen om de marine verdier, etablere nye næringer og styrke ekisterende ved å bidra til en aktiv forvaltning av de marine ressursene innenfor en bærekraftig ramme.

Fylkeskommunen ser det som viktig å bidra til videreutvikling av regionale innovasjonssystemer for å øke innovasjonsevnen i næringslivet og samarbeider med flere aktører om dette. I tillegg til Innovasjon Norge er Coventure i Grimstad og Sørlandets kunnskapspark i Kristiansand viktig aktører og samarbeidspartnere.

Reiseliv er et viktig satsingsområde i Aust-Agder, hvor både infrastruktur og bransjerettede tiltak er nødvendig for helheten. Fylkeskommunens satsing for perioden 2006 – 2010 er samlet i en felles reiselivsstrategi med Vest-Agder fylkeskommune. Et tiltak er etablering av Visit Sørlandet AS, der målsettingen er å styrke organiseringen av fellesoppgaver innenfor reiselivet i landsdelen, samt arbeide for å markedsføre landsdelen som et felles reisemål.

4.9 Investering og finansiering

Tabellen som følger viser fylkesrådmannens forslag til investeringsbudsjett. Bevilgningene for 2010 er bindende, mens bevilgningene for resterende år kan justeres i senere økonomiplaner og budsjett.

I tabellen nedenfor er det gitt en oversikt over brutto utgifter til de ulike investeringsprosjektene i planperioden.

Prosjekt	Totalt 2010-2013	2010	2011	2012	2013
Egenkapitalinnskudd, KLP	3 600	900	900	900	900
Opprustning eldre videregående skoler	32 300	7 600	7 700	7 000	10 000
Sam Eyde videregående skole	538 500	80 000	250 000	105 000	103 500
Grunnlagsinvesteringer Sam Eyde vgs	54 000	18 500	20 000	15 500	
Billettering	8 500	8 500			
Fylkesveger, TS-tiltak, etterslep m.m	16 000	4 000	4 000	4 000	4 000
Fylkesveger større inv. prosjekter	49 000	11 000	16 000	11 000	11 000
Nye fylkesveger	192 000	48 000	48 000	48 000	48 000
Avsetn. bundet investeringsfond fylkesveger	36 000	9 000	9 000	9 000	9 000
Sum inv. i anleggsmidler	929 900	187 500	355 600	200 400	186 400

4.9.1 Omtale av de enkelte prosjekter

Nedenfor gis det en nærmere omtale av de investeringsprosjekter fylkesrådmannen foreslår realisert i planperioden.

Egenkapitalinnskudd i KLP

Som et ledd i styrkingen av Kommunal Landspensjonskasses (KLP) soliditet har KLP de senere årene krevd inn egenkapitalinnskudd. Egenkapitalinnskuddet for 2010 er fra KLPs side oppgitt til å være om lag 0,9 mill. kroner. Dette beløpet er innarbeidet for hele økonomiplanperioden. Bevilgningen budsjetteres under ansvar 900 felles inntekter og utgifter, tjeneste 940 øvrig økonomiforvaltning. Beløpet foreslås frigitt i denne saken.

Opprustning av eldre videregående skoler

Aust-Agder fylkeskommune har behov for å gjøre en rekke opprustningsarbeid ved flere skoler. Det gjelder særlig Blakstad videregående skole, Arendal videregående skole, avdeling Tyholmen og Tvedestrand videregående skole, avdeling Holt.

Fylkesutvalget behandlet i sak 30/2008 plan for opprustning av eldre videregående skoler. Planen legger opp til å bruke 5 mill. kroner i 2008 og 10 mill. kroner resten av årene i økonomiplanperioden 2008–2011. Enkelte av prosjektene som følger av planen er forsert og noen er gjennomført ved hjelp av andre midler. Planen ble derfor revidert i fylkesutvalgssak 134/2009 Opprustning eldre videregående skoler. Ny vurdering av gjennomføring av prosjekter og kostnadsanslagene knyttet til disse. Av vedtaket i denne saken følger det at planen utvides med ett år og endringene innarbeides i økonomiplan 2010-2013. Videre er det

en forutsetning at planen vurderes årlig i forbindelse med utarbeidelse av økonomiplan og budsjett.

Av vedtaket i fylkesutvalgssak 134/2009 fremgår følgende disponering av midler i 2010:

- Arendal videregående skole, avd. Tyholmen. Innredning loft og universell utforming, 3,8 mill. kroner. Prosjektet startet opp høsten 2009. Samlet ramme for prosjektet er på 11,9 mill. kroner.
- Tvedestrand videregående skole, avd. Holt. Ombygging av lærerbolig til bruk som undervisningslokaler for alternativ opplæring. Arbeidene beregnes ferdigstilt til skolestart høsten 2010. Samlet ramme for prosjektet er på 3,8 mill. kroner.

Bevilgningen budsjetteres under ansvar 512 bygge- og eiendomstjenesten, tjeneste 200 ordinær undervisning. Beløpet foreslås frigitt.

Sam Eyde videregående skole

Fylkestinget behandlet i sak 5/2009 bygging av ny videregående skole i Arendal – forprosjekt og vedtok følgende:

1. *Forprosjekt for bygging av ny videregående skole i Arendal med et samlet brutto areal på 18 000 m² for 1082 elever godkjennes. Økningen i antall elevplasser knyttes ikke opp til noe særskilt programområde på nåværende tidspunkt. Ved en senere fordeling av elevplassene, skal det legges til grunn at disse ikke fører til reduksjoner ved andre videregående skoler i fylket.*
2. *Inkludert i arealene er det beregnet et samlet utleieareal til opplæringskontorer på 439 m². Det inngås langsiktig utleieavtale med opplæringskontorene i god tid forut for byggestart.*
3. *Brutto investeringsramme for byggeprosjektet settes til 570 mill. kroner. I dette beløpet ligger tomte- og byggekostnader, utgifter til undervisningsutstyr og kunstnerisk utsmykking.*
4. *Avtale om kostnadsdeling for grunn- og utenomhusarbeider mellom Aust-Agder fylkeskommune og Arendal kommune, datert 20.3.2009 godkjennes. Kostnadsrammen fastsettes til 70 mill. kroner.*
5. *Fylkesutvalget gis fullmakt til å inngå avtale med Arendal kommune om kjøp av tomtegrunn til ny videregående skole, begrenset oppad til 40 000m² for å sikre tilstrekkelig areal for fremtidig utvikling.*

I fylkestingssak 17/2009 ny videregående skole i Arendal – forslag til navn, fikk skolen navnet Sam Eyde videregående skole.

Detaljprosjektering er i gang og anbudsutsendelse for oppføring av ny videregående skole i Arendal er planlagt til desember 2009.

I den totale kostnadsrammen på 570 mill. kroner ligger tomte- og byggekostnader, utgifter til undervisningsutstyr og kunstnerisk utsmykking. I tillegg kommer kostnader for grunn- og utenomhusarbeider i henhold til avtale med Arendal kommune.

Det er tidligere bevilget 31,5 mill. kroner til arbeidene med ny videregående skole. Resterende beløp på 538,5 mill. kroner foreslås innarbeidet i økonomiplan for 2010-2013 med 80 mill. kroner i 2010, 250 mill. kroner i 2011, 105 mill. kroner i 2012 og 103,5 mill. kroner i 2013.

Prosjektet budsjetteres under ansvar 512 bygg- og eiendomstjenesten, tjeneste 200 ordinær undervisning. Beløpet på 80 mill. kroner foreslås frigitt i denne saken.

Grunnlagsinvesteringer Sam Eyde videregående skole

Det følger av vedtaket i fylkestingssak 5/2009 bygging av ny videregående skole i Arendal – forprosjekt at det inngås avtale om kostnadsdeling for grunn- og utenomhusarbeider mellom Aust-Agder fylkeskommune og Arendal kommune med en kostnadsramme på 70 mill. kroner.

Arbeidene er i full gang med tomteplaneringer og ombygging av fv 176 og det er bevilget 16 mill. kroner til disse arbeidene i 2009. Resterende beløp innarbeides i økonomiplanen med 18,5 mill. kroner i 2010, 20 mill. kroner i 2011 og 15,5 mill. kroner i 2012.

Prosjektet budsjetteres under ansvar 512 bygge- og eiendomstjenesten, tjeneste 200 ordinær undervisning. Beløpet på 18,5 mill. kroner foreslås frigitt i denne saken.

Billettering

I økonomiplanen for 2008–2012 ble det for 2008 innarbeidet 11 mill. kroner til anskaffelse av nytt billetteringssystem i kollektivsektoren. Det er tidligere varslet at anskaffelseskostnaden vil bli større. Anskaffelsen har vært ute på anbud og anskaffelsesprisen vil bli rundt 19 mill. kroner. En har lagt til grunn en låneramme på 19,5 mill. kroner i denne saken. Det er ut fra dette innarbeidet ytterligere 8,5 mill. kroner i 2010. Beløpet foreslås frigitt i denne saken.

Fylkesveger, TS-tiltak, etterslep m.m.

I økonomiplanen for 2009-2012 ble det innarbeidet til sammen 4,0 mill. kroner hvert år til mindre trafikksikkerhetstiltak, etterslep, trafikksikring m.m. Beløpet var delt i to poster med 1,5 mill. kroner til TS-tiltak og 2,5 mill. kroner til etterslep, trafikksikring m.m. Erfaring har vist at det er lite hensiktsmessig å ha to mindre budsjettposter med til dels samme innretning. En ønsker å se midlene i sammenheng og benytte dem der det er behov for strakstiltak eller mindre tiltak. Trafikksikkerhetstiltak gjelder sikring av skoleveger og andre mindre trafikksikkerhetstiltak som krysningspunkter for myke trafikanter, belysning, humper, fortau. Etter-slepstiltak kan dreie seg om mindre utbedringer som krever reinvesteringer som utbedring av vegfundament og dekke, rekkverk, fjerning av sikthindre, punktvisse utbedringer av veg osv.

Tiltakene rapporteres underveis i tertialrapportene og endelig i årsrapporten. Beløpet er budsjettert under ansvar 410 fylkesvegsjef, tjeneste 551 trafikksikkerhets- og miljøtiltak. Beløpet foreslås frigitt i denne saken.

Fylkesveger, større investeringsprosjekt

Det foreslås å videreføre det samlede investeringsnivået som ble vedtatt for planperioden 2009-2012, som er på 10 mill. kroner pr. år. Videre foreslås overført 1 mill. kroner i planleggingsmidler som tidligere er budsjettert i driftsregnskapet. Etter gjeldende regnskapsregler skal også disse utgiftene føres i investeringsregnskapet.

I økonomiplanen for 2009-2012 var det avsatt 15 mill. kroner til større investeringsprosjekter på fylkesveger i 2010. Det foreslås nå at det settes av 10 mill. kroner i 2010 og at 5 mill. kroner overføres til 2011. Dette har sammenheng med at anleggsstart for prosjektet Fv192/201 Færvik – Sandum først blir høsten 2010.

I samsvar med vedtatt prioritering i fylkesvegplanen vil det bli arbeidet med følgende prosjekt:

Fv 192/201 Færvik – Sandum – Hove (Arendal). Det arbeides med reguleringsplan for prosjektet. Planprosessen går som planlagt og det tas sikte på å ha ferdig reguleringsplan i februar 2010. Arbeidet med byggeplan pågår parallelt. I fylkesvegplanen er antatt kostnad til dette prosjektet på 20 mill. kroner, men dette er foreløpig usikkert inntil godkjent reguleringsplan foreligger og endelige kostnadsoverslag er utarbeidet. Total kostnad vil blant annet avhenge av tiltakets lengde. Forventet anleggsstart vil være 2. halvår 2010.

Fv 47 Langemyr – Molland, del 2 (Grimstad). Gang- og sykkelveg. Parsellen starter i kryss til Bibelskolen (der parsell 1 slutter) og går fram til rundkjøring Østerhus. Parsellens lengde er 550 meter. Reguleringsplanen er godkjent og grunnerverv er gjort. Anbudsgrunnlag er ferdig til utsendelse. Forventet ferdigstilling er i 2010. Prosjektet vil ha en kostnadsramme på 7,0 mill. kroner. Prosjektet benytter midler tildelt i 2008-2009.

Fv 176 Rundkjøring Myra. Iht. fylkesvegplanen skal det etableres rundkjøring på fv 176 Myra før 2012. Det foreligger vedtatt reguleringsplan. Det foreslås bygging høsten 2010. Kostnadene er foreløpig anslått til 3 mill. kroner.

Beløpet er budsjettet under ansvar 410 fylkesvegsjef, tjeneste 550 fylkesveger. Beløpet frigis i forbindelse med behandling av oppstartmelding for de ulike prosjektene.

Nye fylkesveger

Fylkestinget vedtok i sak 30/2009 "Nye fylkesveger fra 2010. Forslag til handlingsprogram for 2010–2013" å sende forslag til handlingsprogram for de nye fylkesvegene på høring til kommunene og interesseorganisasjoner. Endelig behandling av forslaget til handlingsprogram for 2010-2013 vil først skje i fylkestinget i februar 2010.

Forslaget til handlingsprogram bygde på de økonomiske rammene som var lagt til grunn i Kommuneproposisjonen for 2010. I forslag til statsbudsjett er rammene til investering redusert med 8 mill. kroner. I forslaget til handlingsprogram er prosjektene listet i prioritert rekkefølge. Konsekvensen av reduserte rammer er at ikke alle prosjektene kan gjennomføres i planperioden som foreslått i handlingsprogrammet.

Det er to investeringsprosjekter som det er behov for å videreføre før handlingsprogrammet er vedtatt i februar 2010. Gang- og sykkelvegtiltak:

- rv420 Strømmen – His (Arendal),
- Sykkkelby Grimstad (Grooseveien).

Rentekompensasjonsordning

Gjennom forvaltningsreformen er det opprettet en ordning med rentekompensasjon. Ordningen skal bidra til å løse utfordringer knyttet til gjennomføring av investeringstiltak på fylkesvegnettet eller i kollektivtransporten. Ordningen innebærer at fylkeskommunene med

utgangspunkt i tiltak som er vedtatt, kan søke om rentekompensasjon. Rentekompensasjonen er ikke avhengig av at en tar opp lån. Ordningen omfatter både eksisterende og nye fylkesveger. Rammene for rentekompensasjonsordningen er fordelt mellom fylkeskommunene og det er avsatt 52 mill. kroner til Aust-Agder. Søknad om utbetaling skjer innenfor godkjent planramme og på grunnlag av faktisk forbruk budsjettåret for prosjekter som inngår i ordningen. Det vil ta noe tid før ordningen er innfaset. For 2010 er søknadsfristen 15.12.2009. Det vil bli lagt frem egen sak om dette.

Infrastrukturfond

For at fylkeskommunen skal ha et økonomisk handlingsrom som ny og større vegeier, foreslås det å opprette et infrastrukturfond der det avsettes midler fra investeringsrammen for å kunne møte utforutsette investeringsbehov og store fremtidige investeringsbehov. Det foreslås å avsette 9 mill. kroner årlig fra investeringer fylkesveger.

4.9.2 Samlede utgifter og finansiering i planperioden

I budsjettforskriftene er det krav om å vise oversikt over finansieringsbehov og finansiering for inneværende og foregående budsjettår, samt sist avlagte regnskap for investeringer. Dette er vist i tabellen som følger. Oppsettet følger forskriftenes bestemmelser, men i tillegg har en ført opp tilsvarende beløp for resten av økonomiplanperioden.

Investeringer (løpende priser, hele 1.000 kroner)	Regnskap 2008	Budsjett 2009	Budsjett 2010	Økonomiplan		
				2011	2012	2013
Investeringer i anleggsmidler	40 144	21 900	178 500	346 600	191 400	177 400
Utlån og forskuttering	15 156					
Avdrag på lån	24 438	7 500	8 800	8 800	8 800	8 800
Avsetninger	23 986		9 000	9 000	9 000	9 000
Årets finansieringsbehov	103 724	29 400	196 300	364 400	209 200	195 200
Finansiert slik:						
Bruk av lånemidler	43 436	17 300	104 580	215 660	98 900	103 600
Inntekter fra salg av anleggsmidler	11 628					
Tilskudd til investeringer						
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	8 857	7 500	8 800	8 800	8 800	8 800
Andre inntekter						
Sum ekstern finansiering	63 921	24 800	113 380	224 460	107 700	112 400
Overf. fra driftsbudsjettet (bl.a. mva komp)	11 882	3 600	25 920	52 940	24 500	25 800
Overf. fra driftsbudsj., rammetilskudd veginv.			57 000	57 000	57 000	57 000
Bruk av avsetninger	27 921	1 000		30 000	20 000	
Sum finansiering	103 724	29 400	196 300	364 400	209 200	195 200
Udekket/udisponert	-	-	-	-	-	-

En legger opp til å kunne finansiere 50 mill. kroner av byggingen av ny videregående skole i Arendal med egenkapital. I beregningene ovenfor har en lagt til grunn bruk av 30 mill. kroner i 2011 og 20 mill. kroner i 2012.

Avdragstid

For låneopptak i perioden 2010-2013 har en lagt til grunn en avdragsprofil i henhold til tidligere vedtak. En foreslår som tiltak at avdragstiden for Sam Eyde videregående skole innarbeides med 40 års avdragstid. Annen investering i bygningsmasse, samt investering i veg, er i samsvar med fylkestingets tidligere vedtak innarbeidet med 20 års avdragstid. Investering i billetteringssystem er innarbeidet med 10 års avdragstid.

Utlån og forskuttering, samt mottatte avdrag på utlån og refusjoner, gjelder lån til videre utlån.

4.9.3 Finansiering av prosjektene i 2010

Tabellen viser finansieringen av de prosjektene som er ført opp med bevilgninger i 2010

Finansiering 2010 (løpende priser, beløp i hele 1.000 kroner)	Eksterne lånemidler	Bruk av fond	Drifts- midler	Eksterne tilskudd	Sum
Egenkapitalinnskudd, KLP			900		900
Opprustning eldre videregående skoler	6 080		1 520		7 600
Sam Eyde videregående skole	64 000		16 000		80 000
Billettering	6 800		1 700		8 500
Grunnlagsinvesteringer Sam Eyde	14 800		3 700		18 500
Fylkesveger, TS-tiltak, etterslep m.m	3 700		300		4 000
Fylkesveger større inv. prosjekter	9 200		1 800		11 000
Nye fylkesveger			48 000		48 000
Avsetn. bundet investeringsfond fylkesveger			9 000		9 000
Sum investeringer	104 580	-	82 920	-	187 500

4.9.4 Nøkkeltall

Tabellen under viser enkelte nøkkeltall for fylkeskommunens økonomi.

År	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Andel investeringer (%) dekket av driftsmidler	20,6	43,7	44,2	39,4	50,6	44,5
Total lånegjeld pr. 31.12. i mill. kroner	473,6	508,9	575,9	751,2	803,8	856,2
Total lånegjeld pr. 31.12. i mill. kr. ekskl. lån til videreutlån	379,9	418,2	494,0	678,1	739,5	800,7
Lånegjeld pr. innbygger i kroner	4 411	4 716	5 249	6 782	7 189	7 584
Lånegjeld pr. innbygger i kroner ekskl. lån til videreutlån	3 538	3 876	4 502	6 122	6 614	7 092
Garantiforpliktelser pr. 31.12. i mill. kroner	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Driftsfinansiering av investeringer er inntekter fra merverdiavgiftskompensasjon for utgifter i investeringsregnskape og midler fra ubundet investeringsfond. Videre mottar en via rammetilskuddet midler til investering i fylkesveger som følge av forvaltningsreformen.

Det fremgår av tabellen at lånegjelden øker betydelig i perioden. Dette har sammenheng med bygging av Sam Eyde videregående skole i Arendal. Lånegjelden pr. innbygger stiger tilsvarende. Aust-Agder fylkeskommuner har de senere årene hatt er lånegjeld pr. innbygger under gjennomsnittet av fylkeskommunene. I løpet av økonomiplanperioden vil lånegjelden pr. innbygger stige betydelig og Aust-Agder fylkeskommune vil få en lånegjeld pr. innbygger betydelig over gjennomsnittet. I 2008 var gjennomsnittet for fylkeskommunene 5 436 kroner inkl. lån til videre utlån.

Lån til videre utlån gjelder Aust-Agder Vegfinans AS, Setesdal Vegfinans AS, Kollektiv-terminalen as og Fylkeshuset AS.

Garantiforpliktelsene gjelder garanti for Agder Teater. Denne garantiforpliktelsen opphører 1.12.2009.

5. FYLKESPLANENS HANDLINGSPROGRAM

Handlingsprogrammet viser føringer og prioriteringer for de regionale utviklingsmidlene fra Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) og fylkeskommunens konsesjonskraftinntekter. I likhet med årene 2007, 2008 og 2009, er det også for 2010 utarbeidet et felles handlingsprogram for Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner. Målsettingen med et fellesprogram er å sette fokus på de mange felles prosjekter og tiltak på Agder. Fellesprogrammet utgjør en del av fylkesplanens handlingsprogram.

5.1 Nasjonale føringer for bruk av KRD-midler

Fylkeskommunen skal som regional utviklingsaktør forvalte midler til regional utvikling i forpliktende partnerskap med næringslivet, virkemiddelaktørene, private organisasjoner, utdanningsinstitusjoner og kommuner. I KRDs orienteringsbrev datert 13. oktober 2010, skriver regjeringen at den i statsbudsjettet for 2009 viderefører distriktsløftet som ble lovet i Soria Moria-erklæringen og som er konkretisert i St.meld. nr. 25 (2008-2009) om distrikts- og regionalpolitikken "Lokal vekstkraft og framtidstru".

Følgende prioriteringer er sentrale i budsjettet for 2010:

- Økning i regionale utviklingsmidler til fylkeskommunene, medregnet økte midler til fylkene som ligger helt eller delvis utenfor virkeområdet og økte midler til NyVekst og kommunale næringsfond.
- Ny satsing for lokal samfunnsutvikling i kommunene.
- Nytt program for å stimulere til bolyst i distriktene.
- Støtte til investeringsstønad for å modernisere og styrke dagligvarebutikker i distriktene.

Til grunn for sin overordnede distrikts- og regionalpolitikk legger regjeringen til grunn at alle skal ha frihet til å bosette seg der de ønsker og å utløse verdiskapningspotensialet i alle deler av landet. Midlene skal medvirke til å styrke verdiskapningen i næringsmiljøer og til å utvikle attraktive arbeidsplasser som fremmer innovasjon, omstilling og nyetableringer. Midlene skal også medvirke til utvikling av lokal infrastruktur, kompetanse og attraktive steder.

Kommunal- og regionaldepartementet skriver videre at regjeringen har som mål at flere kvinner skal bli entreprenører, og at kvinnedelen blant nye entreprenører skal være minst 40 prosent innen 2013. Kommunaldepartementet viser til at kvinner og unge er viktige ressurser i arbeidet med regional utvikling og oppfordrer derfor fylkeskommunene til å medvirke til at disse målgruppene i økende grad blir prioritert. Departementet oppfordrer fylkeskommunene til å fastsette måltall for kvinner innenfor næringsrettede tiltak.

Andre satsingsområder som Kommunal- og regionaldepartementet trekker frem er internasjonalt arbeid, MERKUR (kompetansetilbud til bokhandlere i distriktene), Verdiskapingsprogram for naturarven, Ungt Entreprenørskap, Kultur og næring piloter, småsamfunnsatsingen og BLEST (Husbanken – synliggjøring av gode stedsutviklingsprosjekter).

Foreløpig ramme for distrikts- og regionalpolitiske virkemidler på statsbudsjettet i 2010 er om lag 2,68 mrd. kroner. Tilskuddet til Aust-Agder fylkeskommune er 30,09 mill. kroner; hvorav 23,52 mill. kroner er gitt etter objektive kriterier og 6,57 mill. kroner er fordelt etter skjønn. I

tillegg er det sjablonmessig satt av 2,5 mill. kroner til Aust-Agders mulige deltakelse i det grenseregionale samarbeidet Kattegat-Skagerrak (KASK).

KRDs retningslinjer for bruk av virkemidler tilsier at bedrifter som mottar støtte må ligge innenfor det geografiske virkeområdet for bedriftsrettede virkemidler, mens ved virkemidler av tilretteleggende karakter er fylkeskommunene gitt et langt større handlingsrom.

5.2 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift

Regjeringen har foreslått en total bevilgning på 674,4 mill. kroner til dette formålet for 2010. Det er en økning fra 2009. Departementet vil komme tilbake til en fylkesvis fordeling av rammen ved årsskiftet. Som i 2007, 2008 og 2009, vil det oppstå et restbeløp på grunn av endringer i beregningsgrunlaget for differensiert arbeidsgiveravgift. Disse midlene skal prioriteres til videreutbygging av bredbånd innenfor det distriktspolitiske virkeområdet. Etter avtale med departementet kan en benytte midlene til andre infrastruktur- og næringstiltak innenfor virkeområdet.

Både i 2008 og 2009 har fylkeskommunen mottatt tilskudd som skal anvendes til å bedre mobildekningen i distriktene. Midlene er ennå ikke brukt og vil bli overført til 2010. En legger opp til å bruke midlene som vil bli bevilget på statsbudsjettet for 2010 til samme formål.

5.3 Regionale føringer. Bruk av konsesjonskraftinntekter

Fylkesplanen for 2004–2007, som er videreført til 2010, gir de viktigste regionale føringene for bruk av regional- og distriktspolitiske virkemidler. Samarbeidsaktørene er invitert til å komme med innspill til handlingsprogrammet.

Fylkeskommunens andel av konsesjonskraftinntektene er ca. 46,2 mill. kroner i 2010. Dette er en økning på 9,2 mill. kroner fra 37 mill. kroner i 2009. Konsesjonskraftinntektene kan brukes over hele fylket. Fylkestinget vedtok i juni 2009 en strategi for bruk av konsesjonskraftinntekter. Denne strategien er lagt til grunn for fylkesrådmannens forslag for 2010.

I 2010 vil fylkeskommunen ha ca. 76,29 mill. kroner til disposisjon i distrikts- og regionalpolitiske virkemidler. I tillegg kommer ekstramidler fra kompensasjonsordningen for økt arbeidsgiveravgift og den sjablongmessige støtten via EUs regionalpolitikk på 2,5 mill. kroner.

Fylkestinget vedtok i juni 2009 egne retningslinjer for bruk av konsesjonskraftinntekter. Her legges det opp til at konsesjonskraftinntektene i all vesentlig grad skal brukes til utviklings tiltak og at en i første rekke anvender dem på tiltak og prosjekter som er av tidsbegrenset karakter. Videre bør en ha fokus på infrastruktur, kompetanse, omstilling og tiltak som kan bidra til å utvikle hele eller deler av fylket.

Konsesjonskraftinntektene kan også anvendes innenfor fylkeskommunens virksomhetsområder. Også her skal en ha fokus på til utviklingstiltak og i første rekke anvende dem på tiltak og prosjekter som er av tidsbegrenset karakter. I retningslinjene heter det at konsesjonskraftinntektene ikke skal brukes til ordinær drift. Videre heter det at midler brukt innenfor fylkeskommunens virksomhetsområder skal begrenses til 30 % av de tilgjengelige midlene etter at

det er avsatt midler til rv 9, Setesdal Regionråd og bufferfond dog ikke ut over 20 mill. kroner. For 2010 blir denne begrensingen på 9,7 mill. kroner.

5.4 Felles handlingsprogram for Aust- og Vest-Agder fylkeskommuner

Det legges opp til et felles handlingsprogram med Vest-Agder for 2010 med om lag samme omfang og satsingsområder som de tre foregående år. Satsingsområdene for felles handlingsprogram er:

- Regionale utfordringer.
- Digitale Agder.
- Infrastruktur for nyskapning.
- Styrke kompetansen.
- Bransjerettede tiltak.
- Internasjonalt samarbeid.

Fordelingen mellom fylkeskommunene vurderes fra prosjekt til prosjekt. Som hovedregel fordeles kostnadene enten likt mellom Aust- og Vest-Agder fylkeskommuner, eller med 40 % til Aust-Agder og 60 % til Vest-Agder. Det tas sikte på å foreta en gjennomgang av prinsippene for kostnadsfordeling i forbindelse med revisjon av handlingsprogrammet for 2011.

Regionplan Agder 2020 skal behandles i fylkestingene i april 2010. Høringsutkastet som forelå i september 2009, gir føringer for arbeidet med felles handlingsprogram for Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner 2010.

Planutkastet har følgende hovedsatsingsområder:

- **Klima:** Høye mål – lave utslipp
- **Det gode liv:** Agder for alle
- **Utdanning:** Verdiskapning bygd på kunnskap
- **Kommunikasjon:** De viktige veivalgene
- **Kultur:** Opplevelser for livet

Innenfor satsingsområdene for 2010 legges det foreløpig opp til følgende tiltak:

Regionale utfordringer

- **Regionplan Agder**
Det er avsatt midler til oppfølging av regionplan Agder.
- **Energiplan for Agder**
Det legges opp til et nært samarbeid med regioner/kommuner i forhold til tiltak i forbindelse med gjennomføring av energiplanen. I løpet av 2010 vil det bli laget en egen handlingsplan for oppfølging av satsingsområdene for energiplanen.
- **Likestilling**
”Fritt valg – 10-års satsingen for likestilling på Sørlandet” og Senter for likestilling ved UiA er to langsiktige tiltak i regi av de to fylkeskommunene i samarbeid med Agderrådet.
- **Kjevikfondet**
Det er opprettet et fond for utvikling av Kjevik lufthavn. Fondet forvaltes av Kjevikrådet som er nedsatt av Agderrådet. For 2010 er det foreslått at fondet tilføres

midler fra Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommune på til sammen ca. 0,7 mill. kroner. I tillegg til de offentlige aktørene forventes det at organisasjoner/bedrifter bidrar økonomisk til fondet.

- **Framtidsbygda**
Framtidsbygda er initiert av fylkesmennenes landbruksavdelinger. Det er et viktig mobiliseringsprosjekt i distriktskommunene i landsdelen som fylkeskommunene ønsker å støtte opp om. Det bør vurderes om og hvordan man kan samarbeide med 14-K med henblikk på et tettere og mer aktivt samarbeid.
- **Levekårsmonitor**
Flertallet av kommunene på Agder har over lang tid skåret dårlig på Statistisk Sentralbyrås levekårsindeks. Dette gjelder særlig andel uføretrygdede og mennesker i ulike former for attføring. Det er en klar sammenheng mellom levekår og befolkningens helse. Det må etableres bredt anlagte programmer der effekten kan følges over tid. Agderforskning utarbeider i samarbeid med SSB og Synnovate MMI en Regional Monitor for å følge utviklingen av sentrale levekårsforhold, herunder 27 spørsmål knyttet til selvpoplevde levekår og helse. Agderfylkene vil delta i driften gjennom styringsgruppe og årlige bevilgninger.

Digitale Agder

DDA – Digitale Distriktsagder

Innkjøp av bredbånd og målet om den digitale allemannsretten i Agder er i hovedsak nådd. Avtale ble tegnet med TDC i 2007, og prosjektet er nå i en driftsfase, hvor det blir lagt stor vekt på oppfølging av kontrakten med leverandøren.

Bedre mobildekning i Agder

Det er så langt gjennomført en grundig kartlegging i alle kommunene i de to fylkene. I 2011 planlegges oppstart av et hovedprosjekt dersom man får statlig medfinansiering av prosjektet. Det legges opp til et spleiselag mellom stat, fylkeskommuner og kommuner. Næringsrettede midler til regional utvikling og kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, kap. 561 post 61 videreføres i 2011. Midlene fordeles ved årsskiftet og vil inngå i finansieringsplanen for prosjektet "Bedre mobildekning i Agder". Dette kommer i tillegg til det som er avsatt her.

Infrastruktur for nyskaping

- **Coventure AS, Grimstad**
Coventure er et innovasjonsselskap med kommersialisering som sin kjernevirksomhet. Coventure arbeider med rådgivning og medfinansiering av nye forretningsideer og har Agder som sitt geografiske virkeområde. Videre er Coventure operatør for sentrale program som Forskningsbasert nyskaping, SPINNY og distribuert inkubator i regi av SIVA. Fylkeskommunene vil bidra til at Coventure videreutvikles til et kompetanse-senter for hele landsdelen.
- **Sørlandets Kunnskapspark AS, Kristiansand (SKP)**
SKP er tilrettelegger og pådriver for etablering og utvikling av kompetansebaserte virksomheter i landsdelen. Fra høsten 2007 har SKP bl.a. vært operatør for SIVAs FoU-inkubatorprogram med distribuert løsning. Fylkeskommunene har lagt vekt på å få til en hensiktsmessig arbeidsfordeling mellom Sørlandet Kunnskapspark og Coventure, og så langt fungerer dette tilfredsstillende, men vil videreutvikles i 2010.
- **Norwegian Offshore and Drilling Engineering (NODE)**
NODE ble i juni 2009 tildelt status som Norwegian Centre of Expertise (NCE). Dette innebærer at klyngen har blitt vurdert til å kunne hevde seg i verdenstoppen innen sitt felt. NODE startet opp i 2006 og har fram til 2009 hatt status som Arena-prosjekt.

Fram til nå har NODE vært preget av stor økning i omsetning, antall bedrifter og ordreomsetning. En utfordring framover kan vise seg å være redusert ordretilgang grunnet endringer i markedssituasjonen (ettervirkninger av finanskrisen).

- **Eyde-nettverket**

Eyde-nettverket ble stiftet i september 2007, og er en samarbeidsorganisasjon for bedrifter i prosessindustrien. Det er industrien selv som har tatt initiativ til nettverket som skal ivareta felles interesser og fremme samarbeid mellom de deltagende bedriftene. Målet er å styrke hver enkelt bedrifts konkurransedyktighet, slik at verdiskapningen og sysselsettingen i regionen kan trygges og økes. Eyde-nettverket har en sentral rolle i VRI Agder, og fikk 2. oktober 2009 status som Arenaprojekt.

- **Næringshagenettverk**

Det legges fortsatt opp til et tett samarbeid mellom fylkeskommunene for å videreutvikle næringshagene i regionen. Det er etablert et næringshagenettverk hvor de fleste næringshager og næringsparker på Agder deltar. Målet med dette arbeidet er erfaringsutveksling og kompetansetilførsel.

Styrke kompetansen i landsdelen

Fylkeskommunene har vært engasjert i en rekke mindre prosjekter knyttet til kompetanseutvikling i landsdelen. Dette satsingsområdet omhandler de nye prosjektene som initieres for å øke spisskompetansen i landsdelens viktigste FOU miljøer. Følgende prosjekter/tiltak vil bli prioritert:

- **Agdering**

Agderings formål er å fremme samarbeid om behovsstyrt kompetanseheving og kompetanseutvikling i medlemsorganisasjonene. Agdering drifter de fem foraene Innovasjonsforum, Lederforum, Økonomiforum, Merkevarforum og HR-forum. I tillegg har Agdering nettverk og møteplasser for faglig utvikling og kompetanseheving, og man jobber aktivt for å initiere nye fag- og studietilbud basert på de deltakende virksomheters behov og ønsker.

- **Stipendprogram for ph.d. kandidater knyttet til Agder universitet**

I 2010 finansieres fire stipendiater (seks i 2009). 2011 er det siste året i programmet, og det vil da være to stipendiater som finansieres.

- **Bidra til å styrke FoU-miljøene i landsdelen**

”Virkemidler for regional FOU og innovasjon” (VRI programmet) er en satsning i regi av Norges Forskningsråd (NFR). Programmet handler om virkemidler som kan fremme regional innovasjon og som involverer forskning. Målet er å bidra til økt lønnsomhet for bedriftene og økt verdiskapning i landsdelen. VRI er et viktig samarbeidsprosjekt for det regionale partnerskapet på Agder og startet opp i juli 2007. Programperioden er forlenget ut 2010. Søknad for neste programperiode vil bli utarbeidet i løpet av 2010.

- **Skoledugnaden**

Dette er et samarbeidsprosjekt med UiA og kommunene, og et viktig mål er at elever i grunn- og videregående skoler i Agder skal ha forbedret sine grunnleggende kunnskaper.

- **Kompetansesenter for idrett i Agder**

Det er opprettet et eget kompetansesenter for idrett i Agder, hvor Aust-Agder bidrar med 40 % og Vest-Agder bidrar med 60 % av den fylkeskommunale støtten.

- **Rammeavtale Regionalt senter for innovasjon/Agderforskning**

Det arbeides med å utvikle rammeavtaler med Agderforskning og UiA. Avtalene vil kunne bidra til oppfølging av sentrale tema i Regionplan Agder 2020 og vil gi fylkeskommunene bedre samarbeid med kompetansemiljøer som er relevante for å

drive en god regional utvikling. Ny planlov og forvaltningsreform stiller sterkere krav til fylkeskommunen som regional utviklingsaktør og økte krav til kompetanse relatert til utviklingstrekk og virkemidler for regional utvikling.

- **Ungt Entreprenørskap Agder**

Entreprenørskap i skolen har vært et viktig satsingsfelt både regionalt og nasjonalt, og Ungt Entreprenørskap har i denne sammenheng vært en viktig bidragsyter. De siste årene har Ungt Entreprenørskap Agder vært blant de beste regionene i landet både når det gjelder aktivitetsnivå og antall deltagere i bedriftsprogrammet.

Bransjerettede tiltak

På dette området eksisterer en rekke samarbeidstiltak. I dette programmet tas følgende prosjekter med:

- **Rammeprogram marin verdiskaping**

Sørlandskystens mange utfordringer og interessemotsetninger mellom nærings-, verne- og utbyggingsinteresser var bakgrunnen for et marint rammeprogram ble vedtatt som en del av felles handlingsprogram i 2007. Målet var å bidra til økt kunnskap og fokus på marine verdiers betydning for sysselsetting/næringsutvikling, livskvalitet, bokvalitet, gjennom aktiv forvaltning av de marine ressursene. Rammeprogrammet er nå i hovedsak videreført i prosjektet ”Aktiv forvaltning av marine naturverdier i kystsonen”, (FU-sak 64-09) hvor ulike sektormyndigheter, kommuner, innbyggere, skole, fiskere, havbruksnæring og reiselivsnæring trekkes med i forvaltning av kysten for å etablere en felles kunnskapsplattform for nye metoder å forvalte kysten på. Tvedestrand og Lindesnes er pilotkommuner i hhv. Aust- og Vest-Agder. De erfaringer og løsninger en høster fra prosjektet ønskes overført til andre kystkommuner. Havforskningsinstituttet i Arendal er prosjekteier.

- **Agder Wood**

For Agderfylkene er tre et stort satsingsområde. Trebiennalen har vært en viktig drivkraft i denne sammenheng, og ble gjennomført i Kristiansand i 2006 og i Risør i 2008. I 2010 vil trebiennalen finne sted i Flekkefjord. Agder Wood er en videreutvikling av tresatsingen. Hovedmålet er en bærekraftig by/stedsutvikling og regional verdikjedeutvikling. I tillegg er blant annet en klimaeffektiv og klimatilpasset steds- og byutvikling viktig, siden det er langt mer ”klimaeffektivt” å bygge i tre enn andre byggematerialer.

- **Reiseliv**

I 2007 ble det i regi av TØI (Transportøkonomisk institutt) utført en ringvirkningsanalyse som dokumenterer hvilken betydning reiselivsbransjen har på Agder. Den dokumenterte et sterkt behov for bedre å kunne koordinere innsatsen på Sørlandet. På bakgrunn av dette ble reiselivsorganisasjonen VisitSørlandet AS etablert, samt at nettstedet www.visitsorlandet.com ble opprettet. Målet er å legge til rette for en lønnsom og bærekraftig utvikling i samtlige sektorer innen reiselivsnæringen, med fokus på aktive mat-, kultur- og naturopplevelser. I tillegg ytes det i 2010 og 2011 et ekstraordinært tilskudd til VisitSørlandet Booking AS.

- **Agder Mat**

Lokalprodusert mat er et satsingsområde hvor Agder Mat er operatør for et 3-årig prosjekt hvor det satses på økt produksjon, foredling og distribusjon. Agderfylkene samarbeider med andre viktige regionale aktører som produsentene i Agder Matforum, Fylkesmannens Landbruksavdeling i begge fylker og Innovasjon Norge. Denne satsingen bør også sees i sammenheng med utviklingen av opplevelsesindustrien på Sørlandet.

- **SMIA**

SMIA er et samarbeid mellom kommunene Birkenes, Evje og Hornnes, Songdalen og Vennesla, der hovedmålene er bygdemobilisering, gründerrådgivning, enkeltstående utviklingstiltak og kompetanseheving/læringseffekter på tvers av kommunegrensene. Prosjektet går over tre år, og oppstart var siste halvdel av 2009.

Internasjonalt samarbeid

Programmet legger fortsatt opp til et samarbeid mellom fylkeskommunene. Følgende prosjekter er aktuelle:

- **Et felles internasjonalt sekretariat/Sørlandets Europakontor**

Fylkeskommunene har opprettet et felles internasjonalt sekretariat for Vest-Agder og Aust-Agder fylkeskommuner, hvor målet er å samordne fylkeskommunenes internasjonale virksomhet slik at de samlede ressursene kan utnyttes mer effektivt. Etableringen og satsingen på Sørlandets Europakontor AS (SEK), både i forhold til kompetanse og kapasitet, må sees i sammenheng med det internasjonale sekretariatet. Sekretariatet har kontorfellesskap med SEK på Sørlandet Kunnskapspark.

- **Kreativ interaksjon i arbeidslivet**

Kreativ interaksjon i arbeidslivet (KIA) skal utvikle innovasjonsallianser mellom kunstnere/kulturaktører og arbeidslivet og utvikle metoder for å måle effekten av slike kreative allianser. Gjennom et forskningsprosjekt skal det utvikles metoder for bedre å kunne måle effekten av de kreative alliansene. Forskningsprosjektet skal utvikles i fellesskap av partnerne i Norge, Sverige og Danmark.

- **Women in Business**

Women in Business (WIB) er et treårig EU-støttet prosjekt for Skagerrak-Kattegat regionen som skal stimulere til innovasjon, utvikling og bærekraftig vekst i små og mellomstore bedrifter drevet av kvinner.

- **SMIA Følgeforskning**

Agderforskning vil forske på prosjektet SMIA (se bransjerettede tiltak) for å vurdere hvilken effekt et slikt prosjekt har.

Finansiering fordelt på satsingsområder

Tabellen nedenfor viser en oversikt over finansiering av satsingsområdene.

Satsingsområder	Vest-Agder	Aust-Agder	Samlet innsats
Regionale utfordringer	1 670	1 496	3 166
Digitale Agder	2 000	2 000	4 000
Infrastruktur for nyskaping	4 970	4 180	9 150
Styrke kompetansen	6 565	5 735	12 300
Bransjerettede tiltak	4 423	4 423	8 846
Internasjonalt arbeid*	1 385	1 220	2 605
Sum	21 013	19 054	40 067

* Når det gjelder det grenseregionale samarbeidet Kattegat-Skagerrak har Kommunal- og regionaldepartementet satt opp en foreløpig og sjablongmessig tildeling til hver av fylkeskommunene på Agder med 2,5 mill. kroner. Disse midlene er ikke tatt med i oversikten ovenfor. Egenandelen, samt deltakelse i andre interregionale programmer, er vurdert til 1,3 mill. kroner fra hver av fylkeskommunene til slike prosjekter.

Handlingsprogrammet for fylkeskommunene på Agder synliggjør en bredde og dybde i de felles valgte satsningsområdene, og anskueliggjør den store grad av samvirke som finnes over fylkesgrensen.

5.5 Mulige videreføringer av tidligere igangsatte prosjekter i Aust-Agder fylkeskommunes eget handlingsprogram

I tabellen som følger vises prosjekter som fylkeskommunen har støttet i 2009 og tidligere, der det forventes søknad om tilskudd også for 2010. For enkelte av prosjektene er det allerede gitt tilsagn om tilskudd for 2010.

Videreføringer - eget handlingsprogram	Tidligere bevilgning (akkumulert)	Forslag handlingsprogram 2010
Grundersenteret Aust-Agder (Kulturfabr.)	8 688	1 850
Næringshager	2 130	300
Samfunnsprosjektet i østregionen	2 500	500
"Den levende bygda" - Vegårshei kommune	2 433	500
Trainee Sør	900	400
Folkemusikk i Setesdal	150	150
Fjæreheia drift AS	450	150
Setesdal Vesthei Ryfylkeheiene og Austhei	0	300
Medfinansiering av "Arena Fritidsbåt"	0	200
Utvikling av designtreffet "Beyond Risør"	0	375
Sum	17 251	4 725

5.6 Innspill fra regionale aktører, regioner og kommuner

Fylkeskommunen har tatt initiativ for å få innspill til handlingsprogram og felles handlingsprogram med Vest-Agder. I juli ble det sendt ut en invitasjon til kommuner og regionale aktører i Aust-Agder med en oppfordring om å komme med innspill til hvilke føringer/prioriteringer som bør legges til grunn for bruk av de distrikts- og regionalpolitiske virkemidlene i 2010. Det ble bedt om innspill på alle seks hovedsatsingsområdene som er referert i kapittel 5.4, Felles handlingsprogram for Aust-Agder og Vest-Agder fylkeskommuner.

I oppsummeringen under har en tatt med de fleste av innspillene selv om en del av disse ikke er relevante i forhold til fylkesplanens handlingsprogram. Dette er gjort dels for å synliggjøre mangfoldet av utfordringer i fylket og dels fordi det er glidende overganger mellom bruken av de ulike virkemidlene. Det er viktig å merke seg at innspillene vurderes i budsjettprosessen, men det betyr ikke at det vil bli bevilget midler til alle tiltakene som er nevnt nedenfor.

Følgende aktører har kommet med innspill til handlingsplanene: Fylkesmannens landbruksavdeling, NAV Aust-Agder, regionalt næringsteam for Østregionen, Vegårshei kommune,

Gjerstad kommune, Åmli kommune, Risør kommune, Setesdal regionråd, Iveland kommune, Grimstad kommune og Arendal kommune.

Fylkesmannen landbruksavdeling vil peke på at landbruket og bygdene i Aust-Agder er i endring og møter nye utfordringer i større og raskere grad enn noen gang før. Dette medfører store strukturelle endringer som må kompenseres med annen næringsutvikling eller tilbud om arbeidsplasser i pendleavstand for å stabilisere bosetting.

Iverksetting av forvaltningsreformen fra 1. januar 2010 gir fylkeskommunen ansvar for virkemidler knyttet til rekruttering og kompetanseheving i landbruket. Samtidig overtar fylkeskommunene fylkesmannens rolle i verdiskapingsprogrammene og oppnevner representant til Innovasjon Norges faglige møtearenaer. Fylkeskommunene vil dermed få økt ansvar for rekruttering, kompetanseheving, likestilling samt etter- og videreutdanning i landbruket.

Fylkesmannen sette fokus på følgende innsatsområder:

Mat - legge til rette for primærprodusenter og næringsmiddelbedrifter som utvikler spesialiserte matvarer av høy kvalitet og som bidrar til økt verdiskaping for primærprodusentene og å bidra til å øke omsetningen av lokalt produserte matvarer gjennom satsing på produktutvikling, markedsadgang og kvalitetssikring.

Økologisk matproduksjon - øke interessen for økologisk landbruk både blant produsenter og forbrukere og å bedre omsetningsmulighetene for økologiske produkter.

Bruk av tre - realisere potensialer for økt trebruk gjennom nyskaping og produktutvikling og synliggjøring, profilering og kommunikasjon om muligheter knyttet til økt bruk av tre.

Bioenergi - realisere potensialer for økt bruk av bioenergi gjennom nyskaping og produktutvikling, sette fokus på at kratt og skog fra gjengroing av kulturlandskapet kan brukes til bioenergiformål og å bidra til synliggjøring, profilering og kommunikasjon om muligheter knyttet til økt bruk av bioenergi.

Reiseliv og opplevelsesproduksjon - produktutvikling og sammenstilling av produkter (organisering) basert på utnyttning av landbrukets komparative fortrinn i reiselivsmarkedet og å bidra til profilering, markedsføring, salg og samarbeid i kjeden.

Inn på tunet/Grønn omsorg - utnytte potensialet for utvikling av lønnsomme produkter og tjenester innenfor tjenesteproduksjon som tar i bruk landbrukets menneskelige og materielle ressurser, med særlig vekt på Grønn omsorg/Inn på tunet.

Innspillet fra fylkesmannens landbruksavdeling har konkrete forslag til tiltak innenfor de ulike satsingsområdene.

NAV Aust-Agder forventer en gjennomsnittlig ledighet for 2009 på om lag 3 %. Ved utgangen av august 2009 var ledigheten i Aust-Agder på 3,5 %, mens landsgjennomsnittet var på 3,0 %. Ledigheten var høyest i Tvedestrand (4,7 %) og lavest i Bykle (1,1 %).

Tiltaksnivået forventes å ligge på samme nivå i 2010 som i 2009. Antall innbyggere på stønad i Aust-Agder har aldri vært høyere. Antallet har vært svakt økende på de fleste arbeidsrettede ytelser det siste året. Andelen av arbeidsstyrken på ytelser i fylket ligger på om lag 26 % over tid, herav helt ledige på om lag 3,0 %. Andelen uføre er for tiden på 14,2 % mot landet 11 %.

Konjunkturutviklingen og oljeinvesteringene forventes å være usikre med tilhørende globale usikre markedsutsikter. Maritim sektor og olje- og gass-baserte virksomheter i fylket har som kjent hatt store ordreserver for 2009 og 2010. Flere bedrifter melder om usikkerhet inn mot 2011 fordi reservene avtar i takt med synkende etterspørsel, konjunkturforhold og investeringer internasjonalt.

NAV Aust-Agder og fylkeskommunen har inngått samarbeidsavtale på utdanningsfeltet der samordning av virkemidler, avtale med oppfølgingstjenesten og samarbeid om karrieresentre blir viktige for felles innsats for å hindre drop-out. Videregående skoler og ressursentrene er for tiden den viktigste leverandøren av kompetansegivende tiltak for ungdom og voksne i regi av NAV.

NAV Aust-Agder og fylkeskommunen samarbeider om likestillingstiltaket "Fritt valg" og "Samfunnsprosjekt i østregionen". I 2010 foreslår NAV Aust-Agder at samfunnsprosjektet videreføres med fokus på opprettelse og drift av karrieresentre basert på erfaringene fra karrieresenteret i Risør som er et av delprosjektene i samfunnsprosjektet. Aktuelle bransjerettede samarbeidspartnere kan være Node- og Eyde-bedriftene hvor etatene allerede er i samarbeid sammen med bedriftene.

Regionalt næringssteam for Østregionen søker om 2 mill. kroner fra fylkeskommunen til påfyll av regionalt næringsfond for Østregionen i 2009. Det vises til at forbruket i 2009 er langt høyere enn tildelingen fra fylkeskommunen, slik at fondet er i ferd med å redusere innestående beløp. Pr. 11.9.2009 er disponibelt beløp på fondet 899 280 kroner. Da er ikke fylkeskommunens tilskudd og tilskudd fra tre av samarbeidskommunene for 2009 tatt med.

Vegårshei kommune trekker frem følgende innsatsområder som det ønskes støtte til:

- Utviklingsprosjektet Den levende bygda – videreføring av prosjektet – ønske om fortsatt økonomisk støtte
- Vegårshei bygdetun – henstilling om økt tilskudd
- Vegårshei ski- og aktivitetssenter (VSA) – henstilling om økt tilskudd
- Næringsfondet i Østregionen – ønske om endring av medfinansieringsordning og invitasjon til dialog om endring av vedtekter
- Togtaxi-prosjektet – videreføring av prosjektet – henstilling om fortsatt økonomisk støtte
- Regionsamarbeidet – Østre Agder – ønske om støtte til enkeltprosjekter, samt ønske om bedret dialog med fylkeskommunen
- Infrastruktur vei – omdanning "Presteveien" til fylkeskommunal vei – henstilling om utredning

Gjerstad kommune trekker fram følgende satsingsområder som viktige:

- Utvikling av Brokelandsheia
- Infrastruktur og nye tiltak i andre deler av kommunen

Åmli kommune setter fokus på følgende:

- Økonomisk støtte til prosjekter som blir videreført eller startes opp som følge av SNU Åmli-prosjektet (avsluttes i 2009).
- Forebyggende tiltak for å unngå stor tilvekst av uføre. Kartlegging av og planmessig nyttegjørelse av restarbeidsevne hos deltidsarbeidende og uføre – oppfølging av Samfunnsprosjekt Øst.

- Økt satsing på utvikling av innlandssegmentet i turistsatsingen.
- Realisering av sykkelveiprojektet "Telemarksvegen" i løpet av de nærmeste 2 årene.
- Økt bevilgning til Regionalt Næringsfond for Østregionen.
- Fylkeskommunen bør gi føringer for bruk av tildelingen til Innovasjon Norge, slik at IN kan gi etablererstipend og/eller bedriftsutviklingstilskudd til vare- og detaljhandelsvirksomhet i marginale detaljhandelsområder, med spesiell fokus på dagligvaretilbudet i utkantgrender i distriktene.
- Åmli vidaregåande skule må opprettholdes og styrkes.
- Fylkeskommunen må aktivt jobbe med planer for ny firefelts motorvei gjennom fylket samt jobbe for at R41 og R415 blir tofelts vei.

Risør kommune trekker fram følgende prosjekter/tiltak:

- Hovedprosjekt Moen Båtbyggeri
- BeyondRisør
- Sentrumsutvikling
- Regionalt næringsfond

Setesdal Regionråd ber i sitt innspill Aust-Agder fylkeskommune om å fokusere på følgende utviklingsprosjekt gjennom bevilgninger, kompetanse eller andre ressurser:

- Riksveg 9 – konseptutvikling – samla restutbygging.
- Flerbruksplan for Otra – Fylkesdelplan jfr. Vassdirektivet
- Visit Setesdal – fellestiltak
- Regionale næringsutviklings-/kompetansetiltak/bransjeprosjekt og lignende i regi av regionrådet og lokalt tiltaksapparat/Setesdal næringshage
- Regionalt profilerings-/tilflyttingsprosjekt
- Rekruttering - kompetanseprogram – landbruk – mat
- Kulturbasert steds- og næringsutviklingsprosjekt med regional/nasjonal karakter
- Synliggjøring/omdømmebygging/attraksjonskraft
- FOU inn i utvalgte bransjer – for eksempel reiseliv
- Desentralisert utdanning

Iveland kommune er spesielt opptatt av stedsutvikling i sitt innspill til fylkeskommunen. Iveland kommune har siden 2007 arbeidet aktivt med BLEST (**Bo**Lyst og **Eng**asjement i **Små**byer og **Tett**steder), prosjekt stedsutvikling Iveland – Birketveit i samarbeid med Husbanken/Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) og Aust-Agder fylkeskommune. Iveland kommune ble etter søknad utpekt som en pilotkommune i BLEST programmet. Selv om BLEST prosjektet avsluttes i 2009 vil kommunen arbeide videre med det grunnlaget som nå er lagt. Iveland kommune mener derfor det bør øremerkes økonomiske midler til stedsutvikling i fylkesplanens handlingsprogram 2010.

Grimstad kommune uttrykker en generell støtte til arbeidet med felles fylkesplan for de to fylkeskommunene, og mener det er viktig at regionen står samlet om sentrale utviklingsområder som bl.a. universitetsutvikling, digitalisering og samferdsel. Kommunen uttrykker også tilfredshet med etableringen av regionalt næringsfond for Arendal, Grimstad og Froland, og forutsetter at tilskudd til næringsfondet videreføres i årene framover. Grimstad kommune ber fylkeskommunen om å fokusere på følgende tiltak i 2010:

- Infrastruktur og kommunikasjon – videre utbygging av E18 og E39, utvikling av Kjevik og forbedring av flybusstilbudet i Aust-Agder.
- Et attraktivt universitet - utvikling av universitetsbyen Grimstad og Campus Grimstad.

- Kulturbasert næringsutvikling – herunder utvikling av Fjæreheia som en nasjonal og regional merkevare.
- Reiseliv – utvikling av reiselivet i regionen, deriblant tiltak for å sikre videre utvikling av campingnæringen.

Arendal kommune bidrar med følgende innspill til fylkeskommunens handlingsplan 2010:

- Regionale utfordringer – bedre tilrettelegging og tiltak for kommunikasjon på vei, sjø, jernbane og Kjevik flyplass
- Infrastruktur for nyskaping – videreføring av regionalt næringsfond for Arendal, Grimstad og Froland, nytt veksthuskonsept/næringshage med tema "New green deal", styrking av KlimaPartner.
- Styrke kompetansen – videre utvikling av Sørlandet kunnskapshavn.
- Bransjerettede tiltak – herunder blant annet fokus på VisitSørlandet og www.visitorsorlandet.com, styrking av festivaler og opplevelsesindustrien og videreutvikling av det gode samarbeidet med Aust- Agder fylkeskommune vedrørende Bomuldsfabriken Kunsthall-
- Internasjonalt samarbeid – fortsatt støtte til FN-byen

5.7 Fylkesrådmannens forslag til disponeringer i handlingsprogrammet

Fylkestinget vedtok i oktober 2008 at Aust-Agder fylkeskommune skal være medlem av Konesjonskraftfondet for Aust-Agder IKS fra og med 1.5. 2010 til og med 31.12. 2019. Den nye avtalen innebærer at fylkeskommunen skal ha en større andel av konesjonskraftinntektene. Videre forplikter fylkeskommunen seg til store økonomiske forpliktelser. Det vises til to sentrale punkter i avtalen som regulerer dette:

- *Aust-Agder fylkeskommune forplikter seg for perioden fra 2010 til og med 2019 å avsette årlig 10 mill. kroner til utbygging av riksveg 9.*
- *Aust-Agder fylkeskommune forplikter seg for perioden 2010 til og med 2019 å avsette årlig 4 mill. kroner til Setesdal Regionråd. Beløpet reguleres årlig med utvikling i konsumprisindeksen. Fra og med 2015 vurderes den årlige avsetningen bl.a. i forhold til utviklingen av de samlede konesjonskraftinntektene.*

Konesjonskraftinntektene for 2010 er betydelig lavere enn forventet. Dette har sammenheng med meget lav kraftpris. I tillegg har fylkeskommunen forpliktelser i å følge opp en rekke prosjekter av langsiktig karakter.

De lave konesjonskraftinntektene for 2010 kombinert med de store forpliktelsene, medfører at en i 2010 har et redusert handlingsrom sammenlignet med de senere årene. Dette innebærer at fylkesrådmannen i sitt forslag for 2010 har måttet foreta strenge prioriteteringer.

Flere av innspillene til felles handlingsprogram og fylkeskommunens eget handlingsprogram er etter fylkesrådmannens vurdering mer rettet mot utfordringer og forslag til tiltak i enkeltkommuner eller regioner enn innspill til handlingsprogrammet. Fylkesrådmannen konsentrerer sine kommentarer og forslag til innspillene som omhandler handlingsprogrammet. Enkelte av disse innspillene vil en komme tilbake til egne saker.

Når det gjelder NAV Aust-Agder sin understrekning av at det er viktig å styrke sysselsettingen, oppnå en balansert befolkningsutvikling og fremme økt likestilling viser fylkes-

rådmannen til en rekke felles prosjekter i felles handlingsprogram og fylkeskommunens eget handlingsprogram som støtter opp om dette.

Flere av innspillene går på å styrke de kommunale næringsfondene og at den kommunale medfinansieringen endres. Fylkesrådmannen foreslår at hovedprinsippet i dagens ordning videreføres med kommunal egenandel tilvarende 40 pst. egenfinansiering og 60 pst. fylkeskommunal finansiering. Det regionale næringsfond i Østregionen fikk i 2009 en økning på 600 000 kroner, opp til 1,6 mill. kroner. Fylkesrådmannen foreslår at dette nivå opprettholdes også for 2010. De øvrige fond foreslås også opprettholdt på samme nivå som 2009. Dette er i samsvar med føringene fra Kommunal- og regionaldepartementet når de gjelder bruken av kommunale næringsfond.

Fylkesrådmannen foreslår at rammen til Innovasjon Norge Agder til etablererstipend opprettholdes på samme nivå som i 2009. NyVekst støttes ikke, da det pr oktober 2009 ikke var noen aktuelle bedrifter i Aust-Agder. Når det gjelder den bedriftsrettede støtten foreslås at denne opprettholdes på samme høye nivå som 2009.

Aust-Agder Næringssselskap A/S fikk i 2009 tilført 6 mill. kroner. For å bidra med risikokapital til næringslivet i den fortsatt vanskelige finansielle situasjon som forventes i 2010, foreslår fylkesrådmannen at det også for neste år tildeles 6 mill. kroner.

Når det gjelder fylkesmannens landbruksavdelings satsingsområder innen mat, trevirke, bioenergi, reiseliv og opplevelsesproduksjon, viser fylkesrådmannen til en rekke av fellesprosjektene bl.a. i felles handlingsprogram.

Fylkesrådmannen viser til innspill fra NAV Aust-Agder, Åmli kommune, Risør kommune og Vegårshei kommune om "Samfunnsprosjektet i østregionen", utviklingsprosjektet "Den levende bygda" og design satsing i Risør. Fylkesrådmannen vil understreke at slike prosjekter er avgjørende for å få til god regionalutvikling. De tre nevnte kommunenes aktive roller er også synlige bevis på at kommunene har en avgjørende rolle for å få dette til. Bevilgning foreslås også for 2010.

Gjerstad kommune har lagt ned et betydelig arbeid i utvikling av Brokelandsheia. Aust-Agder fylkeskommune gav tilskudd til viktig planarbeid som ble gjort i 2009. Fylkesrådmannen har i sitt forslag ikke satt av øremerkede midler til Brokelandsheia for 2010, men vil vurdere søknaden fra Gjerstad kommune når denne foreligger.

Arendal kommune ønsker at midler fra regionalt næringsfond for Arendal, Grimstad og Froland kan finansiere kommunenes bidrag til Visit Sørlandet A/S. Fylkesrådmannen foreslår at dette kan aksepteres. Arendal kommune forespør videre om fylkeskommunen kan bidra i et nytt veksthuskonsept. Fylkesrådmannen mener at det ikke er økonomisk rom for dette i 2010.

Grimstad kommunene ønsker at det skal vurderes ulike tiltak for utvikling av universitetsbyen Grimstad og Campus Grimstad. Fylkesrådmannen er positiv innstilt til å jobbe tett sammen med Grimstad kommune og utbygger, for å sikre god og langsiktig utvikling av Campus Grimstad. Fylkesutvalget har tidligere fattet vedtak om å gi Campus Grimstad en gave på 600 000 kroner til utsmykking. Fylkesrådmannen foreslår at beløpet dekkes over handlingsprogrammet. Grimstad kommune ber om at fylkeskommunen fortsatt vil ha fokus på kulturbasert næringsutvikling og foreslår konkret videre utvikling av Fjæreheia. Fylkesrådmannen støtter dette, og foreslår at det settes av 150 000 kroner til Fjæreheia drift A/S for 2010.

Fylkestinget har i oktober 2009 fattet vedtak om støtte til Næs Jernverksmuseums deltakelse i Jacob Aall prosjekt, og det foreslås at det settes av 1,5 mill. kroner til dette formålet på handlingsprogrammet i 2010.

Fylkerådmannen foreslår at tiltak i fylkeskommunens ordinære budsjett også i 2010 finansieres over handlingsprogrammet. De viktigste tiltakene er kvalitetsutvikling i de videregående skolene, utviklings- og miljøtiltak innen kollektivtransport og elev PCer. Det vil videre bli vurdert om regionalutviklingsmidler kan brukes til utviklingstiltak i regi av fylkeskommunale virksomheter. Dette kan være god utnyttelse av fylkeskommunens totale kompetanse og ressurser og bidra til regional utvikling i hele fylket.

Det foreslås videre avsatt 1 mill. kroner til økonomiplanens satsing på tiltak innen klima, miljø og energi.

Som forpliktet i avtalen med konsesjonskraftfondet har fylkesrådmannen i sitt forslag satt opp 4 mill. kroner til Setesdal regionråd.

Ved behandling av økonomiplan og budsjett vedtok fylkestinget at følgende tiltak i 2010 skal finansieres ved bruk av konsesjonskraftinntekter/udisponert ramme regionalutviklingsmidler/handlingsprogram:

- kyststier samarbeidsprosjekt, 100 000 kroner
- bemanning Arendal stasjon, 200 000 kroner
- tilbringertjeneste Vegårshei stasjon/togtaxi, 250 000 kroner
- førerkortopplæring, 125 000 kroner
- styrking av rusforebyggende tiltak i de videregående skolene, 200 000 kroner.

Støttemottaker/prosjekt (tall i 1.000 kroner)	2009	Forslag handlingsprogram 2010
Riksvei 9	0	10 000
Setesdal regionråd/regionalt næringsfond	900	4 000
Regionalt næringsfond i Østregionen	1 600	1 600
Regionalt næringsfond for Arendal, Froland, Grimstad	2 100	2 100
Birkenes, Iveland, Lillesand kommuner	1 300	1 300
Innovasjon Norge - etablererstipend	3 750	3 750
Innovasjon Norge - bedriftsrettet støtte	8 000	8 000
Innovasjon Norge - "ny vekst"	650	0
Aust-Agder næringssselskap A/S	6 000	6 000
Felles handlingsprogram Aust- og Vest-Agder	17 095	19 054
Åmli videregående skole	1 000	0
Kvalitetsutvikling i de videregående skolene	3 000	3 000
Tilbringertjenesten, Vegårshei	400	250
Bemannings Arendal stasjon	175	200
Utviklings og miljøtiltak - kollektivtransport	1 000	1 000
Klima og miljøtiltak	1 000	1 000
ElevPC-er	4 800	4 000
Folkehelse	500	0
Utstyr skoler	1 000	0
Førekortopplæring	125	125
Kampus Grimstad	0	600
Næs jernverksmuseum	0	1 500
Mulige videreføringer	4 550	4 725
Vedtatte og ikke finansierte prosjekter	1 350	0
Kyststier samarbeidsprosjekt	0	100
Styrking rusforebyggende tiltak i vgs	0	200
Udisponert ramme	3 955	3 786
Sum	63 350	76 290

Til å møte de utfordringer som er omtalt i dette kapitlet mener fylkerådmannen det er viktig at fylkeskommunen har en del frie midler til disposisjon ved inngangen til 2010. Den udisponerte rammen i fylkesrådmannens forslag til budsjett for 2010 er på 4,7 mill. kroner. Fylkestingets vedtak innebærer at den udisponerte rammen reduseres med 875 000 kroner til i underkant av 3,8 mill. kroner. I tillegg kommer overførte udisponerte midler fra tidligere år.

6. KLIMA, MILJØ OG ENERGI

Global oppvarming har vært sentral i miljødebatten de siste årene. FNs klimakonferanse støtter opp om at økte utslipp av CO₂ er hovedårsaken til den globale oppvarming og at det haster med å få redusert CO₂ utslippet. Dette ses på som den største miljøutfordring som finnes i dag. Fylkesrådmannen vurderer det slik at fylkeskommunens innsats for å redusere utslippet av klimagasser er viktig for å møte denne utfordringen. I tillegg finnes det miljøutfordringer på en rekke andre områder som også er viktig å ta tak i.

Klimatilpassingsutvalget er et regjeringsoppnevnt offentlig utvalg som skal utrede sårbarhet og behov for tilpasning til klimaendringene. Utvalget forventer følgende endringer i Norge:

- En temperaturøkning i Norge på 2,3-4,6 grader innen 2100.
- Snøsesongen langs kysten vil bli to-tre måneder kortere, og vekstsезongen to-tre måneder lengre.
- Nedbørmengden vil øke med mellom 5 og 30 prosent. På Vestlandet kan nedbøren om høsten og vinteren øke med 40 prosent. Sørlandet og Østlandet kan som de eneste områder få en reduksjon i sommernedbøren på anslagsvis 5 %.
- Havnivået vil stige rundt 70 cm langs Sørlands- og Vestlandskysten, 60 cm i nord og 40 cm innerst i Oslo- og Trondheimsfjorden.
- Havet vil bli kraftig forsuret.

I september 2009 ble det i medhold av lov 27. juni 2008 nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling § 6-2 første ledd fastsatt en Statlig planretningslinje for klima- og energi-planlegging i kommunene.

Den statlige planretningslinjen skal legges til grunn ved (jfr. Plan- og bygningsloven § 6-2);

- a. Statlig, regional og kommunal planlegging etter plan- og bygningsloven.
- b. Enkeltvedtak som statlige, regionale og kommunale organer treffer etter plan- og bygningsloven eller annen lovgivning.

Fylkeskommunen skal legge retningslinjen til grunn for regional planlegging innenfor eget ansvars- og påvirkningsfelt.

Formålet med de statlige planretningslinjene er å:

- a. sikre at kommunen går foran i arbeidet med å redusere klimagassutslipp.
- b. sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunene.
- c. sikre at kommunene bruker et bredt spekter av sine roller og virkemidler i arbeidet med å redusere klimagassutslipp.

Aust-Agder fylkeskommune oppfylder allerede en stor del av kravene i de nye planretningslinjene. Fylkeskommunen har gått foran som den første klimanøytrale fylkeskommune. Det er igangsatt og gjennomført en rekke tiltak for en mer effektiv energibruk og omlegginger til mer miljøvennlig energibruk. Fylkeskommunen har også f.eks. gjennom sin rolle Klimapartnersamarbeidet brukt sin regionale utviklingsrolle for å påvirke næringslivet til å redusere sitt klimagassutslipp. Miljø er også et sentralt område i den nye regionplanen.

I 2010 vil fylkeskommune styrke bemanningen innen energi- og klimaområdet. Det vil være en prioritert oppgave å sørge for at eksisterende og nye fylkeskommunale planer skal oppfylle kravene i de nye retningslinjene.

6.1 Klima

Fylkestinget vedtok i Økonomiplanen 2009-2012 at Aust-Agder fylkeskommune skal være klimanøytral for egen virksomhet fra 2009.

Utslipp som gjelder fylkeskommunens leverandører er ikke omfattet av dette, men reguleres i avtalene med leverandørene.

For fylkeskommunens egen virksomhet har en for 2009 inngått avtaler med Fjordkraft om revisorsertifisert kjøp av kraft med opprinnelsesgaranti fra fornybare energikilder. For 2009 vil fylkeskommunens utslipp derfor være betydelig redusert i forhold til 2007 som vil være basisåret for vurdering av fylkeskommunens utslipp fra egen virksomhet.

Oppfølging av miljømålsetninger overfor leverandører krever at de følges aktivt opp i praktisk innkjøpsarbeid, ved at de operasjonaliseres i dokumenter, prosedyrer og holdninger. "Innkjøpsentralen Offentlig Fellesinnkjøp på Agder" (OFA) har i 2009 utarbeidet nye retningslinjer for innkjøpsarbeidet hvor miljøkrav er en sentral del av retningslinjene. Retningslinjene er ute på høring hos deltakerne i OFA samarbeidet. Det er ut fra retningslinjene utarbeidet maler som skal brukes i det praktiske innkjøpsarbeidet.

En arbeider med et nytt reisereglement. Det ble i 2007 utbetalt kjøregodtgjørelse for 900 000 km. Dette utgjør et relativt stort utslipp av klimagasser. Det vurderes forskjellige alternativer for å redusere dette utslippet.

En har i 2009 mottatt betydelige midler fra regjeringens tiltakspakke. 20,9 mill. kroner av disse blir brukt til bygningsmessige tiltak med miljøeffekt. I tillegg har en mottatt 17 mill. kroner fra ENOVA til energieffektiviserende tiltak i bygg.

For 2009 ble det inngått nye avtaler med rutebilselskapene med en betydelig skjerping av utslippskravene, samt en ytterligere skjerping i løpet av avtaleperioden. Nettbuss har som ambisjon å kunne tilby en klimanøytral busspark fra 2012.

Klimaregnskap for fylkeskommunen

Klimaregnskapet 2007 for fylkeskommunens egen virksomhet viste et utslipp på 2 400 tonn CO₂. Av dette kommer 1 700 tonn fra elektrisitetsforbruk, 570 tonn fra kjøretøy, 30 tonn fra fyringsolje og 100 tonn fra flyreiser. Et klimaregnskap for 2008 vil bli lagt fram i egen sak til fylkesutvalget 15. desember 2009. 2008-regnskapet vil være et grunnlag for et estimat for kjøp av klimakvoter for 2009.

Et kvotekjøp for 2009 vil omfatte utslipp som fylkeskommunen har fra andre energikilder enn strøm. Tar en utgangspunkt i klimaregnskapet for 2007 og justerer for at en i 2009 kjøper strøm fra fornybare kilder, ville det for 2009 måtte kjøpes utslippsrettigheter for ca. 700 tonn CO₂. Det endelige klimaregnskapet for 2009 vil foreligge våren 2010.

En klimakvote gir rett til å slippe ut et tonn CO₂. Ved frivillig kvotekjøp blir kvoten tatt ut av sirkulasjon og slettet. Dermed blir mulighetene for at andre kan ha dette utslippet, for

eksempel en bedrift, tilsvarende redusert. Enkelt sagt blir det færre utslippsrettigheter i omløp. Fordi utslippene reduseres et annet sted oppnås klimanøytralitet på denne måten.

Prisen på en klimakvote bestemmes av tilbud og etterspørsel. Prisen vil blant annet avhenge av hvor mange kvoter som deles ut og hvor mye de kvotepliktige bedriftene klarer å redusere utslippene. Kvoteprisen vil også påvirkes av hvordan Kyotoprotokollens fleksible mekanismer utnyttes (for eksempel "Den grønne utviklingsmekanismen" - CDM), samt prisutviklingen på verdens råvare- og drivstoffmarkeder. Det er mye som tilsier at kvoteprisen vil øke betydelig i årene som kommer. I forbindelse med finanskrisen falt prisene for kvoter kraftig, men har siden i vår steget betraktelig. En kvote på 1 tonn CO₂ koster i skrivende stund ca. 140 kroner.

Det finnes to forskjellige typer FN-godkjente klimakvoter som SFT tilbyr. Enten kan man kjøpe kvoter fra prosjekter i utviklingsland (CER-kvoter), eller man kan kjøpe kvoter fra EUs kvotemarked som Norge er en del av (EUA-kvoter). Enkelt sagt kan man derfor velge om man ønsker å bidra til utslippsbegrensninger i utviklingsland eller reduksjoner i EUs kvotemarked hvor også Norge er med. Man kan imidlertid ikke velge hvilket land eller prosjekt man vil kjøpe kvoter fra.

Alle FN-godkjente kvoter gir rett til å slippe ut et tonn CO₂. Ved å kjøpe FN-godkjente klimakvoter vil man, uavhengig av hvor klimakvoten kommer fra, bidra til den samme utslipp-reduksjonen.

Det vil fra og med 2010 bli laget et klimaregnskap ved utgangen av 1. tertial for foregående år. Fylkesutvalget vedtok i sak 87/2009 at det kjøpes inn et miljøregnskapssystem fra det Norske Veritas. Systemet skal brukes til å føre klimaregnskapet for Aust-Agder fylkeskommune. Systemet skal også kunne brukes til miljøregnskap på andre områder hvis dette blir aktuelt.

Det settes av midler i budsjettet til å kjøpe CER kvoter for CO₂-utslipp. Dette kjøpet reguleres hvert 1. tertial når endelig CO₂-utslipp for foregående år foreligger. Et anslag for kostnadene for dette vil være 200 000 kroner. Fylkesrådmannen foreslår at det settes av 200 000 kroner til dette hvert år i økonomiplanperioden.

Tiltak 2010

Det er viktig at en løpende vurderer nye tiltak for å redusere egne utslipp.

En vil i 2010 arbeide for at en økende andel møter blir gjennomført som videokonferanser for å redusere utslippet av klimagasser i forbindelse med møter.

En vil vurdere innkjøp av miljøvennlige biler som kan brukes av ansatte i arbeidet i stedet for egne biler.

I 2010 vil en fullføre en stor del av de igangsatte arbeider på bygg. Dette vil ha betydelig effekt på energibruken i fylkeskommunens bygg.

6.2 Miljøfyrtårn

Miljøfyrtårn er en nasjonal sertifiseringsordning rettet mot virksomheter i privat og offentlig sektor. Miljøfyrtårn har sitt utspring i Kristiansand kommune, men det er nå stiftelsen "Miljøfyrtårn" som har det administrative og juridiske ansvar for programmet.

Hensikten med Miljøfyrtårn er å heve miljøprestasjonene i små- og mellomstore bedrifter og offentlige virksomheter.

Bedrifter og virksomheter gjennomfører en miljøanalyse og skal oppfylle stiftelsens generelle bransjekrav og spesielle bransjekrav for hver enkelt virksomhet for å bli sertifisert Miljøfyrtårn. Miljøfyrtårn er et norsk, offentlig sertifikat. Ordningen støttes og anbefales av Miljøverndepartementet.

Risør videregående skole er i 2009 sertifisert som miljøfyrtårn. Fylkesutvalget vedtok i sak 25/2009 at samtlige virksomheter i Aust-Agder fylkeskommune skal miljøfyrtårnsertifiseres innen 1.7.2011.

Tiltak 2010

Miljøfyrtårnsertifisering vil bli gjennomført for en rekke av Aust-Agder fylkeskommunes virksomheter i 2010.

6.3 Andre tiltak

Energi

Parallelt med gjennomføringen av en lang rekke tiltak finansiert av ENOVA- og tiltaksmidler vil en jobbe med å få fram nye energitiltak for fylkeskommunens bygningsmasse.

Klimaundervisning for elever ved videregående skoler

Det legges opp til at skolene kan lage sitt klimaregnskap for 2009 som en del av undervisningen våren 2010.

Vannbåren varme

For alle nye bygg som Aust-Agder fylkeskommune bygger stilles det krav om vannbåren varme og at oppvarmingen foregår med CO₂ nøytral energi.

Næring med miljøperspektiv

Arbeidet med å støtte og stimulere til miljøetsatsing hos sentrale og utviklingsdrivende aktører i landsdelen vil en fortsatt vektlegge i 2010. Fylkeskommunen har sammen med Grid-Arendal, tatt et hovedansvar for det nye næringslivsnettverket FN-by Klimapartner. Partnerskapet bygger på en visjon om å fremme Agder som et lokomotiv på overgangen til lavutslippssamfunnet. FN-by Klimapartner støtter og stimulerer til miljøetsatsing og miljøprofilering hos sentrale og utviklingsdrivende aktører på Sørlandet, på en måte som næringslivet selv etterspør.

Klimapartnerne har et viktig fokus på utvikling av klimavennlige varer og tjenester i full bredde. Klimapartner ble lansert i januar i 2009, og har møtt stor interesse. I dag har nettverket 20 partnere. Samspillet mellom offentlige og private aktører vurderes som helt nødvendig for å møte klimautfordringene.

Mwanza

Det arbeides fortsatt med å vurdere om et prosjekt i Mwanza som innebærer at en fanger metan fra byens avfallsdeponi vil være lønnsomt.

Inntektene i prosjektet vil bli generert ved av FN utsteder klimakvoter én gang årlig. Disse kan dermed brukes til å kompensere for eget utslipp eller selges til markedspris i kvotemarkedet. Driftskostnadene dekkes ved at det årlig selges en andel av kvotene. De resterende kvotene vil bli tildelt den enkelte deltaker enten i form av kvoter eller i penger. Kvotene vil bli overført til det norske kvoteregisteret hos SFT.

Fylkesrådmannen vil fremme sak om dette når vurderingen er gjennomført.

Senter for miljøkommunikasjon

Fylkesutvalget har høsten 2009 bevilget midler til trinn to av forprosjekt for å etablere et internasjonalt senter for miljøkommunikasjon (ICEC).

Fylkesrådmannen foreslår at det som i 2009 avsettes totalt 1 mill. kroner til energi og miljøtiltak for 2010 inklusiv CO₂-tiltakene. Beløpet finansieres av regionalutviklingsmidler.

VEDLEGG 1 ØKONOMISKE OVERSIKTER

I følge "Forskrift om årsbudsjett" § 12 skal det utarbeides økonomiske oversikter over type utgifter og inntekter både i driftsbudsjettet og investeringsbudsjettet. Av merknadene fremgår det at de beløp som fremgår av oversiktene ikke er bindende.

ØKONOMISK OVERSIKT DRIFT (beløp i hele 1.000 kroner)	Budsjett 2010	Budsjett 2009	Budsjett 2008
Brukerbetalinger	15 368	15 002	14 557
Andre salgs- og leieinntekter	33 462	30 921	30 112
Overføringer med krav til motytelse	114 051	81 096	81 085
Rammetilskudd	646 900	475 200	413 900
Andre statlige overføringer	57 375	56 450	54 578
Andre overføringer	46 348	37 142	33 942
Inntekts- og formueskatt	427 900	413 600	407 000
Eiendomsskatt	-	-	-
Andre direkte og indirekte skatter	12 000	12 000	8 000
Sum driftsinntekter	1 353 404	1 121 411	1 043 174
Lønnsutgifter	478 489	452 644	421 228
Sosiale utgifter	139 028	133 424	119 910
Kjøp av varer/tjenester som inngår i egenprod.	289 585	211 476	203 973
Kjøp av varer/tjenester som erstatter egenprod.	219 500	199 463	167 906
Overføringer	120 909	110 478	100 265
Avskrivninger	23 800	22 000	20 000
Fordeelte utgifter	-10	-10	-95
Sum driftsutgifter	1 271 301	1 129 475	1 033 187
BRUTTO DRIFTSRESULTAT	82 103	-8 064	9 987
Renteinntekter og utbytte	12 630	22 584	20 066
Mottatte avdrag på utlån	-	-	-
Sum eksterne finansinntekter	12 630	22 584	20 066
Renteutgifter og låneomkostninger	17 063	17 120	17 643
Avdrag på lån	18 550	19 700	19 300
Utlån	-	-	-
Sum eksterne finansutgifter	35 613	36 820	36 943
RESULTAT EKSTERNE FINANSTRANS.	22 983	14 236	16 877
Motpost avskrivninger	-23 800	-22 000	-20 000
NETTO DRIFTSRESULTAT	82 920	-300	13 110
Bruk av tidl. års. regnskp. m, mindreforbr.	-	-	-
Bruk av disposisjonsfond	1 000	3 600	-90
Bruk av bundne fond	1 800	2 100	-
Bruk av likviditetsreserve	-	-	-
Sum bruk av avsetninger	2 800	5 700	-90
Overført til investeringsbudsjettet	82 920	3 600	12 400
Avsatt til dekning av tidl. års regnsk.m. merforbr.	-	-	-
Avsatt til disposisjonsfond	800	-	800
Avsatt til bundne fond	2 000	1 800	-
Avsatt til likviditetsreserven	-	-	-
Sum avsetninger	85 720	5 400	13 200
REGNSKAPSM. MERFORBR./MINDREFORBR.	-	-	-

ØKONOMISK OVERSIKT INVESTERING (beløp i hele 1.000 kroner)	Budsjett 2010	Budsjett 2009	Budsjett 2008
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-	-	-
Andre salgsinntekter	-	-	-
Overføringer med krav til motytelse	-	-	-
Statlige overføringer	-	-	-
Andre overføringer	-	-	-
Renteinntekter og utbytte	-	-	-
Sum inntekter	-	-	-
Lønnsutgifter	-	-	-
Sosiale utgifter	-	-	-
Varer og tjenester som inngår i komm. egenprod.	149 580	18 300	53 600
Kjøp av tjenester som erstatter egenprod	-	-	-
Overføringer	28 020	2 700	10 400
Renteutgifter og omkostninger	-	-	-
Fordelte utgifter	-	-	-
Sum utgifter	177 600	21 000	64 000
Avdrag på lån	-	-	-
Utlån	900	900	1 000
Kjøp av aksjer og andeler	-	-	-
Avsatt til ubundne investeringsfond	-	-	-
Avsatt til bundne fond	9 000	-	-
Avsatt til likviditetsreserven	-	-	-
Sum finansieringstransaksjoner	9 900	900	1 000
FINANSIERINGSBEHOV	187 500	21 900	65 000
Bruk av lån	104 580	17 300	51 600
Salg av aksjer og andeler	-	-	-
Mottatte avdrag på utlån	-	-	-
Overført fra driftsregnskapet	82 920	3 600	12 400
Bruk av disposisjonsfond	-	-	-
Bruk av ubundne investeringsfond	-	1 000	1 000
Bruk av bundne fond	-	-	-
Bruk av likviditetsreserven	-	-	-
Sum finansiering	187 500	21 900	65 000
UDEKKET/UDISPONERT	-	-	-

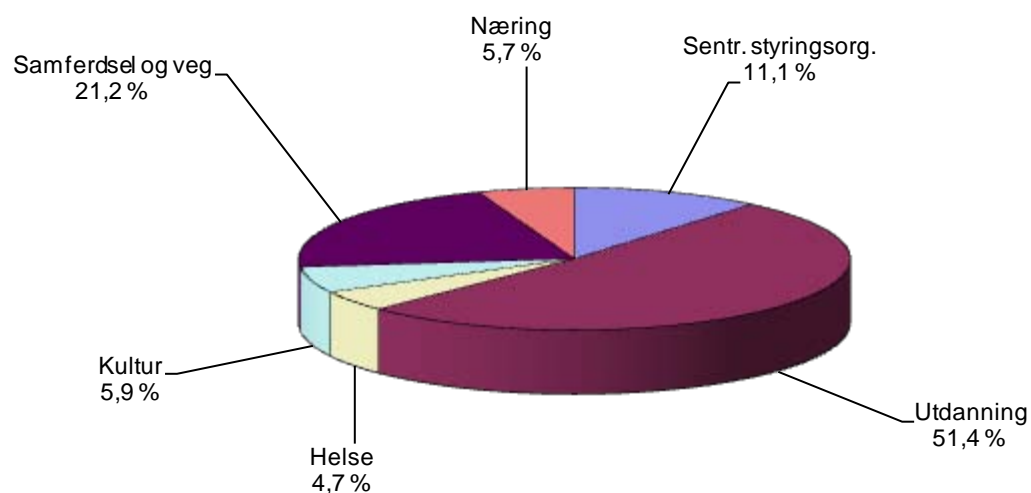
VEDLEGG 2 BRUTTO DRIFTSUTGIFTER PR. FORMÅL

I budsjettet for 2009 har en følgende brutto driftsutgifter pr. formål (beløp i hele 1 000 kroner):

Sentrale styringsorganer og fellesutgifter	138 908
Utdanningsformål	642 564
Helseformål	58 962
Kulturformål	73 491
Samferdsels- og vegformål	265 403
Næringsformål	70 815
Sum	1 250 143

Beløpene er uten budsjetterte avskrivninger, som i alt beløper seg til 23,8 mill. kroner.

Diagrammet under viser brutto driftsutgifter (ekskl. avskrivninger) fordelt på formål.





AUST-AGDER
FYLKESKOMMUNE

Postadresse:
Serviceboks 606
4809 Arendal

Besøksadresse:
Ragnvald Blakstadsvei 1
4838 Arendal

Telefon: 37 01 73 00
Telefaks: 37 01 73 03
Bank: 6318.05.49015

Org.nr.: 943 039 046
E-post: postmottak@ Aust-Agderfylke.no
www.aust-agderfk.no